

L LUC
CULTURA I IDEES

891/3

AGOST 2015 / ABRIL 2016 **5€**

**ESGLÉSIA I PAÍS
L'ESTAT**

**ENTREVISTA
ANTHONY BONNER**

**DOSSIER
UN CENTENARI PER
SUPERAR LA POR**

**COSES QUE POTSER ENS
DIRIA LLULL AVUI**

**CONVERSIÓ A LA
PENITÈNCIA**

**LA COMMEMORACIÓ
A MALLORCA DEL SISÈ
CENTENARI DE LA MORT
DE RAMON LLULL**

**PATRIMONI
DESMEMÒRIA
ESPORTIVA:
UNA MIRADA A LES
GLÒRIES DEL PASSAT**

**ESPAI DE CULTURA
CENTENARI DE
LLORENÇ MOYÀ**

L'Escolania de Blauets de Lluc és una de les més antigues del món. Des de la seva oficialització, el 1531, milers d'infants han estudiat, cantant, rigut, plorat i enyorat al cor de Mallorca, al Santuari de Lluc. Milers d'històries individuals que aquest documental vol plasmar en aquesta aventura col·lectiva que, 500 anys després, continua viva. Una aventura que es reflexa en les veus dels infants, però també en la mirada, en els comentaris, en el quefer diari i en les opinions de persones relacionades amb l'Escolania.

Una coproducció d'IRU, IB3 TELEVISIÓ i FORLAGET KLEMATIS, amb el suport del SANTUARI DE LLUC, i la col·laboració de l'ASSOCIACIÓ D'ANTICS BLAUETS i l'ASSOCIACIÓ DE PARES I MARES DE L'ESCOLANIA DE LLUC.

Idea, Guió i Direcció PERE MUÑOZ Realització i Muntatge MIQUEL KIKE BOLADO Producció delegada IB3 BEATRIZ AVELLANEDA i JOSEP BARRERA

Agraïments especials: JAUME FERRER, SEBASTIÀ SUREDA, LLORENC CIBRE, RAFAEL RIERA, ANDREU RIERA

Un homenatge als blauets

Duració: 55 min

© IRU Gestió Producció

Edita i distribueix:
IRU Gestió Producció S.L. 902 50 00 00

Una coproducció
IRU gestió i producció
IB3 Televisió i Forlaget Klematis

ESCOLANIA DE LLUC 500 ANYS D'HISTÒRIA

EL COR DE MALLORCA

ESCOLANIA
DE LLUC
500 ANYS D'HISTÒRIA

EL COR DE MALLORCA

Un homenatge als blauets,
els que hi són i que hi han
estat, en agraïment a la
seva contribució a la història
de Mallorca

DVD

SANTUARI DE LLUC

Aquest número 891/93 de la revista *Lluc* ha estat publicat gràcies a la col·laboració desinteressada de totes les persones que hi participen: articulistes, consell de redacció, dissenyadora i correctora lingüística. A tots ells, moltes gràcies.

A més, hi han col·laborat mitjançant el sistema de *crowdfunding*:

Coeditors empresa/institució:
Arxiu de Lluc
Missioners dels Sagrats Cors

Coeditors benefactors
Francesca Armengol Coll
Damià Pons i Pons
Jaume Serra Adrover

Coeditors col·laboradors
Joan Barceló Coll
Bernat Garau Mateu
Mateu Morró Marcé
Ticià Riera Sala
Pere Josep Santandreu Bonet
Andreu Serradell
Vicenç Rosselló Verger
Guillem Ramon i Perez de Rada
Catalina Bonnin Socias
Nova Area sl Llibreria Campus
Fundació Biblioteca
Bartolome March Servera
Biblioteca de Lluc

Si voleu col·laborar-hi per tal que sigui possible el proper número de *Lluc*, adreçau-vos a info@lucusespais.com

Edició
Lucus, SL

Director
Pere Fullana

Consell redacció
Josep Amengual
Pep Barceló
Nicolau Dolç
Rafel Durán
Martí Martorell
Maria Muntaner
Pere Muñoz
Damià Pons
Pere Antoni Pons
Pere Joan Pons
Andreu Ramis
Maribel Ripoll
Vicenç Rosselló Verger
Gabriel Seguí Trobat
Margalida Tur

Correcció lingüística
Caterina Canyelles
Martí Martorell

Disseny i maquetació
Júlia Dot

Redacció, administració i publicitat
Lucus, SL
Plaça dels Peregrins, 20
07340 Lluc - Escorca
Illes Balears
info@lucusespais.com

Impressió
Aimprenta

ISSN: 0211-092X

Dipòsit legal
PM 276-1958

Els articles publicats a *Lluc* expressen solament l'opinió dels autors

SUMARI

4 . NOTA EDITORIAL

5. ESGLÉSIA I PAÍS
L'estat
Tomeu Estelrich

10. ENTREVISTA
Anthony Bonner
Pere Antoni Pons

24. DOSSIER
ANY LLULL 2015-2016

Un centenari per superar la por
Maribel Ripoll Perelló

Coses que potser ens diria Llull avui
Antoni Puigverd

Conversió a la penitència
Teodor Suau

La commemoració a Mallorca del sisé centenari de la mort de Ramon Llull
Damià Pons

52. PATRIMONI
Desmemòria esportiva:
una mirada a les glòries del passat
Catalina Martorell Fullana

54 ESPAI DE CULTURA
Centenari de Llorenç Moyà
Miquel Àngel Vidal

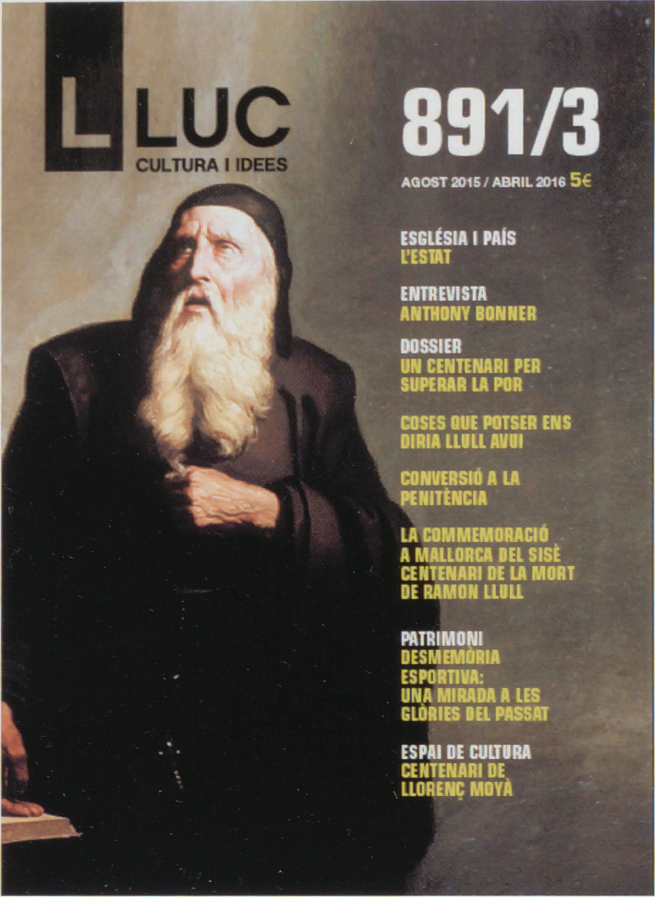
Lectura fàcil:
una bona passa per fer bons lectors
Martí Martorell

Néixer per morir i per ajudar a viure
Pere Antoni Pons

El bosc de Birnam
Antoni Vidal Ferrando

62. MOSTRADOR

Ramon Llull: una llengua per al nostre poble

El perquè immediat del canvi de vida de Ramon Llull se l'ha engolit la llegenda. Però sí que va canviar sobtadament per motius morals i religiosos. D'acord amb el seu propi testimoni, comença una nova vida: abandona la família, el prestigi de la cort i les riqueses. Es concentra en el servei a Déu, el qual concreta en tres objectius: predicació als infidels fins a arribar al martiri, escriptura d'un llibre contra els errors dels que no creuen en Crist—estava convençut que seria el millor de tots els llibres— i creació d'escoles on ensenyar l'àrab i altres llengües orientals per a instrucció dels missioners. Tot ben enfocat, doncs, a la conversió dels musulmans, jueus i altres infidels. Aquesta tasca el superava, però no va desistir, sinó que començà per estudiar a fons i així poder-la dur a terme. Es convertí en autodidacte durant uns quants anys, tot i que la vida sencera l'omplí d'inquietuds i afany d'aprendre. El nostre personatge escriu, fa d'ermità, es sent il·luminat i inventa un sistema universal per a trobar la veritat. Pensa que els infidels no es podran resistir davant els seus arguments.

La forta personalitat del nou militant i el seu esperit incansable el conduïren vers una activitat frenètica. Els que en saben, de l'assumpte, diuen que l'obra

escrita per Llull és la més extensa que ha produït un sol autor medieval. És admirable que la redactàs en català, occità, llatí i àrab. Ens interessa en aquestes pàgines fer notar que Ramon Llull destaca com a escriptor medieval en llengua catalana. És el primer que té el coratge d'emprar la llengua romànica naixent per tal de transmetre coneixements profunds i variats: de caire filosòfic, teològic i místic. També a ell cal atribuir l'honor de ser el primer a escriure novel·la d'argument moral i ser comptat entre els primers que gosaren fer divulgació científica. Es conserven 240 obres seves, però n'escrigué més. Al llarg dels segles s'han bellugat entorn seu partidaris que l'han exaltat fins a la llegenda i contraris que l'han blasmat per heretge. Popularment s'ha guanyat l'adjectiu de Beat, però formalment encara no ho és. Va faltar molt poc perquè fos proclamat sant segles enrere i en els nostres dies sembla que podrem veure confirmada aquesta declaració. Ramon Llull va emprar el català per millor arribar a l'ànima del seu poble. La llengua no serveix —com tanta gent pensa— només de expressar i copsar conceptes, sinó que es tracta de tocar les fibres més sensibles de la persona. I això difícilment s'aconsegueix amb una llengua que no s'ha après a la falda de la mare. Els diccionaris, on les estudien els poliglots, res tenen en comú amb els pits de la mare.

El català, doncs, per tocar el cor del seu poble. El llatí per convèncer els intel·lectuals, l'àrab per arribar als infidels i el provençal de la seva joventut per fer poesia trobadoresca. La prosa catalana va adquirir la fermesa que necessitava tot sortint de la seva ploma i a mesura que emplenava pergamins. Una prosa segura, capaç de fer-se flexible i també elegant, quan el text ho requeria. Una prosa del tot apta per expressar alhora pensaments profunds i sentiments tendres. Per tractar de filosofia i teologia hagué d'inventar el lèxic i recorregué al llatí i a la seva pròpia capacitat creadora. En aquestes pàgines posem en primer pla l'aspecte literari del nostre personatge, però no oblidem que literatura i doctrina anaven ben units en la seva obra. O potser, més que units, subordinats. La literatura de Llull era instrument d'expressió al servei d'un contingut missional i apologètic. Quedi dit per no perdre de vista la significació global del nostre autor. En aquest Any Llull, en el qual commemoram el VIIè Centenari de la mort del 'Fill major de la nostra raça', ens sumam a tots aquells que treballen per salvar els drets del nostre poble i mantenen un compromís sòlid perquè els símbols i les identitats dels pobles siguin respectats, seguint el consell del papa Francesc a l'encíclica Laudato, si' (n.144).

L'ESTAT

Tomeu Estelrich

Giving Pledge

Què tenen en comú els atemptats terroristes del 13 de novembre a París, la contraofensiva francesa a Síria, l'Estat Islàmic, Brussel·les, Los Angeles, Nova York, San Bernardino, les eleccions catalanes, Madrid, Donald Trump, Warren Buffett, Bill Gates, Mark Zuckerberg i la campanya del *Giving Pledge*? En aparença res, però en el fons molt: en tots aquests exemples s'amaga –de distintes formes i per motius diversos– un qüestionament de la raó de ser, i funció, de l'estat, en societats –com la nostra– que han estat descrites com a «lleugeres» i «insuportables» (Milan Kundera als anys vuitanta), o «líquides» (Zygmunt Bauman el 2000), o «transparentes» i «cansades» (Byung-Chul Han, fa a penes quatre anys).

ELS ATEMPTATS QÜESTIONEN

LA RAÓ DE SER I LA FUNCÍO DE L'ESTAT

Comencem pel cas francès. L'atac terrorista a París, com bé ens tingueren informats els mitjans de comunicació, provocà una reacció internacional en cadena de por i indefensió, que féu qüestionar, dins Europa, el sentit de tenir les fronteres internes obertes i d'acceptar refugiats, especialment d'origen musulmà. François Hollande, pocs dies després dels atemptats, mogut per l'efervescència del moment, ordenà bombardejar regions de Síria

sota el domini de l'Estat Islàmic. Tal iniciativa, aplaudida per la majoria del poble francès, féu que el 35% dels joves francesos votassin, en les passades eleccions regionals, el Front Nacional (el partit d'extrema dreta liderat de la saga Le Pen), i que un altre grup, igualment ampli, posàs en dubte l'eficiència de l'estat per eliminar formes «noves» de terrorisme; la qual cosa revela que el poble francès, d'una banda, es decanta cada vegada més per un model «fort» d'estat, i, de l'altra, que l'estat modern, davant les noves formes de terrorisme, és cada vegada més inoperant i ineficient. Si ajuntam aquestes dues tendències, una assumpció errònia, i perillosa, pot emergir: la de creure que la radicalització de l'estat és la manera més fàcil per eliminar el terrorisme.

Seguim... Pocs dies després de l'atac parisenc, Brussel·les es declarà en estat d'excepció durant quatre dies. El motiu foren unes informacions que indicaven la possibilitat d'un atac similar en terres belgues. Aquest fet, tan inusual en territoris europeus, no tardà a estendre's al territori Americà. Uns correus electrònics enviats als ajuntaments de Los Angeles i Nova York alertaren sobre la possibilitat d'un atac gihadista a les escoles públiques. Nova York no en féu cas, però Los Angeles tancà 1.100 centres i deixà sense escola 640.000 nins durant dos dies. Tal resposta –per a molts desproporcionada– responia a l'estat de psicosis que ocasionà l'atac de San Bernardino.

Suïcidi del pilot alemany Patrick Sondenheimer

Com sabem, en aquella ciutat fronterera amb Los Angeles, dos joves musulmans, radicalitzats per l'Estat Islàmic, entraren en un local comercial i cometeren la major massacre terrorista en territori americà després de l'11 de setembre. Aquest fet no sols reobrí l'infructuós debat sobre la necessitat de blindar encara més les fronteres i d'il·legalitzar l'ús d'armes al país, sinó que, per primera vegada, un polític tingué l'atreviment de proposar vetar l'entrada de musulmans al país.

QUAN FORMA PART DEL SISTEMA, LA RADICALITAT ES TRANSFORMA EN INCOMPETÈNCIA

Aquesta proposta, àmpliament criticada per la seva inconstitucionalitat, fou feta per Donald Trump, candidat presidencial a les eleccions republicanes, que des de el primer moment de la seva campanya no ha tingut cap vergonya de proposar un model d'estat «empresarial», el qual, quan ho necessita, arracona la constitució i els procediments democràtics per dur endavant els seus objectius. És un cas interessant ja que, d'una banda, les seves propostes revelen el que ja fa estona sabíem, és a dir, que la política és un titella de l'economia; i, de altra, la seva àmplia acceptació mostra un fet innovador: que la gran majoria del partit republicà no té cap objecció a acceptar públicament un candidat

que obertament es distancia del model democràtic. Sorprenent? No gaire... Amèrica no deixa de ser una economia camuflada de república, i Trump, una versió «modernitzada» de maquiavelisme polític... I com bé sabem, històricament les dues ideologies no sols s'entenen bé, sinó que fan una gran parella. El problema és que ni a l'una ni a l'altra els agraden «les democràcies»: prefereixen el poder, el màrqueting, la manipulació...

Ara bé, si ho pensam bé, de què ens sorprenem? Què hi ha d'estrany en el fet que la gent segueixi Trump, o el Front Nacional, o, si m'apurau, més a prop nostre, Podemos, Syriza, o a qualsevol partit que proposi una lògica diferent de la tradicional per sortir de l'impàs polític? No és normal que el ciutadà se senti cada vegada més cansat de la desconexió que existeix entre el que es promet electoralment i el que (no) es realitza després de les eleccions? No és, doncs, lògic que l'electorat cerqui partits que proposin «una altra manera» de conduir i entendre l'estat? Sense cap dubte..., però el problema d'aquests partits és que, una vegada que són elegits i passen a formar part del sistema, la seva radicalitat es transforma en incompetència. En primer lloc, perquè s'adonen que les estructures que ells combatien des de fora, una vegada hi són dedins, tan sols poden ser combatudes a partir de les regles que elles mateixes estableixen; i, en segon lloc, perquè les propostes que ells volien promoure des de fora, una vegada dins, són alentides, o

descartades, per la mateixa maquinària a la qual ells han jurat o promès vassallatge... Amb la qual cosa tornam al punt de partida: no és la mateixa naturalesa de l'estat la que impossibilita el canvi?

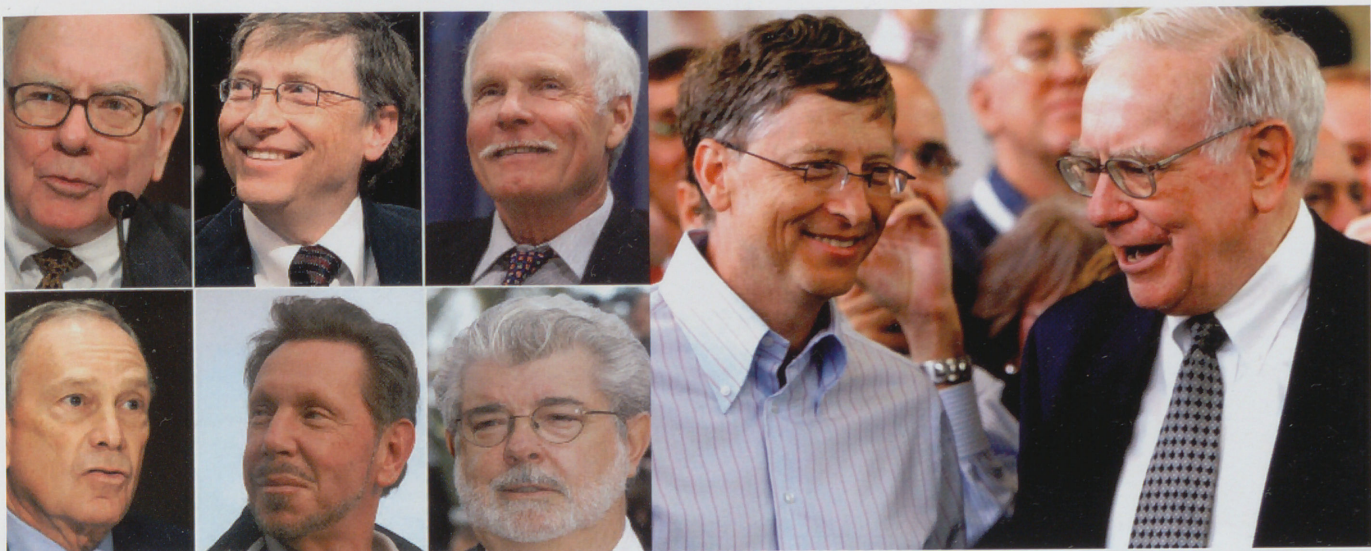
NECESSITAM ESTATS QUE ENS PROTEGEIXIN I ENS PERMETIN AVANÇAR EN ELS NOSTRES PROJECTES

Probablement... Per això, històricament, han sorgit diverses estratègies per «arreglar» el «problema estatal»: l'anarquisme (eliminat-lo), l'absolutisme/totalitarisme (reubicant-lo en una persona), el socialisme (invertint-lo i centralitzant-lo), o el mateix liberalisme (minimitzant-lo en nom de l'individu). Cap no ha funcionat perfectament. Però una nova proposta ha anat guanyant terreny recentment, una proposta que té com a objectiu «obviar-lo». Els iniciadors d'aquesta nova proposta no són ni polítics, ni activistes socials, sinó, ni més ni menys, que un grup de multimilionaris. Aquests, desanimats per la lentitud i ineficiència de l'estat (la democràcia té els seus costos!) han decidit donar gran part de la seva riquesa a causes filantròpiques. Tal iniciativa, coneguda com el «*Giving Pledge*», compta, entre els seus membres més coneguts, amb Warren Buffett, Bill Gates i Mark Zuckerberg. Aquest darrer, per exemple, arran del naixement de la seva filla, anuncià recentment que donaria quaranta-cinc mil

milions de dòlars a obres filantròpiques durant el transcurs de la seva vida. Tal anunci suscità una controvèrsia immediata, ja que tal donació no serà feta a ONG tradicionals, sinó a una LLC (*Limited Liability Company*) que ell mateix controla, és a dir, a una companyia que permetrà al fundador de Facebook fer totes les obres filantròpiques que li vinguin en gana, sense haver de pagar impostos o retre comptes a l'estat... Com es veu, Zuckerberg (i Buffett, i Gates, i els 137 del *Giving Pledge*) han trobat la manera de continuar essent rics, evadir hisenda, i ser herois socials tot a la vegada... L'únic que cal fer és eliminar l'estat de l'equació! Però això no és el més recargolat de tot... Aquests mateixos «bons multimilionaris» no tan sols han descobert la millor manera per «obviar» l'estat i «tenir-lo» a la seva disposició, sinó per «mantenir-lo» d'aquesta manera indefinidament. La seva tàctica és simple i –no sense certa ironia– completament legal: posar al front de l'estat el partit que millor representa els seus interessos, donant-li, per endavant, els milions que necessita per a pagar la seva campanya electoral. Per això, grans intel·lectuals com Lawrence Lessig o Filipe Campante, o polítics com Bernie Sanders, no es cansen de proclamar al quatre vents que el gran problema de la política actual és el «big money» que dona suport als grans partits, candidats i estats; i que el gran repte és treure'l fora d'aquest tres àmbits..., ja que, si això no es fa, continuarem tenint el que ja estam acostumats a tenir: estats aparentment estables en els quals la divisió entre

LA RÀDIO MÉS LLIVRE

Giving Pledge

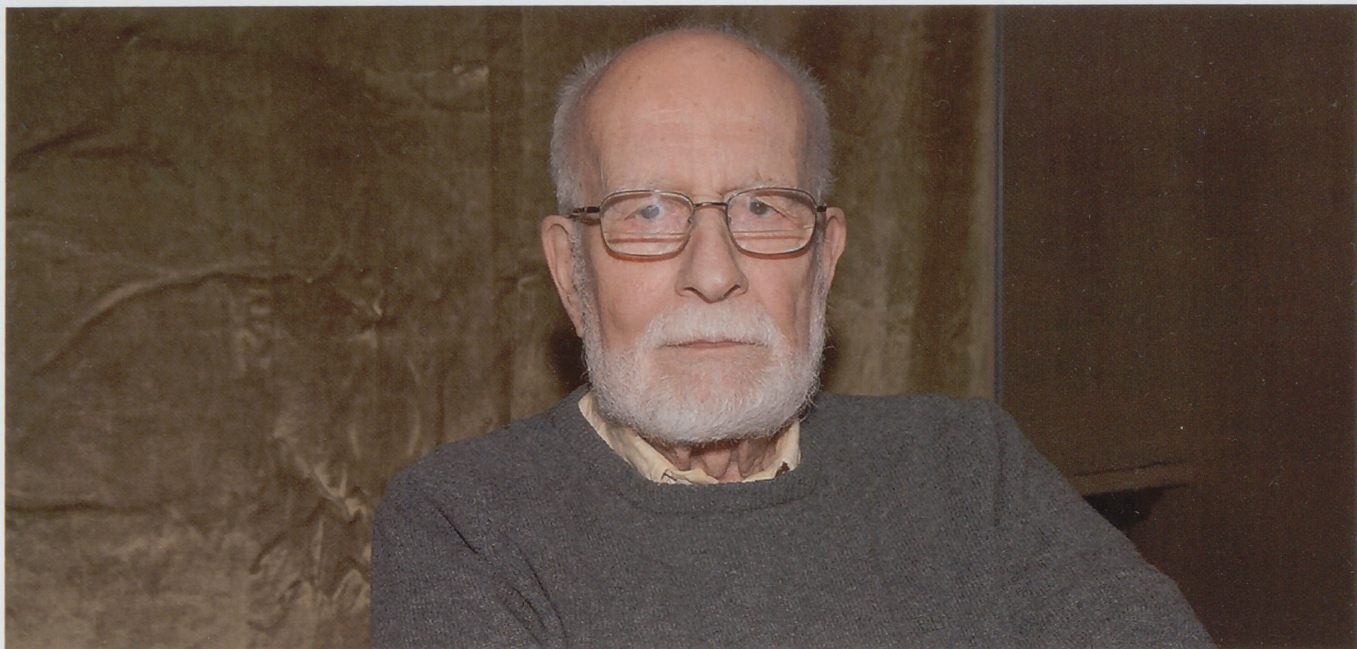
multimilionaris i massa treballadora, nord i sud, orient i occident, rics i pobres, no tan sols no es qüestiona, sinó que és cada vegada més clara i ferma. Si això és cert, viuríem millor sense estats? No ho crec..., continuem necessitant estats, ja que continuem necessitant plataformes socials estables sobre les qual construir les nostres vides i minimitzar les pors, amenaces i preocupacions que provenen de l'exterior. Necessitam estats que ens protegeixin i ens permetin avançar en els nostres projectes personals, familiars i grupals. El que els casos esmentats revelen no és que no sigui necessari l'estat, sinó que el concepte mateix d'estat que fins el moment hem utilitzat –un concepte nascut en l'època «postwestfàlia», que continua pressuposant la necessitat d'un poble homogeni i que tendeix a eliminar la diversitat a favor de la governabilitat– ha tornat obsolet. Vivim en un món que és cada vegada més global, en el qual les grans corporacions transnacionals tenen cada vegada més poder polític, en el quals els rics controlen cada vegada més les economies globals, en el qual la «identitat» és cada vegada més difícil de definir, i en el qual la violència és cada vegada més difícil de controlar. Vivim, en definitiva, en societats cada vegada més líquides, transparents i febles, en les qual el solipsisme, el fanatisme i la radicalització formen cada vegada més part del dia a dia.

Si això és així, és possible canviar aquest tendència i trobar un model d'estat que s'acomodi millor a les circumstàncies del nostre món? No ho sé..., tal vegada sí. Per ventura, tal model podria inspirar-se en formes més petites de governabilitat, com el que semblen apuntar els moviments independentistes actuals; o en formes d'estat intergovernamentals, tipus ONU o UE, com imaginaren els signants de la

carta de San Francisco i del tractat de Maastricht; o, si m'apurau, en la ciència-ficció, i concebre un govern paregut al del «senat galàctic» a l'estil *Star Wars*. Un senat en el qual no només són representats mons i grups de mons, sinó també corporacions transnacionals, agències governamentals, grups religiosos i parareligiosos (els «Jedis»), i al qual fins i tot tenen accés individus que no formen part del senat (la reina Padmé Amidala, del planeta Naboo, sense ser membre del senat galàctic, no només hi parla, sinó que, de fet, posa en marxa la moció que derrocarà el govern totalitari). Aquesta pluralitat i fluïdesa parlamentària tal vegada eliminaria situacions tan ridícules com la protagonitzada recentment pel govern central espanyol i la Unió Europea contra l'independentisme català, negant-li la seva ciutadania, la possibilitat de fer referèndums, i fins i tot la seva legitimitat per a constituir-se en un estat a part; o s'animaria a incloure, en les seves estructures de govern, poders polítics, tan clau com els dels «bons multimilionaris»; o, per ventura, admetria la participació en les seves assemblees de moviments reivindicatius tan importants com els mediambientals, artístics, intel·lectuals, religiosos o contestataris en general... Qui sap?! Per ventura tal govern seria tan disfuncional com el que tenim ara, o més. No ens enganyem! Com hem vist tantes vegades en aquestes pel·lícules, hem de comptar sempre amb la possibilitat real que la Força es decanti cap al «costat fosc», que «l'Imperi» guanyi més adeptes que la República, o que el «primer orde» es faci fort amb tots aquells que continuen somniant amb les glòries del passat i amb allò de «que bé que es vivia abans»... Una de dues: o que Déu ens agafi confessats, o que la força ens acompanyi!

ANTHONY BONNER

Pere Antoni Pons

Anthony Bonner

“LLULL NO VOLIA LECTORS PASSIUS”

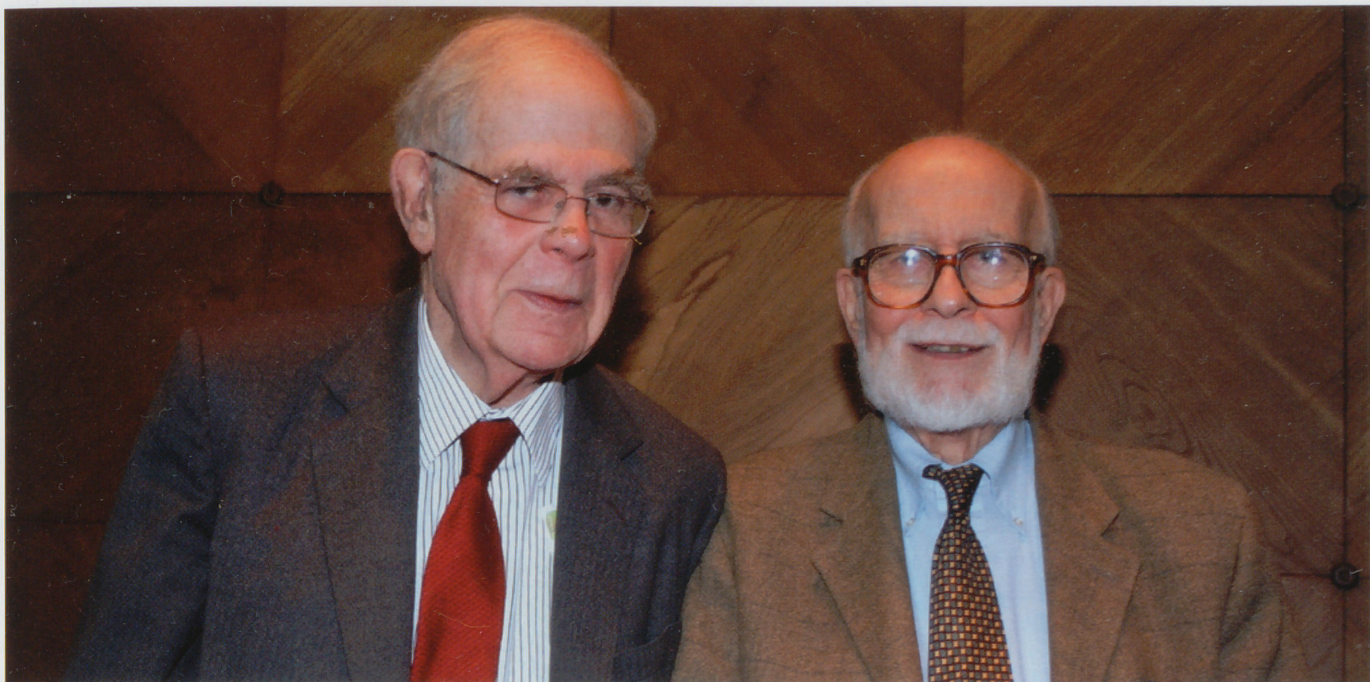
*Anthony Bonner (Nova York, 1928) és un dels grans especialistes en la figura i l'obra de Ramon Llull. Instal·lat a Mallorca des dels anys cinquanta del segle passat, Bonner ha dedicat moltes hores i moltes energies a treballar sobre Llull. L'ha traduït a l'anglès –en destaquen els dos volums de *Selected Works of Ramon Llull*, que va publicar l'editorial de la Universitat de Princeton el 1985–, ha tengut cura de l'edició d'algunes de les obres lul·lianes més rellevants –com el *Llibre del gentil e dels tres savis*– i ha preparat guies introductòries en el complex univers lul·lià –com *The Art and Logic of Ramon Llull. A User's Guide*, del 2007.*

Amb tot, la vida d'Anthony Bonner presenta un interès que va molt més enllà de la seva rigorosa i obstinada passió lul·liana. Dels seus orígens familiars, de la seva atzarosa trajectòria vocacional i professional, del seu paper en la creació del GOB i de moltes altres qüestions, en parlarem llargament un horabaixa del passat mes de desembre al seu

pis del barri de Santa Catalina, de Palma. Tot i els seus 88 anys, Bonner encara està en plena forma: energètic, lúcid, bonhomíós –riu amb facilitat i amb franquesa– i, naturalment, amb la passió per Llull encara intacta.

Vàreu néixer a Nova York el 1928. D'on venien els vostres avantpassats? Com eren ètnicament, per dir-ho en terminologia americana?

Mon pare era un WASP, que en diuen: un blanc anglosaxó protestant. I mumare era una suïssa que va arribar als EUA quan tenia set anys. El seu pare era un industrial suís, fabricant de seda, que, per raons comercials, es va instal·lar als Estats Units. I s'hi va quedar. Curiosament, tenc molt més controlada la part suïssa de la família que l'americana. El llinatge Bonner no és gaire freqüent, però creim que varen ser una gent que varen arribar dels Midlands, Anglaterra, devers el segle XVIII. Però el meu pare ja va néixer a Brooklyn.

La Càtedra Ramon Llull de la UIB ret homenatge als lul·listes Jocelyn N. Hillgarth i Anthony Bonner

Pel que tenc entès, té una història força particular, el vostre pare. Era un home talentós i, a més, de talents diversos.

Sí, va començar com a tenor d'òpera. Va fer una audició amb en Caruso, que va dir que tenia talent però que havia d'estudiar més. El meu pare va anar a estudiar a Milà i va rebre un contracte del Teatre de l'Scala, però just aleshores va esclatar la Primera Guerra Mundial i tot va quedar en no res. Mai no va arribar a cantar en públic. Més tard va entrar al negoci familiar del seu sogre, del qual va arribar a ser-ne vicepresident. Gràcies a mon pare, aquella seda, d'alta qualitat, va arribar a ser molt coneguda durant els anys vint.

Si mires Stehli Silks a Internet, veuràs que hi ha tota una sèrie de dissenys que ara es conserven al Metropolitan Museum de Nova York. Són dissenys bastant espectaculars. El que passa és que després es va barallar amb el sogre –el sogre era molt conservador en termes de negoci, mentre que ell era més atrevit– i va trencar amb tot, i va passar quatre anys a Europa amb la família. En partir cap a Europa, jo tenia dos anys, i en tornar als Estats Units, en tenia sis. Vàrem estar a França i Anglaterra. A França, a Vaucresson, als afores de París, i a Anglaterra vàrem llogar una casa a Somerset, i, després, vàrem viure a Londres.

Quin impacte va tenir el crac del 29 en l'empresa del vostre padrí?

No en va tenir gaire. Mon pare va perdre alguns diners d'inversions, això sí. El que va fer fallir l'empresa va ser la Segona Guerra Mundial. Durant la guerra, es varen especialitzar a fabricar paracaigudes, però, en acabar-se la guerra, amb l'avi ja mort, el meu oncle era qui s'encarregava de dirigir l'empresa, i, si bé era un home la mar de simpàtic, no servia per al negoci. I bé, aquella era una empresa gran, i ell no va saber reconvertir-la i readaptar-la als nous temps. En temps de guerra, l'empresa havia funcionat tota sola, però després...

És clar, després de la guerra l'economia americana es va reorganitzar i va viure un boom extraordinari de prosperitat, i alguns negocis degueren començar i d'altres degueren anar quedant enrere fins a desaparèixer...

Sí, sí. Perquè l'empresa es readaptés, calia algú amb empenta al capdavant, i el meu oncle no era un home amb empenta.

Si el vostre pare va poder estudiar cant a Milà és perquè devia ser d'una família amb possibles.

Sí, sí. El seu pare tenia una petita banca a Brooklyn.

Podem dir que eren de l'alta burgesia novaiorquesa, per tant. Teniu records de quan teníeu entre dos i sis anys i vivíeu a Europa?

Molt esporàdics. Com que vaig tenir una cuidadora –una *nurse*– francesa, el meu primer idioma va ser el francès. Quan vaig anar a viure a Londres, l'anglès que parlava, al principi, era amb accent afrancesat.

De petit, en tornar d'Europa, vàreu viure a Nova York?

No, jo mai no he viscut a Nova York. Vàrem viure a Long Island. I després mon pare va comprar una casa a un poble que es diu Rye, a la costa de New Hampshire. Era un poble petit. Quan vàrem arribar amb la meva dona a Puigpunyent el 1963, el primer que vaig pensar és que era més gran que Rye. Puigpunyent també tenia els mateixos avantatges i desavantatges, per exemple l'aïllament i la manca d'aigua corrent.

ARRIBÀREM A PUIGPUNYENT EL 1963 AMB LA MEVA DONA

Quan els EUA entraren a la Segona Guerra Mundial, el 1941, després de l'atac dels japonesos contra Pearl Harbor, tant el vostre pare com alguns dels vostres germans es degueren haver de mobilitzar, o no?

Sí, es varen haver de mobilitzar tots menys jo, que era el caganius. Mon pare, que ja havia lluitat en la Primera Guerra Mundial, va tenir una *desk job*, una feina administrativa. El meu germà major va ser pilot planador i va participar en la invasió d'Holanda. El meu germà segon, que era biòleg, es va quedar als Estats Units fent experiments als laboratoris de les Forces Aèries. El tercer va **ser conductor d'ambulàncies i va ser ferit a Tunísia. Anys més tard, el tercer germà va arribar a treballar per a la CIA, no sé ben bé de què, perquè no li ho vaig demanar mai.**

Tots retornaren més o menys sans i estalvis, en tot cas.

Sí. El tercer germà va ser l'únic ferit. Estava dins una trinxera, va caure-hi un obús i va quedar ferit: durant anys va tenir bocins de metralla dins el cos.

Rye, a la costa de New Hampshire

Quin record teniu de la Segona Guerra Mundial, essent un nin als EUA i tenint el pare i els germans mobilitzats?

No ho sé. Mumare sempre tenia por de perdre'n algun, i jo la compartia, aquella por. Era adolescent, estava internat a una escola i sobretot pensava que també hauria de ser a la guerra, si els altres hi eren, encara que la idea tampoc no em feia molta gràcia. A la fi, vaig poder fer el servei militar just després de la guerra.

Vos n'escapàreu pels pèls. La guerra dura un any més i vos mobilitzen.

Poc després d'acabar el servei militar, ja va començar la guerra de Corea. Me'n vaig poder sortir sense rebre ni pegar cap tir, d'aquelles dues guerres.

A la magnífica entrevista que vos va fer Josep M. Espinàs per al programa de televisió Identitats, deis que vàreu fer de paracaigudista per covardia.

Sí. En entrar al servei militar, un oficial va demanar voluntaris per tirar-nos en paracaigudes. L'al·lot que tenia al costat em va dir que seria un covard si no m'hi tirava i em vaig oferir. Només tenia denou anys i ser covard em feia més por que tirar-me de mil metres d'altura.

Harvard 1945

Era una família religiosa, la vostra?

No. A pesar de l'ambient d'alta burgesia, era una família bastant liberal. Sempre havien votat el Partit Demòcrata, i el meu pare era molt amic del grup de periodistes que varen fundar la revista *New Yorker*. Formava part del grup de la coneguda com a Taula rodona de l'hotel Algonquin.

Ostres, si l'Algonquin és un dels indrets mítics del periodisme nord-americà modern!

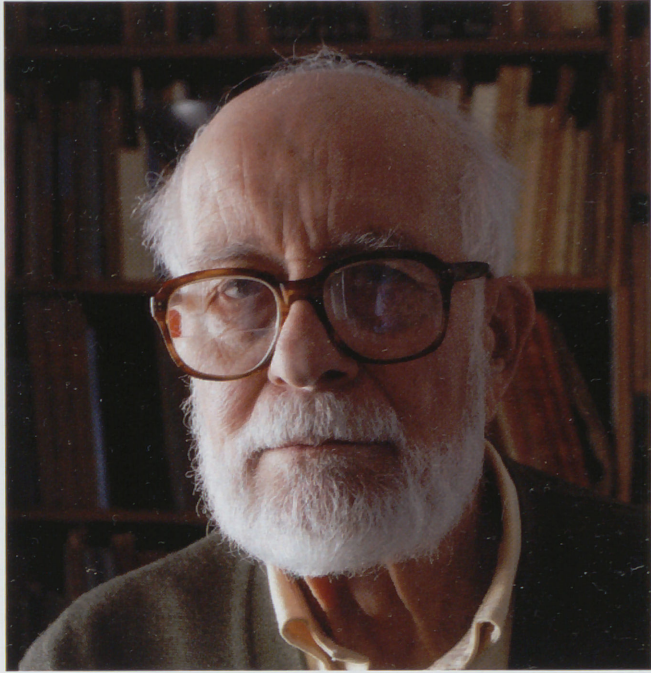
Per això de petit jo vaig estar unes quantes vegades amb Harpo Marx, que en formava part, també.

A quin tipus d'escola anàveu?

El primer any vaig anar a l'escola pública de Rye, que era com la de Puigpunyent. I l'any següent, als set anys, vaig anar a un internat a prop de Boston. Era el que feien les famílies bones d'aquell temps. Veia la família un cop cada molts mesos. A l'institut, vaig anar a un altre internat, a Exeter.

Quin record en teniu, dels internats? Eren sever, els professors eren bons?

No era sever, no. No en tenc mals records. Era un lloc bastant agradable. Aquí hi havia els seminaris, i la disciplina era molt dura. Allà, no: les bones famílies duïen els fills a internats i s'hi passaven set anys. Si tothom ho fa, si és normal, no et sembla dur.

Anthony Bonner

Era exigent intel·lectualment?, hi apreníeu coses?

L'institut d'Exeter era d'una excel·lència bastant notable. En les assignatures de música o d'història, record que vaig tenir professors excepcionals.

**LA MEVA FAMÍLIA ERA BASTANT
LIBERAL I IDEOLÒGICAMENT
DEMÒCRATA**

Molts alumnes d'Exeter acabaven a Harvard, després?

Sí. O, si no, a Yale.

Ja. Les universitats d'elit de l'Ivy League. Quina vocació teníeu, en aquells anys? La música?

Sí. Però tampoc ho veia molt clar. La música era una afició molt intensa, però no tenia clar el que volia fer a la vida. Tocava el saxo, el clarinet i, més endavant, el piano, tot molt relacionat amb el jazz, fins que, a Harvard, vaig començar a fer música clàssica. També llegia bastant. I de cine, pel fet de no viure en una ciutat, vaig veure poques pel·lícules. La meua dona, que és de Nova York i hi va viure durant anys, va veure molt més cine que jo, de petita i de jove.

Nadia Boulanger

Com era el Harvard de la immediata postguerra?

Vaig entrar-hi l'any 1945. I era una mescla de tot. Hi havia gent amb moltes pretensions socials, però també gent molt d'esquerres. L'alumne que tenia el dormitori al costat del meu tenia les parets decorades amb pòsters de Lenin, Marx... I no xocava.

Entre els alumnes, es parlava de llibres, de política, de música?

Sí. Per a mi, va haver-hi dues èpoques molt diferenciades a Harvard. Com que vaig fer el servei militar entre el 46 i el 47, vaig haver d'interrompre la carrera. Jo havia tengut la joventut d'un *pijo* i, al servei de paracaigudistes, vaig descobrir tot un món que desconeixia: era un món en què les classes socials no existien. Tot d'una vaig veure que si tenies pretensions, allà, estava fet de tu. En aquell ambient, m'hi vaig sentir molt bé. Em vaig entendre perfectament amb tothom. I, en tornar a Harvard, vaig veure aquella gent que anava a festes amb esmòquing i tot això, i vaig quedar..., buf... Vaig entrar a un club d'on era membre i que abans del servei militar solia freqüentar i hi vaig veure els mateixos al·lots d'un any enrere parlant de les mateixes al·lotes... Me'n vaig anar i no hi vaig tornar mai més.

A partir d'aleshores, la meua vida va ser molt més rica: tocava jazz, em feia amb gent de tot tipus...

Sortir de la bombolla *pija* vos va fer canviar ideològicament?

Va ser com sortir d'una bombolla, sí. I, una vegada defora, m'ho mirava tot amb molt d'interès, però no tenia consciència política. La meua família sempre havia estat demòcrata, per tant no hi havia un gir en aquest sentit. Va haver-hi un gir en termes de llibertat. Conèixer una persona i no pensar d'on procedeix, socialment, sinó només si és intel·ligent, divertit, bona persona o el que sigui.

En conclusió, l'experiència de l'exèrcit va ser molt positiva.

Extraordinàriament!

Després de quatre anys a Harvard, vàreu anar a París.

Sí, a estudiar música al Conservatori. Va ser quan vaig conèixer la meua dona, que estudiava a la Sorbona. Vaig estudiar amb Nadia Boulanger. Volia ser compositor, però no pensava gaire en el futur.

Com era aquell París?

Era un París que ja no existeix, perquè avui dia París és com una maqueta de cine. Aleshores havia canviat molt poc respecte dels famosos anys vint i 30. Vàrem viure la vida clàssica d'estudiants: cafès, restaurants baratíssims –amb menjar molt dolent–, concerts... Dels estudiants de la Boulanger, la meitat eren francesos i la meitat érem americans. Després d'un any estudiant amb ella, vaig buscar feina per poder quedar a la ciutat. En aquell París, i com que ja s'estava desenvolupant el Pla Marshall, les tasques més baixes relacionades amb el Pla les fèiem els que havíem estat estudiants. Nosaltres, la meua dona i jo, i també uns quants amics, vam fer tasques d'aquelles. Va ser molt divertit. Encara que també va haver-hi complicacions. Per exemple, aquells anys també van ser els del maccarthisme als Estats Units; va ser una època en què, amb l'excusa de l'anticomunisme, es va arribar a unes cotes molt altes de repressió i de puritanisme. Com que la meua dona i jo no estàvem casats, no podíem viure junts, a París, si volíem que el govern dels EUA ens donàs qualche feina relacionada amb el Pla Marshall.

Anthony Bonner

És fort, això, perquè vol dir que la repressió fins i tot s'estenia més enllà de les fronteres dels EUA.

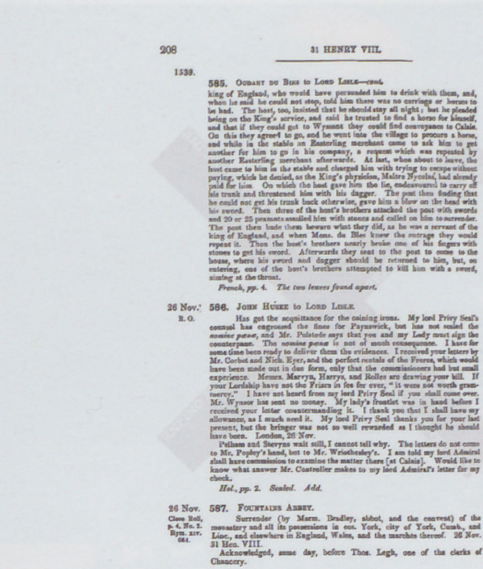
Hi havia una amenaça de por molt forta, sí. I, com que necessitàvem fer feina, havíem d'anar alerta. Sense deixar el pis que compartia amb la meva dona, vaig llogar una habitació per tocar-hi el piano i vaig dir a la senyora llogatera que si passava qualcú per allà i li demanava si jo dormia en aquell pis, idò que digués que sí. Li vaig donar un bitllet. Al cap d'unes setmanes em va dir que, efectivament, hi havia anat un detectiu preguntant per mi i pel que hi feia.

L'INSTITUT D'EXETER ERA D'UNA EXCEL·LÈNCIA BASTANT NOTABLE

Quin tipus de feines fèieu?

La meva dona va fer de secretària i jo de missatger. Arribava un telegrama i jo el duia a l'ambaixador o al delegat d'agricultura o a qui fos. Al centre de missatges, tots érem estudiants. Era molta feina durant mitja hora i després podies fer el que fos.

Degué ser més o menys quan vós éreu a París que el vostre pare, Paul Hyde Bonner, va emprendre seriosament una carrera d'escriptor. Anys enrere, mentre vivíem a Londres, havia enviat col·laboracions a la *New Yorker*, hi tenia una secció que es deia "Letters from London". A partir dels

"Letters from London", Paul Hyde Bonner

anys cinquanta, va començar a escriure literatura, novel·les, totes exitoses. Varen sortir a les llistes de best-sellers, i ell va arribar a ser molt conegut.

Hauria estat interessant traduir-ho al català, o no?

Són molt de l'època. Els dolents eren molt dolents, i eren comunistes. El meu pare va quedar, ideològicament, en aquella època. Són molt maniquees. Al meu pare, ja acabada la guerra, gràcies a la feina que havia fet dins l'exèrcit, li van donar l'encàrrec de distribuir tot el material de guerra per la península Itàlica. Hi havia camions, motors, i ell va estar en contacte amb molta gent. Després va entrar en tasques administratives dins l'ambaixada americana de Roma. La seva primera novel·la estava precisament ambientada en aquell món.

La primera vegada que vàreu venir a Mallorca va ser el 1954. Com va ser que la vàreu descobrir? Va ser a través d'un amic, em sembla, que era pintor. Qui era?

No me'n record del seu nom. Era un pintor com de pel·lícula de Woody Allen. Tenia un discurs molt muntat, deia que era molt avantguardista i que els seus quadres anaven cinquanta anys avançats a la història de l'art... Res. Eren quadres guapos, que quedarien bé en qualsevol saló de casa de Nova York... Jo i el meu amic, l'escriptor Harry Matthews, vàrem dir a París que volíem anar a un

Anthony Bonner

lloc barat. I ell ens va parlar de Mallorca. Nosaltres érem francòfils i no en teníem ni idea, de Mallorca ni d'Espanya. Això d'Espanya era terra de torero –Bizet i res pus– per a nosaltres. L'amic pintor ens va donar una imatge com si Mallorca fos Tahití. Quan vàrem arribar, és clar, jo vaig quedar una mica decebut. Això d'aquí no s'assemblava gens a Tahití. Fins que un dia vàrem anar a Peguera i vaig nedar fins bastant endins de la mar, i aleshores em vaig girar i vaig veure, lluny, una petita platja plena de palmeres. «Ah, això sí que s'assembla a Tahití», vaig pensar. Vaig anar-hi nedant i quan hi vaig arribar vaig veure que les palmeres eren de paper maixé: era que estaven rodant una pel·lícula!

UN AMIC PINTOR ENS VA DONAR UNA IMATGE COM SI MALLORCA FOS TAHITÍ

I, a pesar de tot, Mallorca vos va arribar a atrapar. Mira tu si ens va atrapar; havíem de quedar-hi sis mesos i ens hi hem passat tota la vida!

Què vos va enamorar de Mallorca? Què vos va fer pensar que podria ser ca vostra? Aquella Mallorca era molt àrida, no era fàcil viure-hi...

Això és mal de saber i fa de mal explicar. Em vaig trobar bé no sé per què. A Mallorca, com pertot, hi ha gent simpàtica i antipàtica, gent intel·ligent i

gent estúpida, però m'hi sent com a casa. En canvi, vaig a Madrid, on hi ha la mateixa gent simpàtica i intel·ligent que aquí, i m'hi sent bé, però em sent com en un país estranger.

Els primers temps a Mallorca continuàveu amb la vostra carrera musical, no és vera?

Sí. Fa un parell d'anys, a ACA, em varen gravar un disc amb composicions fetes durant els primers temps aquí. Era música dodecafònica. Jo estava molt interessat en la música dels Schoenberg, Webber i Berg, aleshores. Escoltava molta música per Ràdio Europa, també. Va ser per aquells temps quan vaig veure que compondre una peça curta em costava molt, i em molestava, que em costàs tant, perquè jo trobava que compondre havia de ser una feina més fluïda i natural. Schubert va escriure unes sis-centes *lieder*. Els Beatles en varen escriure més de dues-centes, de cançons. A mi em mancava aquesta fluïdesa. Ja aleshores tenia la sensació que el que feia era correcte, sí, i que no hi havia motiu per avergonyir-se'n, però que tampoc no era suficientment bo per esperar que mil persones em vinguessin a escoltar.

Com si vos faltàs aquella espurna de talent especial que singularitza l'obra d'art, que la fa anar més enllà del simple exercici d'estil executat amb correcció...

Sí. I jo trob que l'obra d'art, si no té res d'especial per dir, és un poc una pèrdua de temps.

A partir de quan veiéreu que la passió per la música deixava pas al que, fins aleshores, havia estat només un hobby, la filologia romànica?

Al final d'aquells quatre anys, entre el 1954 i el 1958, vaig veure que no anava enlloc, musicalment. Havíem vingut a Mallorca tres matrimonis. Un d'ells va tornar abans que nosaltres a Nova York, i l'home, Lowell Bair, va començar a fer feina de traductor. Va fer devers noranta traduccions al llarg de la vida. Jo vaig mostrar un cert interès per la feina de traductor –podia ser una bona manera de guanyar-me la vida–, i ell em va dir que si tornava a Nova York podria presentar-me alguna gent del món editorial. Era un home molt sistemàtic, en Lowell Bair; havia arribat a Nova York sense conèixer ningú, però va agafar la guia de telèfons i va contactar amb cases editorials per ordre alfabètic, fins que va arribar a Bantam, i va ser allà on jo vaig començar a treballar, també.

DES QUE EM VAIG FICAR A L'EDAT MITJANA HE ANAT LLEGINT MENYS NOVEL·LES

Traduíeu del francès, és clar. Què traduïeu?

Hi havia una secció de Bantam que s'anomenava Bantam Classics, i va ser per allà que vaig traduir obres medievals, perquè des de sempre m'havien interessat molt tant la història com la literatura medievals. El primer autor que vaig traduir va ser François Villon.

No és un mal inici, però no degué ser senzill.

Té vostè molta raó, té vostè molta raó! Un crític em va retreure que havia consultat tots els llibres sobre Villon, sí, però que no coneixia els articles apareguts en revistes especialitzades. Jo no sabia ni de què m'estava parlant. Articles en revistes especialitzades?!?! Després vaig fer una *Antologia dels trobadors*, i ja em vaig preparar una mica més.

Com a lector –veig que teniu molts de llibres, a casa–, quins són els vostres autors nord-americans preferits, els que més us han agradat al llarg de la vida?

Mmm... Mai no m'ho havia plantejat. Vaig llegir molt Richard Brautigan, per exemple, durant un temps.

També en Kurt Vonnegut, que em va encantar. I en Pynchon, que té novel·les fantàstiques i d'altres que no ho són tant; ara, quan Pynchon és bo, és molt bo.

Podríem trobar connexions entre Pynchon i Llull, segurament. I dels autors mallorquins, quins autors i obres vos han agradat més?

A veure... El problema de la meua vida és que, des que em vaig ficar a l'Edat Mitjana, cada vegada he anat llegint menys novel·les. De catalans, vaig llegir –i traduir– l'Espinàs, per exemple, i em va agradar bastant. Ara estic llegint Eduardo Mendoza, que m'agrada molt.

Per a un nord-americà que s'havia fet en el Nova York més lliure i sofisticat i que després va passar per París, aquella Mallorca dura i àrida devia causar-li una impressió forta i desagradable, o no? Notàveu el franquisme?

En realitat, a partir dels tres anys, jo no vaig viure pus a Nova York. Vaig passar la meua joventut al poble de Rye, que tenia semblances amb Puigpunyent, com t'he dit, per tant aquella Mallorca no em va venir de nou. A més, l'Espanya del 1954 no era terrible per a un estranger. Ara tenim una visió completament negativa d'aquella Espanya, però aleshores el que pensàvem els estrangers com jo era que Espanya havia aconseguit sortir amb molta dignitat d'una situació desastrosa com havia estat la Guerra Civil, i que la gent s'arreglava pel seu compte, feia bromes, anava tirant... Els mallorquins no eren gent amargada, ni estaven sempre tristos. Eren gent que se sabien arreglar. És un fet que sempre m'ha fet reflexionar molt sobre la relació que hi ha (o no) entre la riquesa i la felicitat. És clar que també hi havia coses dolentes: la majoria de joves estaven obligats a haver de fer una feina determinada i a seguir el camí dels pares, sense poder triar.

Vos relacionàveu molt amb les colònies d'artistes estrangers que hi havia a la Mallorca de l'època?

Mai no m'han agradat gaire les colònies. M'hi vaig relacionar, els coneixia, però com que estaven, aquelles colònies, molt concentrades per devers Deià, no va ser una relació estreta. Les colònies són un món molt tancat, en què tothom coneix la roba bruta de tothom. A Sant Agustí, on visquérem els primers quatre anys a Mallorca, em vaig fer molt

amb molts dels estrangers que vivien a El Terreno. Era una colònia bastant alcoholitzada. N'hi havia un que fins i tot havia fet un estudi econòmic sobre la relació entre el preu de begudes alcohòliques i els salaris, i en primer lloc li havia sortit una illa anomenada Mallorca! Hi havia pensionistes; també les ovelles negres de bones famílies britàniques que se'ls havien tret de damunt perquè no causassin escàndols a Anglaterra. Eren gent molt divertida.

Recapitem. A Mallorca, vàreu passar-hi una primera època entre el 1954 i el 1958, que passàreu a Sant Agustí, després anàreu un any i mig als Estats Units per mirar d'aclarir el vostre futur professional dins el món de l'edició i, finalment, el 1959, ja tornàreu a Mallorca per instal·lar-vos-hi de manera definitiva.

Durant aquell temps, també vaig fer de crític musical per al *Herald Tribune*, però érem dotze crítics i jo era el darrer de tots. L'any i mig que passàrem a Nova York, vam viure a Brooklyn Heights, un lloc on vivia molta gent que treballava en el món de la publicitat però que al mateix temps somiava d'escriure la novel·la que feia anys que somiava escriure o pintar els quadres que feia anys que somiava pintar per ser artista... En aquell ambient, jo hi vaig encaixar molt bé. Però quan vaig veure que ja podia tornar a Mallorca perquè des d'aquí podria anar tenint encàrrecs per traduir, i vaig comunicar-ho als amics de Brooklyn Heights, ells s'ho varen prendre com una traïció. La seva vida consistia a viure la possibilitat –només la possibilitat– de qualque dia emprendre les carreres d'artista que somiaven, i el fet que jo deixàs els Estats Units per venir aquí a fer de traductor, els posava en evidència, demostrava que ells en realitat mai no farien la novel·la o els quadres que deien que volien fer, perquè no volien renunciar a la vida que duïen. En tornar de Nova York, vàrem viure quatre anys just al costat d'on ara hi ha la Fundació Miró, a la carretera que puja cap a Gènova.

Va ser aleshores que establíreu els primers contactes amb el món cultural de Mallorca? Amb qui?

Ja va ser quan vaig tornar definitivament, sí. Jo començava a parlar català i vaig veure que, per al llibre que preparava sobre els trobadors, m'aniria

bé l'ajuda de Don Francesc de Borja Moll. El vaig conèixer, i va ser molt simpàtic amb mi.

MAI VAIG PARLAR EN CASTELLÀ AMB NINGÚ DEL POBLE

Com vàreu aprendre el català?

Parlant amb els mallorquins. A Palma, la reacció de la gent quan sentien un estranger com jo parlant en català era com d'estupor; a Puigpunyent, en canvi, la gent reaccionava alleujada, perquè no havien de fer l'esforç d'expressar-se en castellà, cosa que feien malament i els incomodava. Mai vaig parlar en castellà amb ningú del poble. Era com un mallorquí més. A la casa de Puigpunyent, vàrem fer-hi reformes, i amb els picapedrers, els llanterners i tothom qui va fer-hi feina, parlava en mallorquí, en català. Si em demanes termes de construcció en anglès, no els sé; sí que els sé en mallorquí, en canvi.

Com veis els canvis econòmics, socials, demogràfics i polítics soferts per Mallorca en els darrers seixanta anys?

Han estat uns canvis brutals, i no ho dic en sentit negatiu. Quan vaig arribar a Puigpunyent, em vaig trobar un poble que, socialment i estructuralment, era com el meu poble de New Hampshire dels anys trenta; en canvi, al cap de quinze anys d'arribar-hi, ja hi havia problemes d'aparcament! Quan vaig arribar, només hi havia una persona que tingués cotxe al poble.

Era l'amo del bar principal. Com que va ser ell qui em va dur amunt i avall del poble per mostrar-me les diferents cases que hi havia per comprar, vaig veure que el bon home tenia la necessitat de justificar el perquè de tenir un cotxe, com si fos un luxe inexcusable, i això que el cotxe era un 600! Al cap de deu anys, però, tothom tenia cotxe, i aigua corrent, i... Va ser un canvi brutal. Vàrem deixar Puigpunyent el 1993 per venir a Palma, i aleshores tampoc no havia canviat tant, la ciutat. Un dona molt *pija*, quan li vàrem dir que ens instal·laríem a Santa Catalina, ens va dir: «*Aaah, es un barrio de pescadores*».

Bonner, l'autor de *Plantes de les Illes Balears*

Tot i que vos hagueu convertit en mallorquí, mai no heu deixat de ser nord-americà. Ha estat senzill ser nord-americà a Espanya, o hi ha hagut moments prou complicats?

Durant els quatre anys a París, sempre havia de justificar el fet de ser americà, perquè érem un poc els dolents de la pel·lícula, allà. Aquí, una vegada vaig haver-me instal·lat a Puigpunyent, tot d'una vaig veure que era igual d'on venies o d'on eres. El que era important era ser bona persona o mala persona. Per tant, mai no vaig sentir la necessitat de justificar o explicar res.

El 1976 vàreu publicar el llibre *Plantes de les Illes Balears*, sorgit de la vostra passió d'excursionista. El llibre deu estar vinculat al fet que vàreu ser un dels fundadors del GOB.

El principal impulsor del GOB va ser en Joan Mayol, i ell tenia la idea de fer un llibre conjunt sobre la natura de les Illes Balears: ell escriuria sobre la fauna, jo sobre la flora, un altre sobre els insectes... Però vàrem veure que això tardaria anys a realitzar-se i a la fi vàrem decidir fer els llibres per separat.

El fet de presidir el GOB entre el 1980 i el 1997 degué ficar-vos en moltes de les lluites ecologistes de l'època.

Sí, però no puc agafar molt de crèdit per això. Jo ja era el major de tots ells i em van proposar amb

la idea que fos un president més aviat decoratiu. A la trinxera, hi eren ells, no jo. El mèrit és dels que estaven a la trinxera.

Creis que el GOB ha guanyat la batalla, o l'ha perduda?

És que el GOB lluita en una batalla que mai no es pot guanyar del tot: per molts de forats que tapis, sempre hi haurà un altre forat per on entrarà aigua i que amenaçarà d'enfonsar el vaixell. Ara bé, jo crec que el GOB ha estat el grup ecologista més eficaç d'Espanya. Ha impedit moltes, moltes barbaritats urbanístiques. És David contra Goliat. Més ben dit: és David contra molts de Goliats. El GOB també ha fet molta feina per sensibilitzar la gent.

HA ESTAT MOLT IMPORTANT PER ALS EUA TENIR UN PRESIDENT NEGRE

Seguiu l'actualitat?

Sí. I trob molt trista aquesta situació de crisi en què ens trobem, i que s'allarga i no pareix que hagi d'acabar. També trob molt trista la situació catalana.

En quin sentit?

Jo som molt antinacionalista. Tant m'és si el nacionalisme ve de Barcelona o de Madrid o de Washington o de París.

Voleu dir que no vos sembla positiu el moviment independentista?

De cap manera.

I aquesta idea que l'Estat espanyol ha donat molt de garrot a Catalunya i els catalans han vist que només els sortirà a compte independitzar-se?

Sí, sí. D'acord. Però a la fi és un nacionalisme contra un altre, i un és tan estúpid com l'altre.

Un independentista vos diria que un dels dos nacionalismes és més poderós i ha fotut –i fot– molt més garrot que l'altre.

Sí, però és que aquest ha estat sempre el cas. Des del principi del segle XX, el catalanisme ha volgut tenir un paper dins l'Estat espanyol, i això ha estat intel·ligent, i n'ha tret molt de profit.

Quins diaris llegiu normalment?

El *Diario de Mallorca* i *El País*.

Passem a l'actualitat nord-americana. Quina opinió vos mereixen els vuit anys de presidència de Barack Obama?

Jo som un gran admirador de n'Obama, però ha hagut de governar contra una dreta obstaculitzadora terrible. Obama té dues coses que la dreta americana no suporta: és negre i ha anat a una universitat de l'Ivy League. A la política americana, de vegades surt més a compte ser beneït com Donald Trump que ser intel·ligent com Obama. Per a la dreta, Obama no és l'opositor ni l'adversari. És l'enemic. L'odien. Ara, ha estat molt important per als EUA tenir un president negre.

Seria igual d'important que el pròxim president fos una dona, la Hillary, o ja no és el mateix?

No ho sé. El que compta, ara, és que s'elegeixi la persona més competent. Com que, per peresa burocràtica, jo continuu sent ciutadà nord-americà, puc votar a les eleccions d'allà. Vot sempre, per correu. I la Hillary em pareix una bona candidata.

LLULL TENIA UNA CAPACITAT EXTRAORDINÀRIA PER ESCRIURE EN TOTS ELS GÈNERES I REGISTRES

Molt bé, començam amb en Llull?

Sí, millor.

Com vàreu conèixer l'obra i la figura d'en Llull?

No record què és el primer que vaig llegir d'ell, però va haver-hi una conjunció entre el meu interès per l'Edat Mitjana i el meu interès pel català, que va desembocar en Llull. En principi, Llull només em semblava una figura curiosa, i el vaig proposar a un editor de Princeton University Press perquè pensava que podia ser interessant i una cosa nova. L'editor em va dir que li fes una proposta, li vaig donar una llista d'obres que ell va fer circular entre un grup d'experts i a la fi consensuàrem la tria final. Moltes de les obres que havia proposat de traduir encara no les havia llegit, només les havia mirat per damunt, o n'havia llegit alguns passatges.

Anthony Bonner, especialista en Llull, presenta el llibre *Vida de mestre Ramon* en el marc de l'Aplec de la Fundació Baleària

Com aprenuéreu el català medieval? És molt diferent el català mallorquí dels obrers que vos feien reformes a la casa que el català antic de Llull...

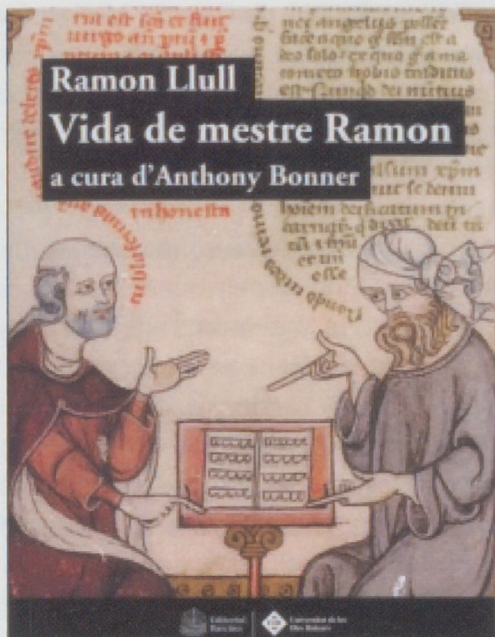
Sí, però jo havia traduït de l'occità els trobadors. També tenia els coneixements de francès, que m'anaren bé...

Va ser mentre preparàveu aquella primera traducció que va començar la fascinació per Llull?

No, al principi només el trobava interessant. A mi m'agrada molt tressar camins no fressats. I, aleshores, traduir en Llull em feia sentir com qui va per un camí molt poc transitat. Quan vaig veure que les diferents facetes de Llull estaven connectades, em va interessar mostrar aquelles connexions. Encara que, quan jo vaig començar a fer feina en Llull, a mitjan anys setanta, més o menys, ja hi havia molta de bibliografia sobre la vida i l'obra del personatge. Hi havia les obres dels germans Carreras Artau, del Pare Batllori, i també de tres anglesos, Francis Yates, J. N. Hillgarth –un historiador medieval molt important, fill del cònsol anglès que durant la guerra civil va salvar vides– i Robert Pring-Mill, que havia passat la infantesa a Sóller i va anar a Montisyon. Si mai vols llegir una cosa fantàstica sobre Llull, llegeix *El microcosmos lul·lià*, de Robert Pring-Mill.

Llull és tan mastodòntic que el primer que es deu haver d'aclarir és per on s'hi entra, no?

Sí, i aquest llibre de Pring-Mill és molt útil per entrar-hi.

Per què vos va fascinar Llull? Per com escrivia, per com pensava?

Ell diu que el centre de la seva empresa és aquesta Art que Déu li havia revelat, i el que més em fascinava i em continua fascinant és veure com funciona l'Art i s'interrelaciona amb tots els aspectes de la seva obra: des de les novel·les i els sermons fins a les qüestions de dret, de medicina, de filosofia... Organitzar-ho tot en termes d'una sèrie de funcions bàsiques, que és el que fa l'Art, és únic en l'Edat Mitjana.

De vegades fa la impressió que Llull és tan complex que ni ell mateix acaba d'entendre's, en el sentit que es comporta quasi bé com un poeta visionari, que diu coses impenetrables que potser van carregades de sentit però que costen molt, molt d'entendre...

El que dius no és invàlid, però pensa que els poetes són els que fan connexions que les persones normals no feim. D'aquí la fascinació que generen.

De vegades es parla de la modernitat de Ramon Llull: precursor del diàleg interreligiós, precursor de la informàtica... És un llenguatge que s'usa per elogiar-lo emfàticament o és cert que va ser tot això?

Sí i no. Leibniz, considerat el vertader precursor de la informàtica, va conèixer la combinatòria lul·liana; és el que li va donar la idea de crear un sistema

de coneixement que funcionàs d'una manera combinatòria. Si bé ell mateix va dir que el seu sistema era totalment diferent, reconeix que va rebre la idea original per una edició de Ramon Llull de 1598, ben coneguda per tots els lul·listes.

ELS DARRERS CENT ANYS EL CONEIXEMENT SOBRE LLULL S'HA ENRIQUIT ENORMEMENT

I quant al diàleg interreligiós?

Llull va ser la primera persona que va tenir en compte l'altre i que va mirar de parlar-hi. Abans, la gent només tenia en compte els altres perquè els volien convertir de mala manera o eliminar. Un altre aspecte important de Llull és que era un bon escriptor: podia escriure des de textos molt poètics fins a textos d'una lògica impecable, més tota la gamma intermèdia. Era d'una capacitat extraordinària per escriure en tota mena de gèneres i registres.

I per escriure molt. Va fer 265 obres. En van aparèixer de noves?

No. El que sí que continuen apareixent són manuscrits nous. La setmana passada en van descobrir un per Itàlia.

Procurau estar al dia de tot el que es continua escrivint sobre Llull?

Sí. Però hi ha temes que, si bé són interessants, no m'atreuen. El tema del lul·lisme i de l'antilul·lisme del segle XVIII em semblen baralles de família, que tenen poc a veure amb en Llull.

Què fa que en Llull sigui diferent i singular en el context de l'Edat Mitjana?

L'intent de centralitzar-ho i d'interrelacionar-ho tot en l'Art i a través de l'Art. Això és una construcció que, si bé pren coses d'aquí i d'allà, és purament lul·liana. Un altre aspecte fascinant de Llull és que ho fa tot nou. A l'Edat Mitjana, no estava de moda fer coses noves. Havies de començar sempre per una autoritat precedent. Per això ens trobem que, moltes vegades, els textos més originals de l'Edat Mitjana són comentaris sobre Aristòtil, la Bíblia o Sant Agustí. Llull, en canvi, mai no cita

una autoritat, ho construeix tot nou, aspira que l'autoritat sigui l'Art. Això era molt nou! Per això molts no sabien com se l'havien de prendre. Llull també volia involucrar el lector o l'oient. *Al Fèlix o Llibre de les meravelles*, el personatge va per la vida recollint exemples per instruir sobre com s'ha de viure, pensar i amar Déu; al principi del seu viatge, no entén els exemples que troba i un ermità o un filòsof els hi han d'explicar. A la meitat del camí, ja comença a entendre com s'han de fer les coses i ja no necessita mestres, pot fer-ho ell mateix. I, al final, quan ja és a punt de morir, diu: seria bo que qualcú altre segueixi la meva tasca d'anar pel món cercant exemples per instruir la gent. La implicació és que el lector ha de fer-ho. I la mateixa implicació es deriva d'altres llibres seus, com l'Art demostrativa, el llibre central de l'Art. És a dir, que Llull no volia lectors passius. Ell no deia com són les coses, sinó que donava la manera perquè els lectors veiessin pel seu compte com són. És molt modern, això!

Aquest fomentar que el lector pensàs pel seu compte és una de les raons per les quals va tenir problemes amb la Inquisició?

No. Segur que, a la Inquisició, això no li feia cap gràcia, però Nicolau Eimeric, que va ser l'inquisidor que més va anar contra Llull, es va aixecar perquè hi havia lul·listes a València que propugnaven qüestions teològiques que ell trobava que no eren correctes.

Eren gent un poc marginal dins l'Església, i Eimeric, que era aristòcrata, trobava que a la gent del poble que volia pensar pel seu compte, se li havien de parar els peus. Hi ha un discurs d'ell en què explica que els lul·listes no són gent preparada, no són teòlegs o filòsofs o nobles, sinó gent del carrer i sense gaire formació, i això no li agradava.

Una de les vostres grans tasques sobre Llull va ser la traducció a l'anglès de dos volums de *Selected Works* que va publicar la Universitat de Princeton. La vàreu fer, aquella traducció, gràcies a una beca Guggenheim i a una ajuda del Govern Federal, no és vera?

Sí, eren dues beques que em varen permetre viure quatre anys. Eren bones beques.

Col·locar una traducció de Ramon Llull per una beca Guggenheim va ser complicat?

Quan estava a punt de firmar el contracte amb Princeton, em van dir que podrien pagar-me molt poc. Jo els vaig dir que no podia ser, que la meua família tenia el costum de menjar i que jo necessitava doblers; ells em varen dir que, si feia una sol·licitud per a la beca Guggenheim i deia que m'ho publicaria Princeton, segur que me la donarien. L'aval de Princeton, per tant, va ser determinant.

El fet que no tinguéssiu una formació filològica clàssica, acadèmica, ha fet que des de certs sectors de l'acadèmia vos posassin problemes o vos mirassin amb mals ulls?

Supòs que qualcú ha pensat "què hi fa, aquest, per aquí?" Però no, en general m'han tractat molt bé. El 1994 vaig rebre el doctor Honoris Causa de la Universitat de Freiburg i l'any següent un altre de la Universitat de Barcelona, així que no em puc queixar.

Sou una persona religiosa?

No ho som, no.

No tenir una convicció religiosa és un desavantatge o un avantatge a l'hora d'estudiar Llull?

Jo sempre he dit que em passa com a Borges. Ell deia que els argentins eren creients però no els interessava la religió, i que en canvi ell no era creient però la religió el fascinava. Em passa el mateix. Una vegada vaig contar aquesta anècdota a un amic jesuïta. Es va posar a riure i va dir: «Ah, com jo!». Jo tenc molts amics franciscans, però els aspectes rituals de la religió no m'interessen; en canvi, sí que m'interessen la part històrica, espiritual i social de la religió.

Si Llull veiés l'interès que susciten la seva obra i la seva figura, segur que li faria gràcia, però en canvi no n'hi faria gens veure que l'interès que suscita és per unes raons que són absolutament desviades del seu propòsit.

És cert, però això ja va començar al Renaixement. Des d'aleshores, Llull ha estat llegit i estudiat d'una manera com a ell no li hauria agradat. Se l'ha estudiat com si l'Art fos un sistema de coneixement, però

deslligat de si servia o no per persuadir la gent de la veritat catòlica. S'ha quedat en un pla completament abstracte, quan l'únic objectiu de Llull era convertir els altres. *La Vida Coetània* esta escrit per persuadir la gent que l'Art és un do diví, i per això pot ser un argument d'autoritat. Però, com dic, això ha estat deixat de banda des del Renaixement.

L'obra i el pensament de Llull han tengut molta influència en filòsofs, teòlegs i pensadors al llarg d'aquests set-cents anys?

El corrent místic i religiós ha tengut més impacte a Espanya que no a fora: no és només que hi hagi hagut més llibres publicats, és que va ser important en la cort del rei Felip II, per exemple. L'arquitecte d'El Escorial era lul·lista.

Un dels aspectes més importants de Llull és el seu paper com a creador del català com a llengua literària, no és cert? Això només és important per als que som catalanoparlants, o

quan se l'estudia i se l'explica en una universitat alemanya, per exemple, també se n'emfatitza el fet d'haver usat una llengua vulgar per escriure sobre temes que aleshores només es tractaven en llatí?

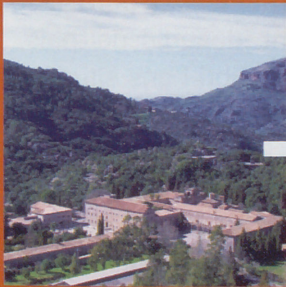
Sí que se sap, i se li valora. No és un valor només per als mallorquins i per als catalans. És clar, el Llull llatí ha tengut més impacte a l'exterior perquè els que estudien filosofia i teologia manegen el llatí i en canvi no solen manejar el català.

Creis que seria important que Llull fos canonitzat, o és una qüestió que, a la seva obra, ni li va ni li ve?

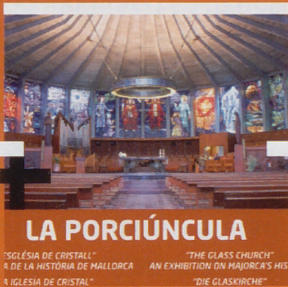
No essent catòlic i no essent una persona religiosa, m'estim més no parlar-ne, del tema. Si ho volen fer, em pareix molt bé, però m'és igual. Ara, respect molt aquells que ho consideren important; alguns amics meus han fet molta de feina perquè un dia sigui canonitzat.

spiritualmallorca

Santuari de Lluc

La Porciúncula

Convent de Sant Francesc

Santuari de Cura

Casa/Museu Sant Juníper Serra

Monestir de la Real

Sèniors

Students

3€

ANY LLULL 2015 -2016

La revista *Lluc* se suma a l'Any Llull, és a dir, a la commemoració del 700 anys de la mort del Beat i fill major de la nostra raça, i ho fa al costat de moltes altres publicacions culturals, algunes de les institucions públiques illenques, la Universitat de les Illes Balears, les acadèmies i associacions lul·lianes i la diòcesi de Mallorca, per esmentar les més rellevants. Els quatre articles que presentem tenen com a principal objectiu transferir el coneixement acadèmic sobre Ramon Llull i el lul·lisme als nostres lectors, un col·lectiu fet per ciutadans exigents i bons coneixedors i degustadors del mallorquinisme cultural.

RAMON LLULL NO ÉS PATRIMONI EXCLUSIU DE MALLORCA, ÉS PATRIMONI DE LA HUMANITAT

Mallorca està celebrant aquest any amb el compromís i l'esperança de situar definitivament Ramon Llull al lloc que li correspon en la memòria col·lectiva, en divulgant i facilitant el coneixement sobre la seva trajectòria cívica, cultural i religiosa, per trobar definitivament el rostre de Llull que millor expressa allò que fou el seu projecte, el disseny d'una obra amb vocació universal i global.

Ramon Llull no és patrimoni exclusiu de Mallorca, és patrimoni de la humanitat, però molt particularment és el referent identitari del país, aquell que ens introdueix equilibri i ens situa en el punt just que ens correspon en l'univers global i local alhora. Llull és símbol i referent de l'esperit cosmopolita, però al mateix temps representa l'essència i l'esperit de la terra i sintetitza els anhels del país.

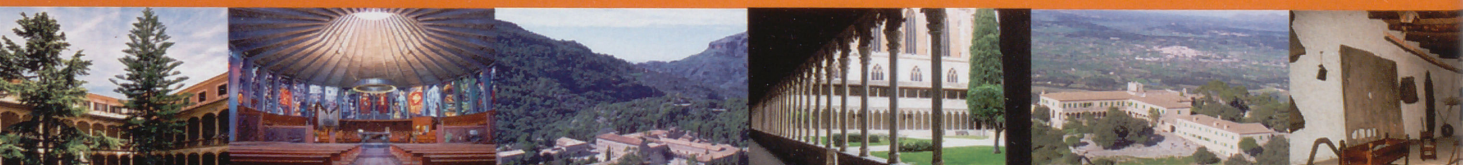
Llull ens fa present el recorregut de més de set-cents anys d'història, ens recorda com érem durant el segle XIII, però mai no apareix com un rastre fosilitzat o apergaminat d'un passat idealitzat o descontextualitzat. Una fornada rellevant de joves lul·listes illencs ens mostra la vitalitat cultural del país. Entre aquests joves hem elegit Maribel Ripoll, que ens convida a "Un centenari per superar la por".

Descobreix · Descubre · Discover · Entdecken spiritualmallorca

Santuari de **Lluc** · Reial Convent de **Sant Francesc** · **La Porciúncula** · Santuari de **Cura**
Monestir de **la Real** · Casa / Museu **Sant Juníper Serra**

www.spiritualmallorca.com

UN CENTENARI PER SUPERAR LA POR

Maribel Ripoll Perelló

RAMON LLULL ESTÀ BEN SITUAT A L'ÀMBIT DE LA RECERCA INTERNACIONAL

L'any 1915, en la commemoració del sisè centenari de la mort de Ramon Llull, els hereus de la Renaixença illenca consolidaven el projecte ingent de recuperar l'obra catalana de l'homenatjat. Es tractava d'una recuperació d'urgència, de salvar els textos per evitar-ne la pèrdua irrecuperable, tot consolidant un projecte gestat a mitjan segle XIX i del qual Bartomeu Muntaner, Jeroni Rosselló i Marian Aguiló foren capparees. Mateu Obrador, Mn. Antoni Maria Alcover, Miquel Costa i Llobera i, sobretot, Mn. Salvador Galmés foren artífexs segurs en l'empresa del Patronat de la Comissió Editora Lul·liana, que vetlà per oferir als lectors el testimoni de la producció catalana de Mestre Ramon.

Han passat cent anys des d'aquella fita i no es pot dir que les coses continuïn exactament igual. D'entrada, la tasca de recuperació dels textos ha anat més enllà de la simple recopilació i són nombroses les obres lul·lianes, tant catalanes com llatines, de les quals s'ha establert el tan necessari text crític, que posa de manifest la tradició transmesa al llarg de 700 anys.

D'altra banda, existeixen una quinzena de centres internacionals que tenen en la investigació lul·liana un dels fonaments de la recerca, fet que ha propiciat l'avenç en diferents camps. D'una banda, s'han definit les estratègies comunicatives que Llull feia servir per transmetre la pròpia obra i se n'han establert amb precisió els canals de difusió. D'altra banda, s'ha avançat en la recerca i l'establiment de les influències i fonts que es poden detectar en el pensament lul·lià; s'ha analitzat l'Art (la tècnica filosoficoteològica que esdevenia l'eina per

aconseguir el convenciment per raons necessàries) en tot el seu desplegament: especialment s'ha desenvolupat l'anàlisi de la teoria de la votació que Llull formula i, sobretot, s'ha definit la relació de l'Art com a precedent de l'actual informàtica. Igualment, se n'estudien les relacions amb el món islàmic i, molt especialment, la recepció que el nostre autor va tenir entre el món hebreu.

**SER L'AMIC DE L'AMAT
ÉS EL SENTIT ÚLTIM DE
LA UTOPIA LUL·LIANA**

En el terreny teològic, Mestre Ramon ha esdevingut referent indispensable a l'hora d'aprendre a establir un diàleg interreligiós (com havia esbossat al llarg de la seva obra), un diàleg que parteix de la comprensió íntegra de l'altre per poder assolir la pau.

Així mateix, també s'han fet avenços importants en el camp del lul·lisme, en el sentit d'establir i catalogar l'elenc de personatges que al llarg de la història han estat permeables a l'obra lul·liana, l'han interpretada i l'han difosa (o també l'han perseguida!). La Base de Dades Ramon Llull¹ ha esdevingut, en aquest sentit, una eina potent i imprescindible per a la recerca específica. En definitiva, a l'àmbit de la recerca internacional, Ramon Llull està ben situat i podem afirmar que tant l'estudi com la labor editorial de l'obra lul·liana gaudeixen d'una bona salut. Des d'aquesta perspectiva, semblaria que la celebració de l'Any Llull per a la commemoració del setè centenari de la mort del Mestre no hauria de ser més que un recordatori de la necessitat de continuar fent-hi feina per evitar aquell temor que marcava la generació de l'aniversari anterior: la pèrdua dels textos i de la memòria de qui era considerat, aleshores, el fill major de la Pàtria. Tanmateix, encara resta molta de feina per fer, en la investigació lul·liana i, sobretot, en la difusió del pensament de Ramon.

Així, si bé hi ha hagut un interès evident per adaptar-ne l'obra al català contemporani, les iniciatives resulten escasses, atès que en la majoria dels casos

es limiten a aquells textos per als quals Llull ja va preveure un públic no estrictament acadèmic. Així, en els darrers mesos han aparegut tres adaptacions del *Llibre de les bèsties*, segurament l'obra més ben posicionada per a la difusió lectora. En canvi, d'una obra cabdal com l'*Ars inventiva veritatis* ni tan sols n'existeix la traducció en català i hom s'ha de conformar amb l'edició crítica llatina. Volem dir amb això que encara queda molta feina per fer en el cap de l'adaptació dels textos lul·lians per al públic general, que necessita uns instruments que facilitin l'acostament primer a l'obra, no sempre fàcil i assequible immediatament, del nostre autor.

Per això mateix, un altre dels esculls que cal salvar és el del material didàctic per apropar Llull a les escoles: malgrat les diverses iniciatives existents, els recursos a l'abast resulten escassos i, de vegades, limitats a determinats vessants del pensament lul·lià. En aquest sentit, la formació i la preparació esdevenen un factor indispensable per

¹ Base de dades Ramon Llull: <http://orbita.bib.ub.edu/llull/>

garantir que Llull sigui estudiat i treballat a l'aula així com li correspon a un dels grans clàssics de la literatura catalana. D'aquesta manera, es fressaria un nou camí que ajudaria a desterrar els tòpics d'arrel romàntica, com ara que Llull era un geni, un foll tocat de l'ala, prejudicis que malauradament encara perduren entre una part considerable de la població illenca.

Conscients que en la resta de territoris de parla catalana la situació no és gaire diferent, la commemoració de l'Any Llull s'ha articulat conjuntament amb la Generalitat de Catalunya, per sumar esforços en la tasca comuna i per implicar-hi totes aquelles institucions que vetlen per la difusió de la nostra cultura. Sense dubte, l'inici de la celebració de l'Any Llull ha servit per constatar que les iniciatives per difondre Llull sorgeixen des d'àmbits ben diferents. Podríem referir-nos aquí a la sèrie monogràfica de sis capítols que la televisió autonòmica illenca ha dedicat al savi, o al projecte d'una sèrie d'animació ideat pel LADAT. Les arts escèniques, plàstiques i musicals no n'han restat al marge i han convertit mestre Ramon en protagonista

excepcional dels llenguatges corresponents. Totes aquestes iniciatives posen de manifest la vigència que el missatge lul·lià té set-cents anys després de la seva mort i la recepció que se'n fa en tots els nivells. És per aquest motiu que la commemoració de l'Any Llull ha de suposar alguna aportació més que un recordatori sobre qui va ser i què va fer l'homenatjat. L'aniversari hauria de suposar un punt d'inflexió en la percepció, especialment en l'àmbit local, d'un personatge foll, que encalçava dames per dins esglésies o que va abandonar la família per uns motius estrafolaris, com de vegades s'ha suggerit.

Aquest centenari, amb tota la feina que s'ha fet des de la celebració anterior, ha de servir per projectar la figura del pensador des de tots els canals possibles a tots els públics i àmbits possibles, talment com féu el nostre protagonista al llarg de la seva vida. Tenim a l'abast totes les eines per superar definitivament la por d'un dels grans gegants intel·lectuals europeus i per convertir-nos en una baula més en la cadena de transmissió de la seva obra ingent. Serem capaços d'aconseguir-ho?

COSES QUE POTSER ENS DIRIA LLULL AVUI

Antoni Puigverd

Periodista com sóc, és a dir, dedicat a les coses que passen ara, molt llunyana ja la meua etapa de professor de literatura, vaig tenir l'atreviment de parlar de Ramon Llull a la Ciutat on va néixer. Ara persisteixo en aquesta gosadia escrivint sobre el pare de la nostra literatura en la revista més representativa de la cultura balear. M'haureu de perdonar. Enmig de les celebracions de l'any lul·lià, les meves reflexions són del tot prescindibles, tot i que el meu entusiasme per Llull em pot servir d'excusa. És el nostre gegant. Un gegant de coneixement enciclopèdic. El Dante de la cultura escrita en català. Un dels grans pensadors medievals. Home de cultura i d'acció. Home de fe i pensament. Paladí del diàleg. Viatger incansable. Defensor de la raonabilitat de la fe cristiana. Agitador de la cristiandat. Reformador insomne de l'església. Novel·lista *avant la lettre*. Precursor de la informàtica. Un dels primers filòsofs i teòlegs a usar una llengua romanç per als seus escrits. Autor plurilingüe, pedagog, poeta, missioner, místic i, per damunt de tot, enamorat: boig per Déu. «Ramon lo foll».

Llull és molt més que un mallorquí il·lustre i el pare de les lletres catalanes. Durant molts segles, les

seves obres van formar part de la biblioteca de la gent educada de tot Europa. Isaac Newton, per citar un nom indiscutible, en va ser lector i admirador. Tanmateix, una antologia de Llull editada el 1598 a Estrasburg amb comentaris de Giordano Bruno, i que contenia molts textos apòcrifs, va ser el detonant d'una llegenda d'heretge i alquimista que en va afeblir el prestigi intel·lectual i li va impedir de ser canonitzat per l'església. Tot i aquesta llegenda, Llull va continuar sent llegit pels més cultes: és a través de Leibniz (que defensava la matemàtica com a instrument imprescindible de la filosofia) que el mètode de Llull troba continuïtat en les recerques de Bertrand Russell i Alan Turing. Diuen els experts que l'Art lul·lià era un autèntica alternativa a l'escolàstica. Llull es proposava accedir a la veritat a través de l'estudi i la combinació dels atributs de la divinitat.

El seu enorme bagatge intel·lectual justifica amb escreix una vida. Però ell no en feia prou. Mentre escrivia febrilment, desplegava, alhora, una impressionant activitat com a missioner, viatger, polemista i reformador. Els seus fabulosos viatges i vicissituds per tot el mediterrani, les seves disputes i la seva incansable vida d'agitador reformista el

Llull va fer compatible una vida d'acció esgotadora amb un treball intel·lectual extensíssim i de primer ordre. Són, de fet, dues vides portades al límit concentrades en una sola persona. I, tanmateix, ni tan sols amb aquestes dues vides s'esgota la seva personalitat. I és que hi havia una cosa encara més important per a ell: l'amor radical a Déu. Un amor sense concessions, sense límits. Un amor total. Una vida que troba en la novel·la *Blanquerna* un correlat utòpic.

El camí de Blanquerna, l'heroi tràgic

Com un heroi cavalleresc, Blanquerna, tria un camí difícil, ple de dificultats. Sovint és obligat per sentit del deure a fer coses que no havia pensat de fer. Ell tria la meta més alta de la vida humana. L'espiritualitat pura. La vida contemplativa. Però ha de passar abans per l'acció, pel coneixement, per l'ardu treball de la reforma. Blanquerna és un heroi a la recerca del seu ideal. En certa manera respon a un tòpic del temps en què els herois cavallerescos desenganyats de la cavalleria mundana s'inventen una nova cavalleria mística amb esperit de creuada, generositat màxima i absolut desprendiment personal. Blanquerna s'assembla a Galaad (cavaller sense màcula del rei Artús, l'únic que arriba a obtenir el Graal).

converteixen en un personatge excepcional. Va ser escoltat, però no va tenir sort. Ni tan sols quan va intentar promoure una croada on la raó i el diàleg eren tan importants com l'acer.

Font i Monteros 18, Palma

Xocolat Centre presenta

espai

XOCOLAT

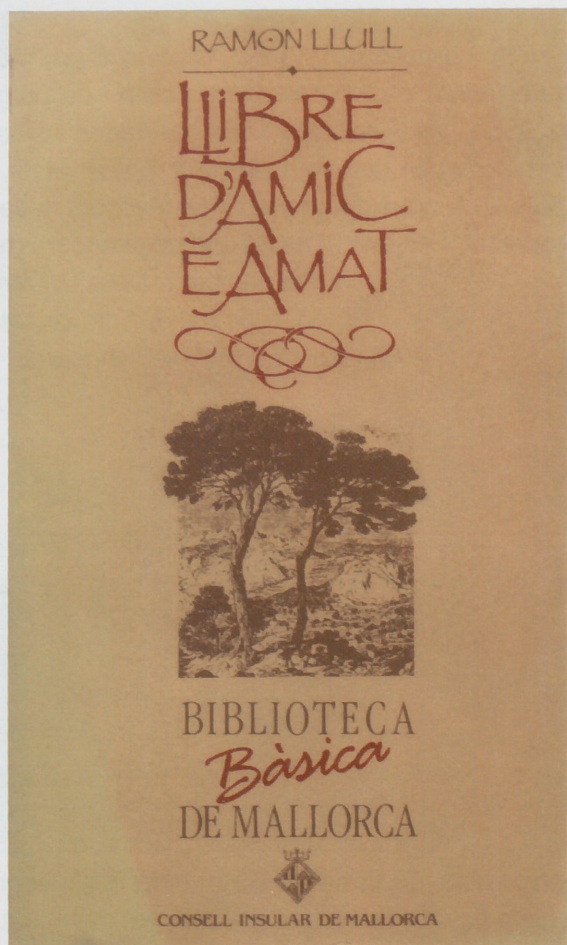
café

www.xocolat.com

www.facebook.com/xocolatcentre

www.facebook.com/espaiXocolat

Com Galaad, Blanquerna té l'esperit de recerca, que és el que el fa passar per tots els estaments (llevat del matrimoni, que rebutja per imperfecte, tot i que necessari). El final feliç de la peripècia de Blanquerna no és arribar al Papat sinó a la vida ermitana. La recerca ha assolit el sentit més alt. El *Llibre d'Amic e Amat*, que corona la novel·la significant la plenitud de la contemplació de la bellesa i l'ebrietat de la fusió mística, requereix un pensament diari, una exegesi diària. L'ermità feliç busca en la petita metàfora moral de cada dia el camí de l'afinament de la seva perfecció interior. Blanquerna ha esdevingut l'Amic. Ser l'amic de l'Amat/Déu és el sentit últim de la utopia lul·liana.

El *pijo* convertit

És sabut que Ramon Llull, fill de nobles conqueridors, va ser, de jove, el que avui en diríem un *pijo* desafortunat, un fill de casa bona donat a tota mena d'excessos. Estava casat, dedicat a la poesia i als plaers de vida cortesana, però va ser colpit per la visió del crist crucificat. Caigut com

Sant Pau del cavall de la misèria moral i d'una vida de plaers i sensualitat sense aturador, com són avui tantes vides, Llull decideix donar un gir radical a la pròpia vida, buscant el sentit de la fe: dedicar-se en cos i ànima a propagar aquesta fe que l'havia transformat. Tot i que, abans de llençar-se a l'acció, calia centrar-se durant uns anys a cultivar-se personalment mitjançant l'estudi i l'espiritualitat. Vuit anys d'estudi i de cultiu personal, de reforma personal en el silenci i la pregària d'una vida solitària, pròxima als monjos cistercencs de La Real, i d'estudi de les llengües (no solament del llatí, també de l'àrab, imprescindible per al seu projecte missioner) i de la filosofia i la teologia.

LLULL DECIDIRIA AVUI QUE CONVÉ UNA GRAN TASCA MISSIONAL

Superats aquells anys, la seva producció intel·lectual i la seva activitat reformista i missionera van ser incalculables. De la qual cosa es desprèn un consell exemplar: abans de llençar-nos a reformar o a predicar als altres, és essencial la reforma d'un mateix. En una època en què l'església pot estar temptada per l'activisme social desenfrenat, Llull ve a recordar-li: sigues radical en el teu despeniment, dóna-ho tot, però abans emplena't, enriqueix-te de silenci, pregària i estudi. Què donaràs si no portes res a dins?

Déu s'ha volatilitzat

Aquest és el meu resum de la personalitat de Llull. No sistemàtic ni complet, però suficient, potser, per a l'altra part del que voldria explicar-los. Set-cents anys després hem de dir que Déu ha desaparegut del mapa. Finalment, la predicció de Nietzsche ha pres cos. Parlo com a català, però diria que a Mallorca les coses no són gaire diferents: Déu ha mort. Ha mort tan intensament que els joves ja no en tenen ni tan sols notícia. Déu ha mort i se'n perd fins i tot el record. Déu s'està volatilitzant.

Sóc perfectament conscient de l'existència d'importants comunitats que viuen, potser amb més franquesa i puresa que abans, la seva fe. N'hi ha grups molt importants, encara. Corrents espirituals, organitzacions amb presència escolar i familiar,

grups de catòlics militants més conservadors o més oberturistes. Grups de cristians compromesos amb els més febles. Molts, n'hi ha. La tradició religiosa, altrament, encara té visibilitat, sobretot en dies o moments molt assenyalats. També és notable, encara, el pes social que té l'Església en alguns sectors de la societat: la gent gran, els malalts, els més necessitats. Però el fet és que és en els moments de festa i alegria, en els naixements i casaments, on més clarament reula el recurs a l'Església.

**L'ESGLÉSIA HA DE COMENÇAR
PER ASSUMIR ELS SEUS PECATS MUNDANS**

L'Església s'ha anat encastellant al feu de la tradició. Un feu que, tanmateix, es va quedant aïllat de la societat, ja que els canvi colossals de la societat la van deixant en fora de joc. La cultura de l'oci converteix televisió i Internet en transmissors principals de mites i valors; les catedrals del consum congreguen els dissabtes les masses àvides de participar en el festí de l'hedonisme; l'esmicolament de la família tradicional trenca els lligams entre pares i fills; el cosmopolitisme ha arribat a tothom (*low cost*) i globalitza formes de vida antagòniques als valors tradicionals... Davant d'aquesta nova societat hedonista i relativista, que viu al marge del llegat del cristianisme, què s'hi pot fer? Com s'hi pot arribar? Amb prèdiques morals apocalíptiques, com fan alguns jerarques de l'església catòlica

espanyola? Amb rictus de moralista nostàlgic d'antics tribunals?

No és això el que, em sembla, faria avui Ramon Llull. Segurament, decidiria que convé una gran tasca missional de recristianització de la nostra societat. Abans d'impulsar-la, però, dedicaria un temps a l'estudi, a la reflexió, a la construcció d'una nova Art, d'un nova manera de presentar la fe al món contemporani. Perquè el pensament catòlic sigui realment eficaç en aquesta inquietant cruïlla

bri Restaurant

**Cuina sana i mediterrània • menú vegetarià
i per a celíacs • neutre en emissions • saló privat**

Reina Maria Cristina, 9 • Palma • www.brirestaurant.com

històrica, seria molt convenient que l'Església catalana aprofités l'oportunitat de ser subjecte de burles. Llull ho va ser. No solament entre els musulmans de Bugia. També com a pensador i místic davant dels savis de la Sorbona. Llull s'anomena en molts poemes Ramon lo foll. Aquesta posició de Boig per Déu inevitablement va recollir burles, crítiques i menyspreus. Aquest seu exemple és molt útil. Les befes que va rebre Llull són les que ara cauen sobre els catòlics pel simple fet d'atrevir-se a dir que ho són.

CONVERSIÓ SIGNIFICA DECIDIR-SE PER UNA DEDICACIÓ MÉS INTENSA A LA VIVÈNCIA DE LA FE

Sense aliats

L'Església va perdent els aliats. I això és una sort. No té rèmores, no té batalles a fer en el camp mundà. Ja les ha perdudes totes. Està en condicions de fer una cosa molt evangèlica: ser una minoria creativa. Com ho va ser Llull. Un individu creatiu, animador de comunitats creatives. L'església ara pot ser una minoria que parli amb una veu honesta i clara, sense lligams. Una veu que pugui acollir els desconcertats i temorosos, que són molts, però no saben on anar i es malfien d'una Església que pugna per ser el que era, encara una institució de pes terrenal. L'exemple de Llull, centrat a reevangelitzar amb raons i arguments, és extraordinari: només que la reevangelització ja no es pot fer amb croades, sinó

només amb despreniment personal, amb estudi, amb acolliment, amb caritat, amb paraules.

Està de moda Paolo Coelho, les teories ocultistes, la meditació transcendental i el ioga... A què responen, aquestes modes? A un buit que hi ha a la nostra societat d'espiritualitat. És aquest buit social el que reclama l'atenció de l'Església. Llull, aquest buit, el tindria perfectament inventariat. És un buit que no pot emplenar una Església entestada a tornar a tenir el poder que va tenir en altres èpoques, sinó una Església despullada d'objectius terrenals. Una església que no perd les seves escasses energies a voler recuperar una presència institucional que tanmateix no recuperarà mai.

Com va fer Llull personalment, l'Església ha de començar per assumir els seus pecats mundans i ha de replegar-se en si mateixa per recomptar millor les seves forces, per reflexionar sobre el món contemporani i per buscar la manera de parlar al món actual estudiant el llenguatge del món actual. Com Llull estudiant la llengua del món abans de dedicar-se a predicar.

El cristianisme s'ha de replegar i reagrupar, ha de realimentar el seu discurs moral i espiritual, ha de reforçar el seu compromís, no solament amb els febles de butxaca, sinó també amb els febles d'ànima i de cor. Així seria el cristianisme que proclama el Papa Francesc: una església que actua com un "hospital de campanya". I així la voldria Llull si ara hi fos, em sembla: acollidora dels pobres, però també dels que busquen i no troben.

La comunió amb l'Amat

Un cristianisme pobre i franciscà, com el Papa Francesc vol, com Blanquerna propugnava, despullat d'obligacions institucionals, que accepta els seus límits, que accepta que ja no deixarà mai de ser minoria, que no perd temps a voler ser el poder que va ser, però que aporta valors, alegria i consol a la societat relativista: confort espiritual, fortalesa moral, coherència ideològica, defensa radical de la vida, menyspreu de la mundanitat, coratge de minoria crítica i creativa.

Una església que ajuda a trobar sentit a aquells que l'havien perdut o que mai no n'havien experimentat la vivència. Una minoria creativa que s'atreveix a qüestionar les bases de la societat actual: una societat d'indiferents que ajuda a aplacar la buidor

de fons amb una constant incitació a consumir petits consols sensuals.

L'exemple personal de Llull i el del seu personatge *Blanquerna* són coincidents amb el de Bergoglio: la fe no és una ideologia, per a Llull, sinó una forma de vida radicalment exigent, despresa i, per damunt de tot, espiritual. La fe no és una posició moral, sinó un ideal de vida. Un ideal que adquireix la forma més pura en la vivència mística, és a dir, en llenguatge catòlic normal, en la comunió. Quan *Blanquerna* aconsegueix culminar la reforma de la cristiandat després d'haver reformat els monestirs, les diòcesis, l'església i la societat, s'enretira del món. Abandona la pretensió d'imperar sobre els altres (que aquesta és la pretensió de les ideologies) i es retira a fer allò que de veritat compta, desitja i anhela: la comunió amb l'Amat.

Universitat
de les Illes Balears
Servei
de Biblioteca
i Documentació

Treu-li el suc a l'estiu
Gastronòmicament

Subscriu-te al butlletí de Gastronòmicament i
descobreix l'estiu més gastronòmic: www.gastronomicament.cat

www.forestalparkmallorca.com

Forestal Park

La Porciúncula - Mallorca

PARC D'AVENTURA

**TIROLINES
GEGANTS
+200M**

Diversió, emoció,
natura adrenalina
més de 80 jocs,
11 grans tirolines

¡Atrévete-t'hi!

HORARIS

Octubre / Març

10:00 am - 20:30 pm (dissabtes i diumenges)

Darrera entrada

18:00 pm

PREUS

	<1,45 m	>1,45 m
Individual	18€	23€
Residents	16€	21€
Grup +10	17€	22€

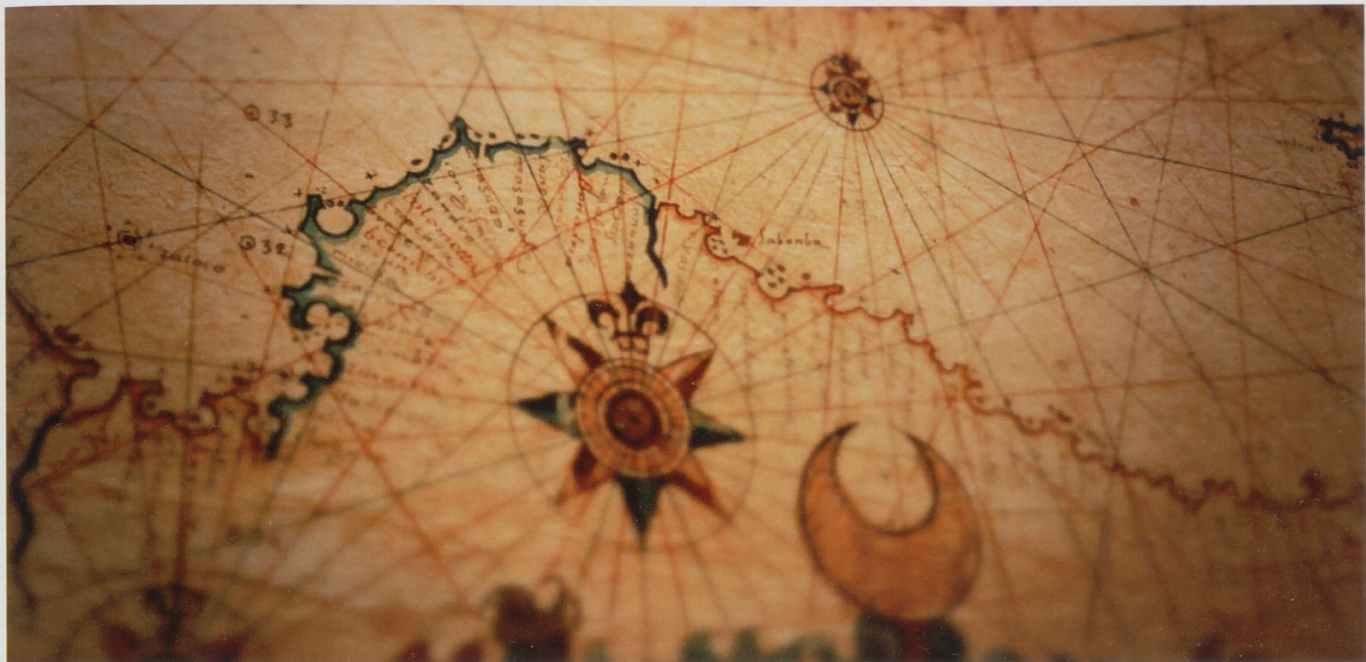
**ESPECIAL
PREUS**

INFORMACIÓ

reservas@forestalparkmallorca.com

GPS 43° 19' 31"N 2° 56' 26" O

606 81 62 49

CONVERSIÓ A LA PENITÈNCIA

Teodor Suau

Parlar de Ramon Llull és sempre atrevit. Perquè hom corre el perill de fer-li dir allò que nosaltres volem sentir; perquè hi ha tants aspectes i tantes perspectives en la seva peripècia que qualsevol aproximació pot esdevenir parcial o reduccionista. En acostar-nos a Llull ens convé no oblidar aquell adagi que demana que l'arbre (l'aspecte que es destaca) no ens impedeixi veure el bosc (la personalitat sencera de Ramon). És aquesta personalitat que consider extraordinàriament rica, única, fascinant i encisadora. Almanco, és el que a mi m'ha passat en atansar-m'hi de lluny: m'ha passat que m'ha captivat.

He de dir, de bell antuvi, que compartesc amb Ramon Llull la dimensió creient davant de la vida i de la mort, en la seva concreció cristiana. I que, per tant, em resulta familiar la seva fe. Familiar, perquè sé què significa vitalment la recerca de l'Amat, la conversió a l'Amor sense límits, almanco com a desig i voluntat, la preocupació per la reforma de l'Església i la necessitat de deixar el món una mica més a prop de l'esperança del Regne. Tal vegada

per aquest motiu som un convençut que només la lectura de Ramon Llull des de la seva fe és allò que millor ens pot ajudar a guaitar a les pregoneses de la seva personalitat real, concreta; per tant, única, com acabam de dir. Llull, sense la passió per Jesús Crucificat i Ressuscitat, és impossible. I és aquesta passió intensa, mantinguda durant tot el temps que va de la conversió a la mort, allò que s'expressa en cada una de les pàgines tan nombroses i variades que ens ha deixat. *Variacions sobre el tema de l'Amor rebut i respost*, podria ser un bon títol que resumís la seva aportació a la història, a la literatura, a la ciència..., a tots els àmbits que tan magistralment va tractar. En aquest article voldria aportar alguns elements que ajudassin a la comprensió del Ramon cristià, base i contingut de tots els altres Ramons que brollen de la seva ploma o de la seva biografia. I per aquest motiu i atès l'espai de què dispòs, em centraré en aquell moment de la seva vida que ell anomena «*conversió i penitència* molt alta i meravellosa».

Sens dubte, hem de començar parlant d'allò que ell mateix defineix com a «conversió i penitència», una expressió molt pròpia del temps i que reuneix en una sola categoria dos mots que pràcticament diuen el mateix. Conversió expressa el cop de timó que dóna el timoner per redreçar el rumb i arribar al nord proposat a l'hora de programar el viatge. Tradueix un mot grec, *metanoia*, que posa l'accent en el canvi de mentalitat (*nous-noia*, en grec), canvi

de manera de veure les coses, molt en consonància amb el tarannà de l'Hèlade, tan interessat en la racionalitat. Conversió, en el llenguatge del temps de Llull, afegeix, però, un significat religiós. Designa el pas d'una religió a una altra, sobretot a la cristiana, considerada l'única vertadera; també a qualsevol altra (conversió al judaisme, per exemple); designa també l'aprofundiment de l'opció cristiana a l'interior de la vida del creient, i en aquest cas vol dir que la persona es decideix per una més intensa dedicació de les seves energies a la vivència de la fe: és el pas d'una vida de pecat, desordenada, tèbia, a una de major esforç per a la santedat. Sempre, però, manté el sentit primordial: canvi, inici d'un procés, voluntat de fidelitat més gran al Déu fins aleshores no del tot mantingut com a valor suprem i absolut.

Penitència té també aquest mateix sentit original. Vol dir, en primera instància, canvi d'una forma de vida a una altra de més intensa dedicació a les coses de Déu. A poc a poc, passa a designar el conjunt d'accions per mitjà de les quals l'ascètica cristiana es proposa sostenir i portar al seu terme la voluntat de fidelitat a Déu. *Penitència* voldrà dir un conjunt de pràctiques que es troben a la base d'un estil de vida auster que prioritza els valors espirituals per sobre de qualssevol altres.

Quan Ramon Llull ens diu que es va «*convertir a la penitència*» expressa el següent:

- la ruptura amb la manera de ser i actuar portada fins aleshores (que també descriurà ell mateix com a «dissoluta i mundana», o allò que és el mateix, allunyada de l'ascètica cristiana en vigor);
- el resultat d'una decisió ferma i sospesada, d'una opció nova en l'experiència existencial fins al moment mantinguda;
- l'inici d'un procés que no acabarà ja mai més; que coneixerà molt diferents etapes i que acabarà amb la mort en mans del seu Déu;
- l'assumpció de noves mediacions que li permetin assolir els objectius vitals que s'anirà proposant en el curs del dit procés (també en parlarà abundantment, sobretot al principi: haurà d'estudiar; haurà d'escriure; haurà de viatjar; haurà de mantenir relacions amb molts diversos grups de gentes; haurà de dedicar llargues estones a la pregària, a la meditació, a la contemplació...; haurà d'abandonar la família, almanco físicament, i s'haurà d'enfrontar a la vida amb unes noves actituds).

RAMON LLULL NO ERA GENS FATALISTA NI PESSIMISTA

El resultat primer serà la divisió de la vida de Ramon en dues etapes primordials, en el si de les quals n'hi haurà moltes altres, com fàcilment es pot comprovar resseguint la seva vida: una, abans de la conversió; l'altra, a partir de la conversió. Analitzarem ara el contingut de la conversió de Ramon Llull, perquè ens sembla que resulta imprescindible per a qualsevol aproximació a la seva personalitat, com hem assenyalat més amunt. Si, segons acabam de dir, *conversió* vol dir canvi i inici d'un procés, la primera pregunta que ens hem de plantejar és: d'on ve Ramon; quina és la riba del riu que es disposa a abandonar a partir de la voluntat de creuar a l'altra vorera. O amb altres paraules: per què considera Llull que li és necessària una conversió; de què i vers on s'ha de convertir.

Prova de la importància que per a Llull tingué aquest esdeveniment, és la proximitat amb la qual el conta

molts anys després d'haver succeït, quan dicta la *Vida Coetània*.

El text resulta especialment interessant per a nosaltres, lectors actuals, tant si reflecteix exactament allò que va passar com si és resultat de qualsevulla altra intencionalitat, perquè ens posa al davant d'allò que pensava Ramon Llull i que volia que pensassin els destinataris del llibre: és la seva veritat.

La primera dada que ens aporta és:

«Reconta primerament i abans de qualsevol altra cosa que mentre era senescal i majordom del molt il·lustre senyor rei de Mallorques, trobant-se en la plenitud de la seva juvenesa, era molt procliu a l'art de trobar i compondre cançons i dictats de les follies d'aquest món» (VC).

«Primerament i abans de qualsevol altra cosa»: vet aquí la dada que ell considera més important per als lectors de la història que es disposa a contar. És el seu punt de partida i assenyala el *des d'on* de la conversió. I diu dues coses:

– que es troba en la plenitud de la seva juvenesa (entorn dels trenta anys); per tant, que ja ha viscut molt i molt intensament; és a dir, que sap el que fa;

– que era molt donat a escriure poemes i cançons segons l'estil dels trobadors;

I fa un judici de valor: que considera aquesta actitud vital una «folia segons el món», val a dir: una actitud

«mundana», allunyada dels valors cristians, que distingeix entre els «qui són del món» (els amics del Mal) i els qui «no són del món» (els amics de Jesús).

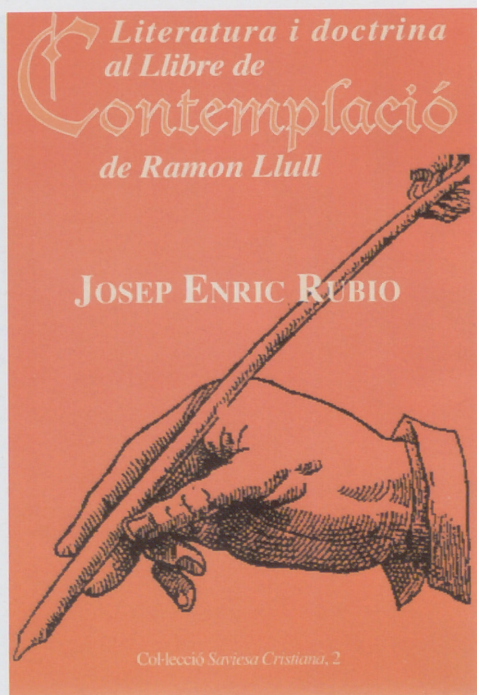
Ens hi hem d'aturar un moment.

Per altres aportacions dels seus escrits, coneixem la família, la infància i la primera joventut de Ramon. Sabem que era un jove de bona família, que no tenia maldecaps per viure, que disposava d'una hisenda notable que un dia seria seva i que estava casat, segons l'estil del temps, amb una bona dona que li va donar dos fills ben encertats..., en definitiva: no li mancava res per al tipus de felicitat que somniava la major part de la gent contemporània.

Així i tot, no està satisfet. Tal vegada la metàfora d'aquest desencís existencial puguem trobar-la en la referència que farà a la mateixa *Vida*, quan ens diu que no hi havia manera de compondre la cançó que desitjava dedicar a una de les seves enamorades..., que no se'n sortia. Constatació d'una frustració? Afirmació d'un desig que no troba l'objecte a la seva mesura? Intent no reeixit i que es repeteix en la seva recerca d'un(a) interlocutor(a) que apaivagui una set d'estimar i ser estimat més intenses del que seria normal?

A mi em sembla que sí, que és així.

Vull dir: em sembla fora de tot dubte raonable que Ramon Llull era una personalitat dotada excepcionalment de dues capacitats que el feien especial: una sensibilitat molt superior a la mesura normal i una intel·ligència també fora de tot control.

Sensibilitat i capacitat intel·lectual són dues qualitats decisives per a la constitució de la personalitat. De la manera de gestionar-les en pot sorgir el poeta, l'artista, el científic genial o..., el monstre. Per tant, no es tracta de coses secundàries, ni molt manco. Es tracta de les dues rodes del carro de la vida...

En la primera part de la seva existència, és la sensibilitat la que sobredetermina la consciència de Llull. Perquè el fet que a ca seva no hi manca el pa, l'èxit social a la cort del rei, el futur viscut sense altres pors que els imprevists de la vida i de la mort, li proporcionen una garba de possibilitats per desenvolupar-la. No és una persona destinada a l'estudi, sinó a la vida pràctica dels negocis i de l'augment del patrimoni. Li serà de gran ajut la intel·ligència aguda de què disposa. Però en aquests moments i a redós de l'ombra del pare, pot permetre's el luxe de viure de manera despreocupada segons allò que li demana l'amor apassionat per la vida, expressat culturalment i existencialment amb l'amor a les al·lotes, ideal del trobador i del cavaller. Ramon visqué intensament aquesta primera etapa. I això l'honora: home d'intensitats, poeta tanmateix tota la vida, despert a la bellesa dels sentits i de l'existir, cerca el gaudi on el troba: allà on tothom li diu que és. I que ell creu poder trobar amb innocència. No hem de tenir gaire en compte els judicis pejoratius que Ramon farà més endavant d'aquesta etapa,

perquè ell mateix reconeixrà que ho fa per carregar les tintes en la qualitat del canvi experimentat i, també..., perquè serveixi de lliçó als seus lectors...

«En molts passatges d'aquesta obra [es refereix al *Llibre de Contemplació*] he exagerat les meves virtuts i els meus vicis. Ho he fet per tal que l'obra esdevingui més agradosa».

No hi gaire espai per a la novel·la morbosa en la història d'aquesta època de Ramon. Hi ha una personalitat que cerca la felicitat allà on pensa que la pot trobar; i que la cerca joiosament i amb insistència. I aquí probablement es troba la raó del canvi: en l'experiència que es va congriant dia a dia en la seva interioritat. I que a mi em sembla que es pot descriure de la manera següent: la capacitat d'estimar de Ramon és forta. Fretura d'un objecte que no sigui objecte: quelcom a conquerir, posseir, consumir, usar i llançar. Que no sigui un objecte, sinó un tu: una relació capaç de fonamentar l'intercanvi radical que crea espais per al do constitutiu de l'amor. I crec que aquest interlocutor a la mesura de la capacitat d'estimar de Ramon és allò que no acaba de trobar en la successió de relacions enamoradisses que desgrana com un rosari passat amb fretura.

Per què ho crec així?

Perquè la *Vida Coetània* conta amb detall el contingut de l'experiència que, segons el mateix Llull, es troba a l'origen de la seva conversió. Diu:

«Una nit... remirant en la part dreta veié nostre senyor Déu Jesucrist penjat en creu molt dolorit i apassionat. Un cop vist això li sobrevingué un gran temor, i deixant totes aquelles coses que tenia entre les mans s'aficà al llit i es va colgar» (VC).

Allò que «veu» Ramon és una imatge de Jesús de Nazaret crucificat. Es repeteix cinc vegades, en altres tantes nits que es succeeixen una rere l'altra. Sens dubte, ens trobam davant la narració simbòlica i poètica d'una experiència tinguda per Llull, del tipus que A. Maslow anomenaria «experiència cimera», volent dir: quelque cosa ha passat capaç de crear una nova consciència en el subjecte que l'ha viscuda. Coneixem d'altra banda el significat del nombre cinc en la tradició simbòlica de l'època de Ramon Llull. De fet, designa el procés que a poc a poc i partint de la realitat (aire, terra, foc i aigua: els

quatre elements que la constitueixen) permet passar (Pasqua) a l'univers de Déu, representat en el cinquè element que s'afegeix als anteriors. Podríem dir, també, que insinua el camí que de la «carn» obrirà possibilitats per a l'«esperit», i així assolir la unió mística amb l'Amat.

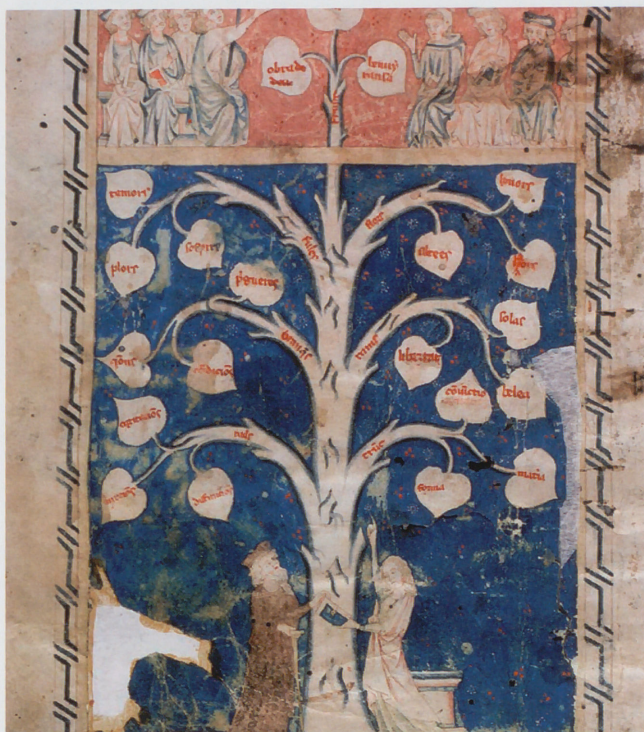
Per tant, tindríem davant la descripció, escrita molts d'anys després dels fets succeïts, de l'itinerari recorregut per Llull i que ell descriu com a «conversió a la penitència». Això vindria corroborat per la referència històrica que aporta la mateixa *Vida* quan parla d'un any de peregrinació de Llull, tot sol i amb l'objectiu d'aclarir-se sobre el nou sentit que vol donar a la seva vida i al futur que se li obri al davant.

Però hi ha un element decisiu en la descripció de l'experiència cimera de Ramon, que vol expressar tant el contingut de la nova consciència que aquí s'inicia com el xoc inicial que possibilita l'obertura a la novetat. És l'al·lusió a Crist crucificat. Allò que «veu» Ramon a la paret de la seva cel·la i ho veu cinc vegades és:

«nostre senyor Déu Jesucrist penjat en creu molt dolorit i apassionat».

Val la pena posar esment en cada una de les paraules que, sens dubte ben pensades i ponderades, són dictades per Ramon Llull a l'autor de la *Vida Coetània*.

Qui es troba a la creu és Jesucrist, el nom usual en el temps de Ramon per referir-se a Jesús de Natzaret mort i ressuscitat; un home, per tant, que, com el mateix Ramon, ha tingut una vida en el temps i en l'espai. I que l'ha viscuda, però, de tal manera que els seus contemporanis l'han considerat mereixedor de morir d'una manera cruel i horrosa: a la creu. D'aquí que, amb molt de sentit comú, Ramon el vegi «molt dolorit i apassionat». Lògic. No es concentra la descripció de Llull com farà alguns anys més tard la *Devotio Moderna* en la morbositat dels patiments del Senyor, en un intent, també lògic, de donar raó de l'absurda situació dels homes i de les dones del temps, exposats excessivament al dolor i al patiment, tant de la naturalesa (malalties, epidèmies, mort prematura...) com dels condicionaments culturals i històrics (opressió dels uns pels altres, diferències de control del poder i del domini, de la distribució de les riqueses, injustícies de tota mena, fam, guerres...). Tot això, es deia, és el preu del pecador per arribar a la glòria definitiva del cel, única realitat vertaderament real en contraposició a «la vall de llàgrimes» que

és el present històric. Així, tal vegada sense voler, s'evita qualsevol desig de canvi i transformació de les condicions històriques, remetent sempre per al futur la solució dels conflictes i de la manca de llibertat. Llegint les obres de Llull no crec que es pugui treure aquesta conclusió. Ell és, a partir de la conversió, un apassionat de la reforma, del canvi, de la supressió de les condicions que allunyen la realitat del programa proposat per Jesús en l'alternativa del seu Regne. No és això el que colpeix Ramon i el fa pensar. No és gens fatalista ni pessimista. És una altra cosa molt més interessant allò que l'emociona. Ramon coneix perfectament la vida de Jesús. Sap que la causa de la seva mort és haver volgut viure d'una determinada manera: instal·lat en l'amor concret al més pobre i al més necessitat. Un amor, per tant, intens, tendre, gratuït: «apassionat». I que la resurrecció de Jesús és la penyora d'aquest Amor, en majúscula, perquè s'identifica amb el Pare, amb el Déu cristià.

Per aquest motiu Ramon Llull considera que Jesús a la creu és la icona perfecta de l'Amor; per tant, pot ser nomenat amb tota raó «nostre Senyor Déu», perquè, com el seu mateix nom indica, és Déu-amb-nosaltres. Aleshores és quan Ramon es sent sorprès, tocat en el seu més íntim racó. Un amor, pensa Ramon, capaç de patir com pateix Jesús a la creu i no renunciar a la seva voluntat d'amor i de confiança (un dels noms més preciosos de l'amor),

és algú interessant, profundament interessant i que val la pena conèixer com més intensament millor. La creu no és el masoquisme elevat a actitud divina, com pot fer una religió mal encaminada i moguda per interessos espuris. La creu en la perspectiva més cristiana (la que Ramon Llull copsarà i portarà a les seves últimes conseqüències) és la manifestació de la capacitat humana d'estimar, de la voluntat de seguir en un amor més fort que qualsevol obstacle que el Mal pugui inventar per fer-lo trontollar i morir. Aleshores, Llull troba el seu Déu: l'Interlocutor a la seva mesura, que ha cercat en cada amor «foll» del món i darrere cada vers dels seus poemes de jove enamoradís. Ha trobat el seu Amat.

A PARTIR DE LA CONVERSIÓ, LLULL ÉS UN APASSIONAT DE LA REFORMA I DEL CANVI

«Conversió», doncs, d'una manera de ser i de viure, considerada minsa, impròpia de la persona humana que vol reeixir en l'intent de ser allò que pot arribar a ser; pas d'un amor a l'Amor, que fa d'un crucificat l'Amat per a sempre. Concreció d'un nou absolut que orienti el camí, organitzi l'itinerari del viure i suporti el procés que condueix a la divinització.

I «penitència»: tot allò que sigui necessari per assolir els continguts de la conversió. Sense límits ni gasiveria. Amb tota la generositat d'una sensibilitat excepcional i d'una intel·ligència superior.

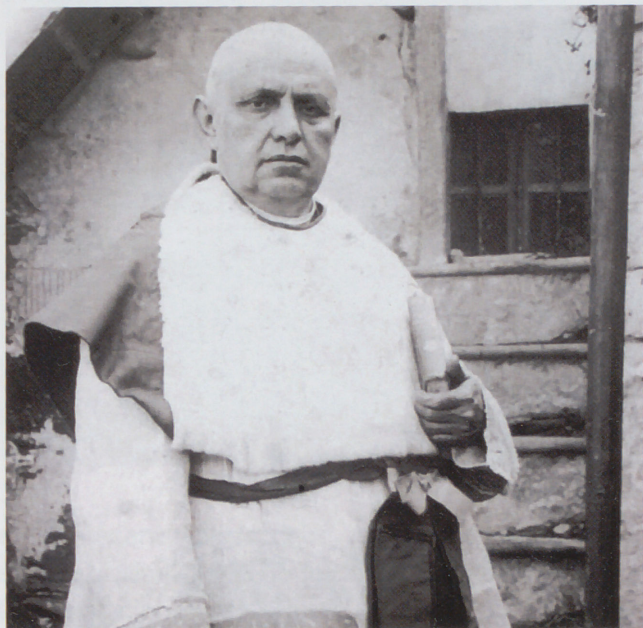
Res d'estrany, doncs, que a partir d'aquesta descoberta (d'aquesta nova consciència) la vida de Lull canviï i cerqui per damunt de qualsevol altra cosa ser coherent amb allò que ara té davant els ulls del cor. Tota la vida de Ramon Lull serà a partir d'ara l'intent reeixit de viure en l'Amat. D'una semblant voluntat en donarà prova cada línia escrita a llaor del Déu Crucificat, a qui no deixarà de cercar pels carrers de la ciutat dels homes. El resultat, tots el coneixem:

«Mort d'amor, digué la sabiduria, digues als donzells d'amor que portin l'amic a Jerusalem i que el menin per tota aquella Terra Santa... on Jesús nasqué. I allà morirà l'amic per amor... i quan l'amic va veure els llocs de la passió de Jesucrist multiplicà tant son amar i sos sospirs i els seus ulls ploraren tant, que no pogué suportar-ho més i la doctrina de prudència no li pogué ajudar en res. Aleshores, mogut d'un intens amor cridà: "Ah santedat, ah Amat, ah amor, ah amar! Perdona els donzells d'amor que m'han portat en aquesta terra per morir". I s'acomiadà de mort d'amor i exhalà el seu alè i espirà i morí per amor» (*Arbre de filosofia d'amor*, 82).

LA COMMEMORACIÓ A MALLORCA DEL SISÈ CENTENARI DE LA MORT DE RAMON LLULL

Damià Pons

Antoni Maria Alcover

Bisbe Pere Joan Campins

Antoni Maria Alcover, a la seva «Crònica del VI Centenari de la mort del Beat Ramon Llull», va afirmar: «No és gens dubtós que mai per mai havia rendit Mallorca an el Bt. Ramon un homenatge de devoció semblant ni comparable. Les funcions religioses, oficis solemnes, peregrinacions i comunions han constituït tot el centenari, i han donat a conèixer el Bt. Ramon a milenars de mallorquins que no sabien que mai hi hagués hagut tal home». Una anàlisi de tota la informació que va generar la commemoració, quasi inclosa en la seva totalitat a la crònica abans esmentada, permet verificar la certesa de l'opinió d'Alcover.

Tot havia començat el 23 de juny de 1914. Aquell dia, a iniciativa del bisbe Pere Joan Campins, es va fer una reunió, a la seu de la Diputació Provincial, que va comptar amb la presència d'un gran nombre d'autoritats (el mateix bisbe, els presidents de la Diputació i de l'Audiència, el delegat d'Hisenda, el batle de Palma, el governador civil, el coronel d'Estat major en representació del capità general, el vicepresident de la Comissió Provincial de Patrimoni Artístic, el comandant de Marina) i d'«altra gent grossa» (entre d'altres, el president de la Societat

Arqueològica Lul·liana i el secretari de Foment del Turisme). També hi degué ser present el mateix Alcover, aleshores vicari general. Els reunits varen acordar que totes les institucions s'implicarien activament en els actes i igualment un primer projecte de programa. Així mateix, es va formar una comissió, podríem qualificar-la d'executiva, integrada pel bisbe, el president de la Diputació, el batle de Palma, el president de l'Arqueològica i el secretari del Foment de Turisme. En aquesta primera reunió el bisbe Campins ja va explicar el seu projecte de «decorar esplèndidament la cripta que hi ha davant l'altar major de l'església de Sant Francesc» [...] «per posar-hi les cendres» del beat Ramon. Fins i tot va comunicar que ja havia fet l'encàrrec del projecte de reforma a Guillem Reinés, l'arquitecte diocesà. Tot sembla indicar que el bisbe Campins, d'entre tots els objectius no directament devocionals de la commemoració, prioritzava el del condicionament de la cripta de Sant Francesc.

El *Boletín Oficial del Obispado de Mallorca* del gener de 1915 va publicar la «Carta Pastoral sobre el VI centenario del martirio del Beato Ramon Llull» del bisbe Campins, sorprenentment en castellà. Cal dir

Ramon Llull (Façana de l'església parroquial de Sant Miquel, Palma)

que no era gaire substancial. Altra volta sembla que el condicionament i la dignificació de la cripta de Sant Francesc havia de ser el gran projecte de la commemoració: «anhelábamos poner ahora en mayor veneración el Cuerpo del Mártir de Bugia, colocándolo en preciosa urna erigida en suntuoso recinto, donde pudiera leerse, por decirlo así, la autobiografía del B. Ramón Llull en alegóricos mosaicos de espléndida riqueza y sobre todo en esculpidos textos de las obras del gran polígrafo». Tanmateix, però, l'esclat de la Primera Guerra Mundial hauria impedit que hi hagués les condicions idònies per a la recaptació dels recursos necessaris per a la realització del projecte: «por desgracia, la imprevista conflagración de las naciones europeas que más eficazmente podían asociarse a la celebración del Centenario, ha impedido todo trabajo útil para conseguir ajenos auxilios y ha hecho inoportuno cualquier intento de obtenerlos entre nosotros durante tan luctuosas calamidades». En definitiva, les circumstàncies obligaven a posposar la reforma de la cripta, en cap cas, però, es renunciava a fer-la.

Un altre aspecte de la Carta pastoral que cal subratllar és el que explicita la intenció que de la celebració del centenari se'n derivi «que una mayor asistencia y esplendor acompañarán a las fiestas anuales, que las Autoridades y Corporaciones especialmente afectas al culto y engrandecimiento de Ramón Llull contribuirán a honrarle con homenajes extraordinarios, y que todo el pueblo

mallorquín sentirá conmoverse las fibras de su corazón, henchido de religiosidad y amor patrio, al vibrante recuerdo de una vida fecunda y heroica gloriosamente». En definitiva, els dos principals efectes de la commemoració del centenari havien de ser un major reconeixement institucional, civil i eclesiàstic, de la figura de Llull i també un increment de la devoció popular envers ell. Una devoció amarada de sentiment patriòtic en la mesura que era un sant nadiu de l'illa.

ALCOVER RECOMANÀ ERIGIR IMATGES I CONFRARIES LUL·LIANES ARREU DE LA DIÒCESI

La mort del bisbe Campins el 23 de febrer de 1915 va determinar un relleu en la direcció del programa commemoratiu. Se'n va acabar fent càrrec principalment el vicari capítular, o sigui, el mateix Antoni M. Alcover. El mes de març les diferents institucions començaren a concretar el programa. Així, l'Ajuntament de Palma va acordar que faria els actes següents: 1) posar la primera pedra del monument a Llull, la instal·lació del qual era previst que fos a l'entrada de la ciutat per la part del port; 2) convocar un certamen científic i literari; 3) prendre part en l'exposició de llibres, pintures, escultures i gravats lul·lians i d'elements arqueològics dels segles XIII i XIV; 4).

La capella de la Mare de Déu de Cura

convidar els lul·listes rellevants a impartir un cicle de conferències; i 5) destinar una partida de deu mil pessetes a la realització dels diferents actes. El dia 5 del mateix març, es va reunir la "Comissió organitzadora de les festes del centenari Llull". Cada una de les entitats va informar del projecte particular del qual es responsabilitzava en primera instància: la Diputació, a impulsar la creació d'un museu «per aplegar-hi tot allò que es referesca an el Ramon Llull»; l'Arqueològica, a organitzar una exposició lul·liana; el bisbat, a dur endavant el projecte de la cripta. També acordaren que conjuntament activarien la publicació de l'obra de Llull, que organitzarien un congrés de tema lul·lià d'abast europeu (en acabar-se la Gran Guerra, però) i que demanarien «una forta subvenció a l'Estat per poder celebrar dignament el centenari».

ELS FELIGRESOS VISITAREN EN MASSA EL SEPULCRE DE LLULL A SANT FRANCESC

El vicari capitular Antoni M. Alcover, el 13 de març va constituir la Junta diocesana per a les festes del centenari i el 21 de maig publicà al butlletí oficial del bisbat una circular en la qual demanava als diocesans que prenguessin part en la commemoració i alhora encomanava als rectors que aprofitassin totes les oportunitats que es presentassin per a donar

a conèixer Llull als seus feligresos, per despertar la devoció envers ell; que li erigissin imatges a les esglésies on no n'hi hagués i que establissin «una obreria que cuidi de fer cada any una festa i altres actes de culte en honor del mateix Beat, recomanant a rectors, vicaris *in capite* i rectors d'esglésies que almenys enguany dedicassin an el Beat un Tridu o una Novena a fi de preparar els feels per la celebració del centenari».

El 29 de març va arribar la notícia que el Papa Benet XV havia concedit per al 1915 indulgència plenària als fidels que dia 3 de juliol i uns altres quatre dies visitassin el sepulcre del Beat Ramon a l'església de Sant Francesc o la capella de la Mare de Déu de Cura. Igualment va concedir indulgències per la visita a les mateixes esglésies durant uns altres set dies. Aquesta decisió papal degué ser el principal desencadenant del gran nombre de peregrinacions al santuari de Cura o de visites al sepulcre de Llull que es produïren entre els mesos d'abril i desembre.

Segons la crònica d'Antoni M. Alcover, al santuari de Cura s'hi varen fer trenta-dues peregrinacions. De quinze d'aquestes, se n'esmenta el nombre de participants: són més de quatre mil fidels. El sepulcre de Llull a l'església de Sant Francesc va rebre almenys la visita de 22 grups, la suma dels participants comptats –tan sols una part del total– va arribar quasi a les deu mil persones. Així mateix, hi va haver unes poques peregrinacions o visites a altres llocs lul·lians, per exemple al monestir de la Real i a Miramar (a aquest darrer lloc hi anaren 810 fidels de Valldemossa, Deià i Fornalutx). Els participants en aquests actes varen ser de diferents tipus: feligresos en un sentit genèric, canalitzats per les seves respectives parròquies, alumnes masculins i femenins de col·legis religiosos, els membres d'associacions catòliques (les Filles de Maria, la Joventut Seràfica, la Joventut Antoniana, la Congregació Mariana), obrers d'escoles catòliques, al·lotes d'escoles de monges... Les localitats de procedència dels grups que peregrinaren a Cura o visitaren el sepulcre abasta una bona part del mapa de l'illa. En general, els feligresos de Palma i dels pobles inclosos en el seu terme municipal, anaren a visitar el sepulcre; els pobles de la Part Forana, en canvi, pujaren a Cura. També a molts de pobles, a iniciativa de les parròquies, es feren celebracions religioses diverses. Fins i tot hi hagué actes de caràcter predominantment literari (el del col·legi

Actes del VII centenari de la mort de Ramon Llull

de les monges trinitàries de Palma, el del Foment Catòlic de Sóller, el del Foment de Civisme, el del col·legi de la sapiència) o algun aplec popular (Artà) o novenes o festes de continguts diversos (Inca, Artà, Sineu, Algaida, Randa, Palma).

EL 4 DE JULIOL DE 1915 ES POSÀ LA PRIMERA PEDRA DE LA CRIPTA DE SANT FRANCESC

Els moments de màxima intensitat devocional a Llull varen coincidir amb el dia que es considerava que coincidia amb la data exacta de la seva mort: el 3 de juliol. Per recomanació conjunta del vicari capítular i de l'Ajuntament, la revetla de la festa posaren «alimares an el frontis de les esglésies i edificis d'entitats oficials i a moltíssimes de cases particulars, i era una cosa de veure ferm, sobretot a l'església de la plaça de Sant Francesc. El frontis de l'església estava ple d'alimares: a la cuculla hi havia l'emblema de l'orde franciscana il·luminat elèctricament i de llums elèctrics s'hi veien dues dates, 1315-1915. Davant la claraboia hi havia unes grandíssimes lletres que deien: Miramar, Randa, Roma, Bugia. Acabada la funció de l'església, la música de la Misericòrdia sonà una bona estona al mig de la plaça de Sant Francesc i [hi havia] una gran gentada que entrava i sortia de visitar el sepulcre del Bt. Ramon i trespava per tot allò per veure la festa, xalant-hi fora mida». Dia 3 va ser la

Diada del Beat Ramon, amb l'epicentre a l'església de Sant Francesc. Des de tots els pobles de l'illa, uns quatre mil terciaris franciscans acudiren a visitar el sepulcre. Aquell dia a Sant Francesc hi va haver més de cinc mil comunions. El temple va estar ple de gom a gom durant la celebració de la missa. La varen oficiar Antoni M. Alcover, el vicari capítular, Miquel Costa i Llobera, diaca, Bartomeu Salvà, els provincial dels franciscans, i Gabriel Roca, subdiaca. Durant la cerimònia l'Orfeó Mallorquí cantà la Missa eucarística del Mestre Perossi. Antoni Torrendell fou l'organista. El predicador va ser Lluís M. Calpena, «nadiu de Novelda, Auditor de la Rota, famós predicador de Madrid, que l'Ajuntament, a compte del qual corria la festa, feu venir de la Cort per predicar. El sermó fou eloqüentíssim presentant Bt. Ramon baix de sos aspectos més transcendents, i durà prop de sis quarts». En opinió d'Alcover, «La funció acabà a una tocada del capvespre, i tothom en sortí agradadíssim».

El capvespre de dia 3 es va fer una processó, que va comptar amb una gran assistència. Tothom hi era representat. Hi va haver municipals a cavall, els tamborers de la sala, els al·lots guaites. Va fer el sermó el franciscà Pere J. Cerdà: «Se'n pujà a la trona i se deixà un sermó oportunitatíssim, recomanant la devoció efectiva, no just *nominal*, an el Beat Ramon».

Dia 4 de juliol es va celebrar la festa del Beat Ramon a la Seu. Hi ha hagut missa solemne amb música

Llibre de contemplació en Déu

de Palestrina. Es varen cantar la *Missa brevis* i el *Credo del Papa Marcel*. El predicador va ser Antoni Sanxo. El mateix dia, es va posar la primera pedra de la cripta de Sant Francesc, amb una intervenció explicativa d'Antoni M. Alcover: es tractava de fer-hi unes obres d'engrandiment i de reforç, «per decorarla degudament i guardar-hi els ossos i cenes del Beat, lo qual era el pensament cabdal del Bisbe Campins».

EL BUTLLETÍ DE LA SOCIETAT ARQUEOLÒGICA LUL·LIANA DEDICÀ UN MONOGRÀFIC A LLULL

A més de tots els actes que acabam de referir, en gran mesura relacionats amb l'estratègia de l'església mallorquina –especialment compartida pel bisbat i els franciscans– de fomentar entre els feligresos illencs el coneixement i el culte de Ramon Llull com a màrtir i com a servidor de la fe, també es varen promoure una bona partida d'altres iniciatives, bona part de les quals tenien un evident contingut cultural. En aquest apartat, cal assenyalar el cicle de conferències que va impartir-se al saló de plens de l'Ajuntament de Palma, els mesos de juny i juliol. El primer conferenciant va ser Joan Alcover: «El lulismo en Mallorca desde mediados del siglo XIX». La segona, dividida en dues sessions, va anar a càrrec de Llorenç Riber, que va parlar de la vida del

Beat, «crident molt l'atenció i agradant fora mida per la seva eloqüència i alta substància intel·lectual». La tercera va ser la de Jaume Borràs, sobre el sistema lul·lià. A la quarta, l'arxiver municipal Benet Pons i Fàbregues va tractar sobre Ramon Llull, apòstol de l'amor. I la cinquena fou impartida per Miquel Ferrà: «Ramon Llull, valor universal». En un moment de la seva intervenció, es va manifestar «respectuosament contrari de tocar els ossos del Beat del sepulcre a on ara són». Segons la crònica d'Alcover, «Hi assistí molta de gent, que aplaudí la conferència».

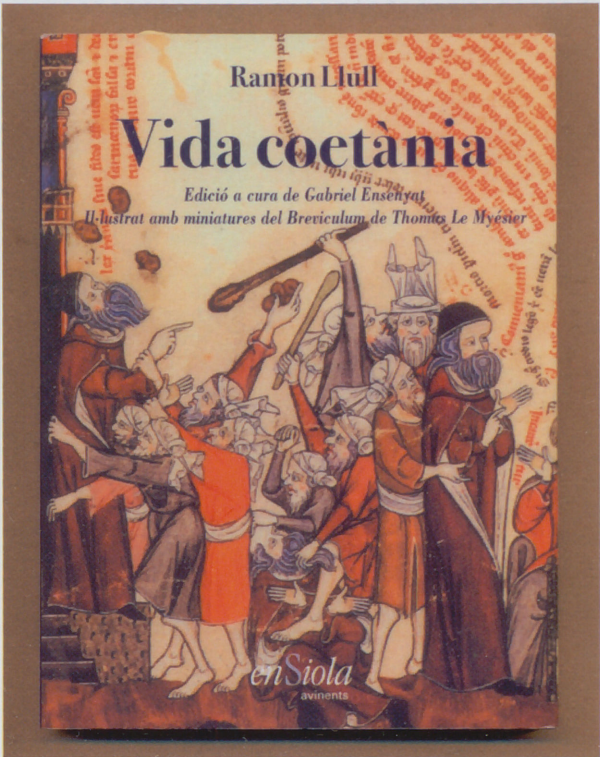
A iniciativa i a cura de la Societat Arqueològica Lul·liana, dia 2 de juliol es va inaugurar a la Sapiència l'Exposició d'Iconografia i Bibliografia lul·liana. Hi havia més de setanta teles pintades procedents de «distingides famílies». Entre els llibres i els còdexs hi havia el *Llibre de contemplació en Déu* (del segle XIV, de la Sapiència), un exemplar del *De fine*, un de l'*Art compendiosa*, un còdex del segle XIII i un altre del XIV, una partida d'incunables, un «esbart de teles pintades de diferents passatges de la vida de Ramon Llull», una vida de Ramon Llull escrita per un missioner protestant anglès, el penó brodat de l'antiga Universitat Literària de Mallorca, nombroses altres edicions i objectes, litografies i gravats dedicats a Llull, diverses pintures... L'exposició tan sols va estar oberta al públic durant vuit dies.

Les publicacions sorgides en ocasió de la commemoració de la mort de Llull també cal que siguin degudament esmentades. En primer lloc,

assenyalar que va crear-se una publicació periòdica específica «per fer propaganda del centenari». El seu títol va ser Ramon Llull. En sortiren sis números. El primer, el mes de maig. Quant als llibres, cal esmentar la *Vida popular del Bt. Ramon*, de Jaume Borràs, catedràtic del Seminari, i la *Vida compendiosa del Beat Ramon*, de Salvador Galmés, en aquells moments el responsable de l'edició de l'obra catalana de Llull. El diari *La Almudaina* va fer un número extraordinari dedicat al sisè centenari, que va aparèixer el 3 de juliol, el mateix dia que els lul·listes de l'any 1915 consideraven que era el de la mort de Llull. El Butlletí de la Societat Arqueològica Lul·liana també va dedicar un monogràfic a Llull. Va ser el corresponent als mesos de setembre-desembre del 1915. El número incloïa els materials següents: el sermó predicat per Antoni Sanxo a la catedral de Mallorca el 4 de juliol de 1915; la conferència feta per Joan Alcover a la sala de plens de l'ajuntament de Palma; un fragment de la *Vida coetània* segons un manuscrit conservat al Museu Britànic; «De la vida i martiri del il·luminat Ramon Llull» i la «Crònica del VI Centenari de la mort del Beat Ramon Llull», d'Antoni M. Alcover. Alcover a la seva crònica de l'efemèride —escrita en català, molt extensa i molt detallada— també va referir-se al ressò que havia tengut la commemoració del sisè centenari als diferents diaris. Igualment és necessari esmentar una doble contribució literàrio-musical al centenari: l'«Himne al Beat Ramon», amb lletra de Lloç Ribet i música d'Antoni Torrendell; i «Cercant l'Amic e l'Amat», amb música d'Antoni Vicens i lletra de Ramon Picó i Campamar.

**L'ESTAT ACTUÀ AMB
INDIFERÈNCIA I MENYSPREU
DAVANT EL VI CENTENARI**

Una altra iniciativa que va desenvolupar-se aquell anys va ser la de fer un «Reconeixement facultatiu dels osos de Ramon Llull que es guarden dins el sepulcre». Els metges Bartomeu Vanrell Camps i Miquel Sureda Blanes, en un certificat datat el 12 de juny de 1915, n'exposaren el resultat: «1. Totes les relíquies examinades són del mateix cos. 2. Pertanyien a un home d'edat provecta i de talla aproximada d'1.67 m. 3. Per esser l'ossa completa, manquen 7 vèrtebres cervicals, una dorsal, la

Vida Coetània

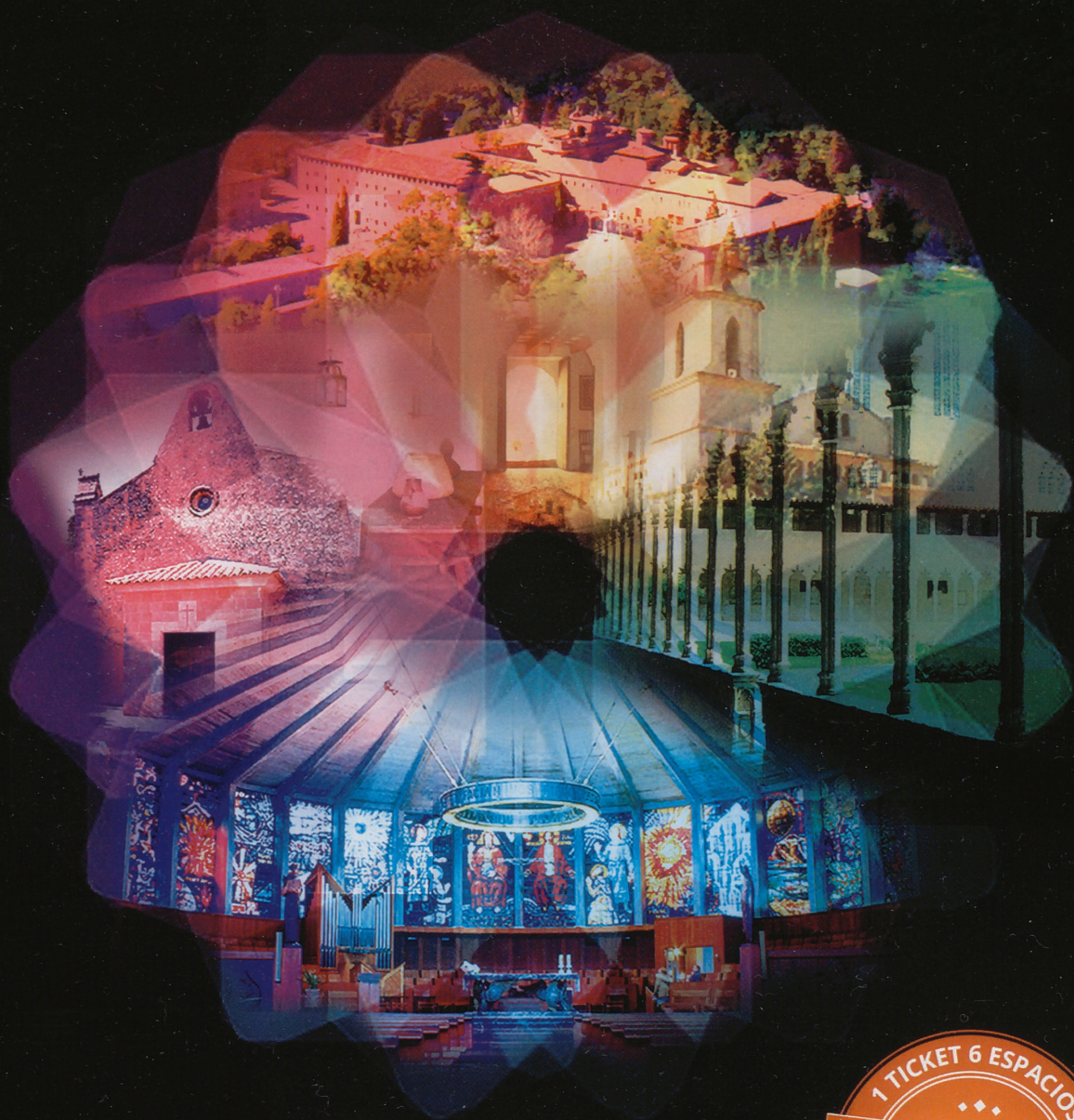
clavícula dreta, dues costelles esquerres, deu dretes, els cúbits, radis i tots els ossos de les mans i dits, els tarsos, metatarsos i dits dels peus».

Uns quants dels actes que s'havien previst no es varen poder dur a terme, per una o altra causa. Aquest va ser el cas de la cripta, la reforma de la qual no va anar més enllà del projecte arquitectònic que va enllestir Guillem Reinés. Del monument a Llull únicament se'n va posar la primer pedra, «a l'entrada de la Ciutat per la banda del Moll», amb la consegüent benedicció del vicari capítular, la presència del Comte d'Espanya en representació del rei Alfons XIII, i l'assistència de «l'Ajuntament en pes i les altres autoritats i gent grossa i gran gernació». Tot i això, Alcover constata que aquell dia, entre la gent, hi havia molt d'escepticisme respecte a la construcció del monument. Cosa ben comprensible si tenim en compte que almenys feia dues dècades que ja se n'estava parlant i que periòdicament hi havia hagut mobilitzacions cíviques per a fer-ho possible. Tampoc la Diputació no va crear cap museu dedicat a Ramon Llull. Ni l'ajuntament de Palma no va convocar cap certamen literari. I l'any 1915 no va sortir cap nou títol de l'edició de la seva obra catalana. Quant a la subvenció sol·licitada per les institucions il·lenques al govern de l'Estat, sabem que no va ser concedida. Per tot plegat, podríem concloure que va ser una commemoració potent en

Descobreix · Descubre · Discover · Entdecken

spiritualmallorca

Santuari de **Lluc** · Reial Convent de **Sant Francesc** · **La Porciúncula** · Santuari de **Cura**
Monestir de **la Real** · Casa / Museu **Sant Juníper Serra**

www.spiritualmallorca.com

termes de participació popular i sobretot en relació a l'objectiu de fomentar la devoció a la santedat de Llull però, contràriament, els seus resultats com a molt foren discrets des d'una perspectiva més pròpiament històrica i cultural. Primer, el bisbe Campins, després, Antoni M. Alcover, juntament amb els franciscans i l'Ajuntament de Palma, varen ser els principals impulsors de la commemoració.

Tot fa pensar que la Diputació de les Balears se'n va desentendre completament. I el govern de l'Estat va actuar amb la combinació d'indiferència i de menyspreu envers les Balears i la cultura catalana que des de sempre l'han caracteritzat.

És evident que la imatge de Llull que es va prioritzar al llarg de la commemoració de 1915 va ser clarament la de la seva naturalesa religiosa i la de la seva figura com a model de vivència de la fe i de l'entrega absoluta a Déu. El Llull creador de la cultura catalana escrita i el seu paper de símbol patri dotat d'universalitat va quedar molt en segon terme.

La reproducció de les paraules següents d'Antoni M. Alcover poden ser molt vàlides per a fixar la visió i el plantejament que va ser dominant envers el personatge Llull en ocasió del seu centenari: «No coneix el Bt. Ramon Llull el que se figura que era un savi que just estudiava per sebre, que era un poeta que just feia poesies per fer-ne, que era un escriptor

que just escrivia per escriure i que amb l'estudiar, i amb lo fer poesies i amb l'escriure just cercava fer-se famós entre les gents. El Bt. Ramon no era d'això, l'ideal del Bt. Ramon no tenia res que veure amb això. «Des del moment que se va convertir, an els trenta anys de la seva vida, tots els seus estudis, totes les seves poesies, tots els seus escrits, tots els seus viatges, tot quant feia, deia, pensava, tota anava subordinat i encaminat a que tothom conegués Déu, cregués en Déu i servís Déu, però no un Déu impersonal, indeterminat, boirós, sinó un Déu infinit, immens, etern, santíssim, perfectíssim, sapientíssim, principi i fi de totes les coses, el Déu dels cristians, la Santíssima trinitat Déu Pare, Déu Fill, Déu Esperit Sant. Tres persones i un sol Déu, Creador, Redemptor i Santificador del món. Sí, el Bt. Ramon Llull, ans que tot i sobre tot, era un apòstol de la Fe i de l'Amor de Déu».

A partir d'aquesta concepció, té una coherència absoluta el desig que expressa Alcover sobre la utilitat que voldria que hagués tengut la commemoració del sisè centenari: «Déu faça que aquest centenari serveixi perquè els mallorquins d'avui endavant siguin més devots del Bt. Ramon Llull, no de boca, sinó amb les obres, fent més cas de lo que ell deixà escrit i seguint més resoltament les seves petjades de zel i d'apostolat per la major honra i glòria de Déu i salvació de les ànimes. Amen».

DESMEMÒRIA ESPORTIVA: UNA MIRADA A LES GLÒRIES DEL PASSAT

Catalina Martorell Fullana

L'esport de masses a Mallorca arrencà a les primeres dècades del segle XX. El ciclisme, en primera instància, i després el futbol, foren els esports que més feren entretenir i gaudir les classes populars. El futbol –avui l'esport rei– tenia les arrels en els clubs ciclistes creats a la Mallorca del tombant de segle. Fou a les pistes ciclistes on es començà a practicar, de manera esporàdica, fins que als anys vint del segle XX ja s'organitzà un comitè de futbol i es realitzaren competicions d'àmbit de Mallorca. Més tard es creà una Federació Balear que inclogué les altres illes. El 1936, abans d'esclatar la Guerra Civil, hi havia 94 clubs de futbol a Mallorca. Els primers partits de futbol que es veren a l'illa estaven sota els auspicis del Club Veloz Sport, un club ciclista palmesà creat el 1896 i que comptava amb unes pistes pròpies, el velòdrom Es Tirador, un dels més antic d'Espanya i també d'Europa (inaugurat el 1903, és el 13è velòdrom més antic del món). Aquest estava situat a la zona d'es Fortí (Palma). El mateix havia passat al velòdrom de Son Espanyolet (Palma), on el club ciclista hi organitzà una secció de futbol –l'Espanya. En aquells temps el ciclisme seguia brillant per damunt el futbol, un esport que sols practicaven les elits, en contraposició al ciclisme, que era un esport que omplia els velòdroms d'arreu a cada carrera. L'únic equip de futbol que competia seriosament era l'Alfons XIII,

creat el 1916 (a partir de la Segona República: C. D. Mallorca i actual R. C. D. Mallorca), on hi jugava gent provinent de les classes benestants que no es veien obstaculitzades per practicar el *foot-ball* a causa de les llargues jornades de treball com les que feien les classes obreres.

Un canvi important vingué a partir de la nova legislació social, que establí el diumenge de descans i la regulació de la jornada laboral de 8 hores. Aquests fets van permetre estendre l'oci i la passió pel futbol. Des d'aleshores el futbol, que havia nascut com un esport de minories a les pistes ciclistes, agafà volada i actuà de forma independent dels clubs ciclistes. Així, s'organitzaren fins i tot equips de futbol a les fàbriques. Fou el cas de la foneria de Joan Oliver *Maneu* o l'empresa naviliera La Isleña Marítima, on els seus treballadors muntaren els seus propis equips. Uns equips que després s'uniren per formar el Balears F. C. (futur Atlètic Balears). Començava així la història del futbol de masses. D'aquesta manera sorgiren clubs a cada barriada, a importants associacions catòliques (el Patronat Obrer, el C. D. Formentor dels teatins a Pollença, l'Antoniana –camp on avui juga l'Independent–, etc.) i a la resta de pobles de l'illa.

Però què en queda de tot aquell passat de glòria i diversió al terreny de joc i a les grades dels camps de futbol i els velòdroms? En el cas de Palma hi ha una gran desmemòria sobre els esports de masses. La sort és que perduren detalls que el temps no ha esborrat, com és el cas del Club Veloz Sport, les instal·lacions del qual, que encara són visibles des de la Riera, estan essent castigades per la vegetació i el pas del temps (s'utilitzaren fins el 1973). Situat al mig d'una cruïlla d'especulacions urbanístiques, entre el Palma Arena i l'estadi Lluís Sitjar, per a Es Tirador, que és el nom pel qual es coneixen les pistes del Club Veloz Sport, les institucions polítiques i esportives no tenen propostes clares de recuperació, però tot apunta que l'actual Ajuntament de Palma l'integrarà dins el parc de la Falca Verda. Es retrà, doncs, homenatge a la història del ciclisme de les Balears, que ha generat tants i tants de bons ciclistes i triomfs.

Més amunt d'Es Tirador hi ha un altre dels grans espais esportius històrics de Mallorca: el Lluís Sitjar (inaugurat el 1945), del qual s'ha conservat l'antiga porta d'accés. Aquesta porta, per on milers d'aficionats acudien cada diumenge a veure el seu equip lluitar contra els grans de la Primera i Segona Divisió, finalment s'ha deixat com a símbol de la història esportiva i social d'un dels clubs més antics i exitosos de Mallorca.

Altres espais esportius de Ciutat han estat l'antic camp de l'Atlètic Balears, ubicat a Son Canals. Avui dia una placa commemorativa recorda el passat del barri de Son Canals amb l'equip *balearico*. Un camp inaugurat el 1923, quan tot just el futbol lligat a les capes populars prenia el vol.

Un altre dels elements que no tenen un futur clar i que encara romanen drets és l'Estadi Balear (seu del mateix conjunt *balearico*) ubicat a la via cintura, estrenat el 1960, i que a causa del seu mal estat se'n planteja l'enderrocament o la rehabilitació.

Altres clubs, però, lligats a altres esports com la natació, també pateixen i veuen que les seves instal·lacions històriques, on entrenaven i competien, s'han acabat degradant pel seu abandó. Un exemple és l'antiga seu del Club de Natació Palma, situada al Terreno (Palma), que avui roman a l'espera de ser convertida en un pàrquing o bé donar continuïtat a la seva essència com a equipament esportiu per al barri.

PART DE LES INSTAL·LACIONS ESPORTIVES HISTÒRIQUES ES TROBEN EN ESTAT DE DEGRADACIÓ

La majoria d'aquestes instal·lacions són víctimes del temps transcorregut i dels canvis urbanístics i necessitats modernes de la societat. Potser les estructures no perdurin, però sí que haurien de perdurar els records i les identitats i simbologies lligades a la història de l'esport, i s'hauria de treballar a fons en la recuperació d'aquell vessant més social i humà d'aquesta història, recuperant històries d'aquells clubs centenaris o barris amb una idiosincràsia pròpia, i sobretot acabar amb la desmemòria que pateix sovint la ciutat. Necessitem, a la nostra ciutat, més museïtzació dels espais que posin vida als records. Hi ha ruïnes, com les d'Es Tirador, que són una riquesa per a la ciutat. Conèixer-ne la història és la primera passa.

CENTENARI DE LLORENÇ MOYÀ

Miquel Àngel Vidal

Enguany es compleix el centenari del naixement de l'escriptor Llorenç Moyà Gilabert. Va néixer dia 6 de gener de 1916, a Binissalem, en el si d'una família distingida i conservadora. Era el novè de deu germans. Als vint anys, quan esclatà la guerra civil, com que havia estat declarat inútil per al servei militar a causa d'una lesió al cor, es retirà al casal de Can Gelabert. D'aquesta època són les primeres temptatives literàries. La seva llengua de formació escolar i familiar (el seu pare era militar nascut a Madrid, tot i l'ascendència binissalemera) era el castellà i, per tant, aquestes obres inicials foren escrites en llengua castellana.

Tot just acabada la guerra, va conèixer Maria A. Salvà, Miquel Ferrà i Guillem Colom, que l'encoratjaren a escriure en català. Fou una època d'aprenentatge en la qual escriví abundantment. El 1943 va obtenir el títol de misser i aconseguí una plaça en els Jutjats, on va fer feina durant més de trenta anys fins a la jubilació. Participà activament en la minsa vida cultural i en les escasses tertúlies literàries de l'època (en la «vida catacumbal i extremadament minoritària», com la va definir Josep M. Llompart). Era un del reduït grup d'escriptors que, sota la influència de l'Escola Mallorquina, creia en la continuïtat literària de la nostra llengua en l'etapa repressora i terrible de la immediata postguerra.

MOYÀ ERA FILL D'UNA CULTURA DE CATACUMBA I DE MINORIES

Al 1949 publicà els seus dos primers llibres: el poema narratiu *La joglaressa*, i el recull *La bona terra* (una selecció dels centenars de poemes realitzats entre 1941 i 1947), obres que s'adscriuen evidentment a l'estètica de l'Escola. Però Moyà evoluciona poèticament i comença a produir-se un gir quant a estil i orientació estètica. Entre 1949 i 1951 escriu *Debades t'obren solcs els navilis*, *Ulisses*, un recull de tankes publicat l'any 1957. I també els inèdits *La conversió de Ramon Llull* i *Canelobre de tres branques*, en els quals es palesen els símptomes del canvi poètic i la transició cap al barroquisme. L'any 1952, el recull *Ocells i peixos*, en el qual usa la mètrica del romanç castellà tot seguint Lorca, suposa el tall amb l'Escola Mallorquina i enllaça la seva poesia amb els nous corrents estètics dels joves poetes dels anys 50 (Miquel Dolç, Marià Villangómez, Blai Bonet, Josep M. Llompart, Jaume Vidal Alcover). Llavors escriu les dues obres més importants d'aquest període: *Flos Sanctorum*, en dècimes, i el *Via Crucis*, en sonets, obres de temàtica religiosa d'un barroquisme sumptuós i

d'un sensualisme suggeridor. El 1955 confegeix *La posada de la núvia*, en octaves reals, obra que fou guardonada amb el premi Joan Alcover en els Ciutat de Palma de poesia i que, a més d'esgotar els recursos barrocs, inicia el camí cap al classicisme. En els anys 1956 i 1957, possiblement per amistat i influència de Llorenç Villalonga i de Camilo José Cela, es dedicarà intensament a la narrativa. Fruit d'aquesta activitat és l'aplec de narracions *A Robines també plou* (1958) i la novel·la curta *Viatge al país de les cantàrides*, publicada pòstumament.

Els dos reculls poètics que serveixen de transició entre el període barroc i el clàssic són *Panegírics blancs* (1957) i *Una toga per a cada home* (1955-1960), que no han estat publicats fins el 2006, any del 25è aniversari del seu òbit. Entre 1960 i 1962 Moyà escriu les seves obres poètiques més interessants, que no seran editades fins al final de la seva vida o pòstumament, i que obren una nova etapa de la seva poesia on el món clàssic és l'excusa per a la crítica i l'intimisme: *Palinur* (1960), *Anteu* (1961), *Polifem* (1962) i *Hispania Citerior* (1962) marquen el seu nou rumb de poesia realista i de denúncia. Si al període barroc la perfecció formal era la preocupació màxima de l'autor, en aquest període, sense deixar de banda la cura estilística, el més important són les preocupacions existencials i socials.

Relacionat amb aquestes preocupacions i per la mateixa època apareixen les obres dramàtiques que els crítics com Antoni Nadal i Carme Bosch han qualificat de «Teatre de la llibertat». Entre l'any 1958 i el 1965 escriu, com a la poesia, obres de tema clàssic: *Ulisses*, *El retorn d'Ulisses*, *Fàlaris* (que són una crítica a la tirania i, per l'època en la qual foren escrites, s'han d'entendre com una denúncia velada del franquisme), a més d'*Orfeu*, *Fedra* i *Medea*, en les quals fa una recreació dels mites ja tractats al teatre grec; però també realitza un excepcional drama històric, *El fogó dels jueus* (1962), sobre la intolerància religiosa i els actes de fe del segle XVII, que va obtenir el premi Ciutat de Palma de teatre. Entre 1965 i 1966 es produeix un canvi en la seva producció dramàtica: escriu i publica les obres de recreació del teatre tradicional mallorquí *l'Entremès d'En Llorenç Malcasadís* i *Na Susaina des fil* i *l'Adoració dels tres Reis d'Orient*, que fou representada a Binissalem amb gran èxit. Després ve un buit. Sembla com si en complir els cinquanta

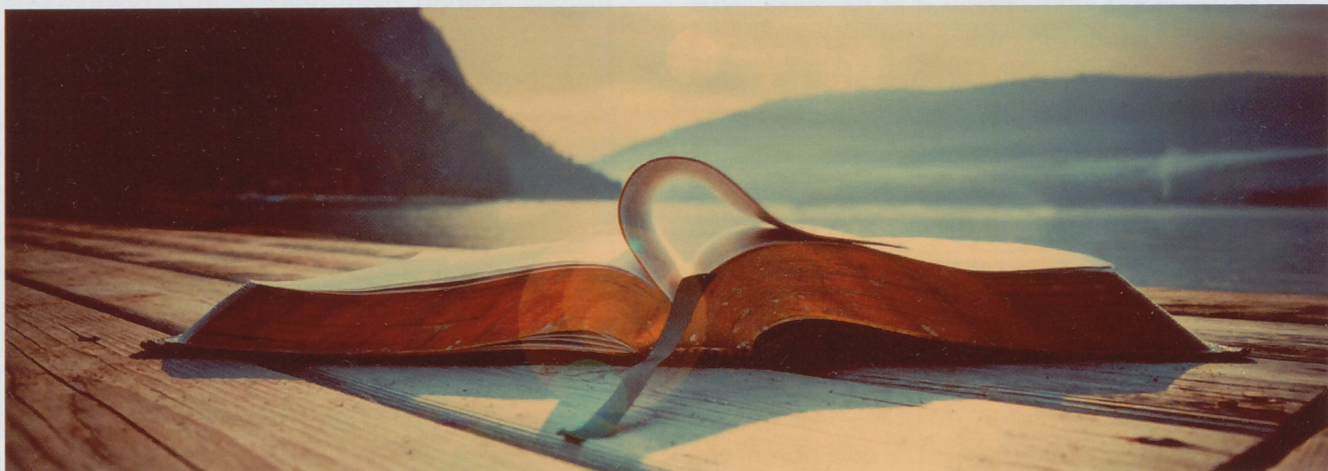
anys Moyà hagués patit una crisi creativa. De fet, entre 1966 i 1972, en més de set anys, només va escriure dos reculls de poesia: *Un barret per a cada home* (1967) i *Faules i antifaules* (1970), que han quedat inèdits.

El 1972 compon l'obra dramàtica, també de tema històric, *Joanot Colom*, que es publicà pòstumament, i que suposa la darrera peça del teatre de la llibertat. L'any següent escriu *Illa*, i el 1974, *Presidi major* i *Alexis, basileu*. Tres anys després ajuntaria aquestes tres obres en un sol volum titulat *Presidi Major*, i el 1975 confegeix *I tanmateix, pallaso*. Aquestes són les seves obres més intimistes (juntament amb *Polifem*) i també les úniques on la temàtica amorosa hi és explícita. Aquest mateix any va patir un agreujament de les malalties del cor, que van reaparèixer després de la mort de la seva mare, la qual cosa provocà que s'hagués de jubilar. Durant un any viatjà i pràcticament no escriví res. Després tornà a esclatar la inspiració i, en els darrers anys de vida, escriví abundantment.

La darrera etapa de la seva producció es caracteritza per l'humorisme i el popularisme. Al 1977 comença a publicar les combatives gloses que firmà amb el pseudònim d'*Un Xafarder*, a *Última Hora*, i que escriurà fins al moment de la seva mort. També redacta *La beata pública*, que enllaça amb el teatre tradicional i popular que havia fet l'any 1965 i que inaugura una sèrie d'entremesos, reunits en trilogies, de caire satíric i humorístic: *La fira de les banyes* i *La importància de tenir un siurell* (1979), *El ball de les baldufes* (1980) i *La rebel·lió dels mascles* (1981). Els dos darrers reculls poètics són un llibre d'epigrames, *La ciutat a lloure —Barris de Ciutat—* (1978) i les *Oracions per necessari* (1981), tots dos en dècimes i seguint la línia popular i humorística d'aquests darrers anys. El primer ha romàs inèdit i el segon fou publicat pòstumament. També estava treballant, abans de morir, en el conjunt *Goig de goigs*, que reunia goigs publicats a la col·lecció «La Sibil·la» i alguns d'inèdits. El dia 31 d'octubre de 1981, als seixanta-cinc anys d'edat, Llorenç Moyà va morir a Palma víctima d'un infart. Tres dies després, l'Ajuntament de Binissalem el nomenà fill il·lustre i predilecte de la vila. Esperem que el centenari del seu naixement serveixi per recuperar la figura i l'obra literària d'un dels nostres millors escriptors de la postguerra i la transició.

LECTURA FÀCIL; UNA BONA PASSA PER FER BONS LECTORS

Pia Ona Verger Fransoy *

Tenir accés a la cultura i a la informació és un dret democràtic reconegut en diversos textos legals nacionals i internacionals. Però, no tothom té la sort de poder accedir-hi. Hi ha persones –més de les que ho diuen, més de les que ens pensam–, que tenen problemes a l'hora de llegir i comprendre el que llegeixen. Els informes PISA han constatat que molts d'estudiants es perden a la tercera línia; entre un 30 i un 40% de la població té dificultats lectores, per la qual cosa no poden assimilar els conceptes i, per molt que s'esforcin, si no entenen el que llegeixen, no aprenen. També se sap que el nombre d'analfabets funcionals augmenta entre la població adulta. Les polítiques d'inclusió social haurien de tenir en compte, entre d'altres mesures, els materials d'estímul de la lectura. Els anomenats materials de Lectura Fàcil són una d'aquestes mesures.

Què són els materials de Lectura Fàcil?

Els materials de Lectura Fàcil (LF) són llibres, documents, pàgines web, etc., elaborats amb especial cura perquè les persones amb dificultats lectores els puguin llegir i entendre.

Segueixen les directius la Federació Internacional d'Associacions i Institucions Bibliotecàries (IFLA), que es poden resumir en:

- Lletra grossa i clara
- Ordre cronològic de les històries
- Marges sense justificar, interlineat generós
- Una idea a cada frase
- Una sola línia argumental
- Ordre sintàctic bàsic de l'oració

A quines persones pot ajudar Lectura Fàcil?

Es poden indentificar dos grans grups:

1. Persones amb alguna discapacitat que afecta la comprensió i la lectura de textos, i que mostren una necessitat permanent de textos de lectura fàcil.
 2. Lectors amb competència lectora limitada als quals, transitòriament, durant un cert temps, els són útils aquests materials abans de consolidar-se com a lectors autònoms de tot tipus de textos:
- Nins i joves d'incorporació tardana a l'escola.
 - Nins i joves que per diversos motius han tingut una escolarització deficient o que no han pogut aprofitar la que han rebut.
 - Persones majors que fa molt temps que no llegeixen, o no ho han fet mai, en la llengua materna.
 - Persones novingudes adultes que volen aprendre una altra llengua.

UN POC D'HISTÒRIA

Fa devers trenta anys, els bibliotecaris dels centres públics de diferents països formularen demandes per poder atendre els col·lectius que no llegien. El 1987 la Federació Internacional d'Associacions i Institucions Bibliotecàries (IFLA) creà un grup de treball anomenat: Easy to Read, que sobretot tingué ressò a Suècia i a Holanda. També hi contribuï la UNESCO, que el 1990 impulsà l'Any Internacional de l'Alfabetització, amb mesures concretes per facilitar l'accés a la cultura a totes les persones, i declarà els materials de lectura fàcil d'interès especial.

La Lectura Fàcil (LF), doncs, liderada per professionals suecs i holandesos, fou acollida amb entusiasme a més de 15 països, des que es publicaren unes directrius adreçades a promoure la lectura a tots els col·lectius desfavorits. A Catalunya, l'Associació Lectura Fàcil (ALF) es constituï el 2002, i és un centre de referència i assessorament. Aquesta Associació disposa d'un bon catàleg de llibres en LF, en què trobam adaptacions de nombrosos títols de la literatura clàssica. Des de llavors es fa Lectura Fàcil a Euskadi, Galícia, Castella i Lleó, Catalunya i les Illes Balears.

ASSOCIACIÓ LECTURA FÀCIL DE LES ILLES BALEARS

A Mallorca es començà a fer Lectura Fàcil a la Biblioteca d'Algaida el gener de 2015 amb persones majors que no havien estat escolaritzades en català i no havien adquirit l'hàbit de llegir-hi; i amb nins i nines de Primària que, per algun motiu, tenien dificultats lectores. A final de 2015 es creà l'Associació Lectura Fàcil de les Illes Balears, la qual elabora material de lectura fàcil i organitza grups (clubs) de lectura a diverses biblioteques per a persones que, per qualsevol motiu físic, psíquic o social, tinguin dificultats a l'hora de llegir.

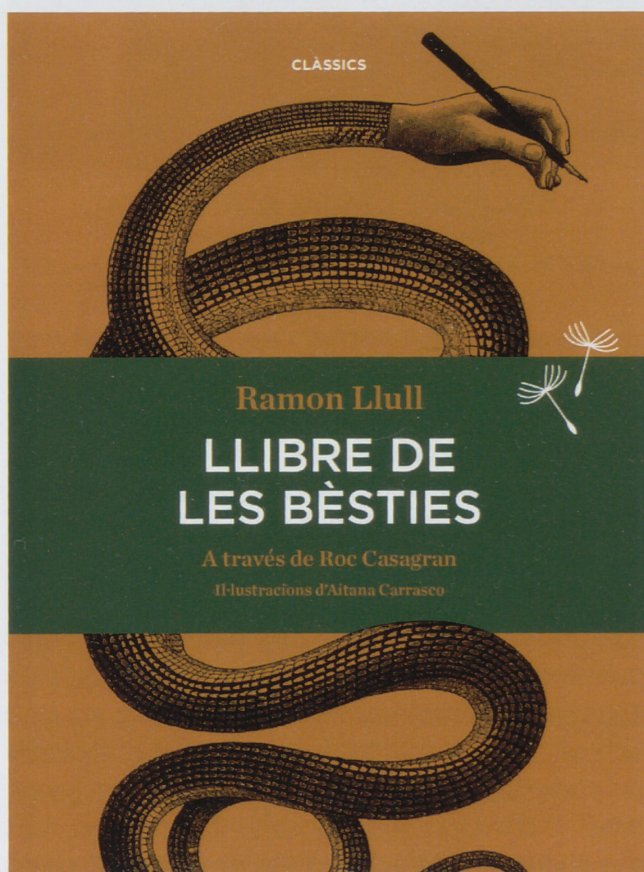
Les persones que formen part de l'entitat tenen llarga experiència docent, i de preocupació per temes d'educació. També en formen part persones joves de «nova fornada» amb una visió clara d'educació inclusiva.

L'Associació vol obrir una porta a la cultura i a la informació a persones nouvingudes que encara no poden llegir amb fluïdesa, i a d'altres col·lectius amb dificultats lectores permanents o transitòries.

AL FINAL DE 2015 ES CREÀ L'ASSOCIACIÓ LECTURA FÀCIL DE LES ILLES BALEARS

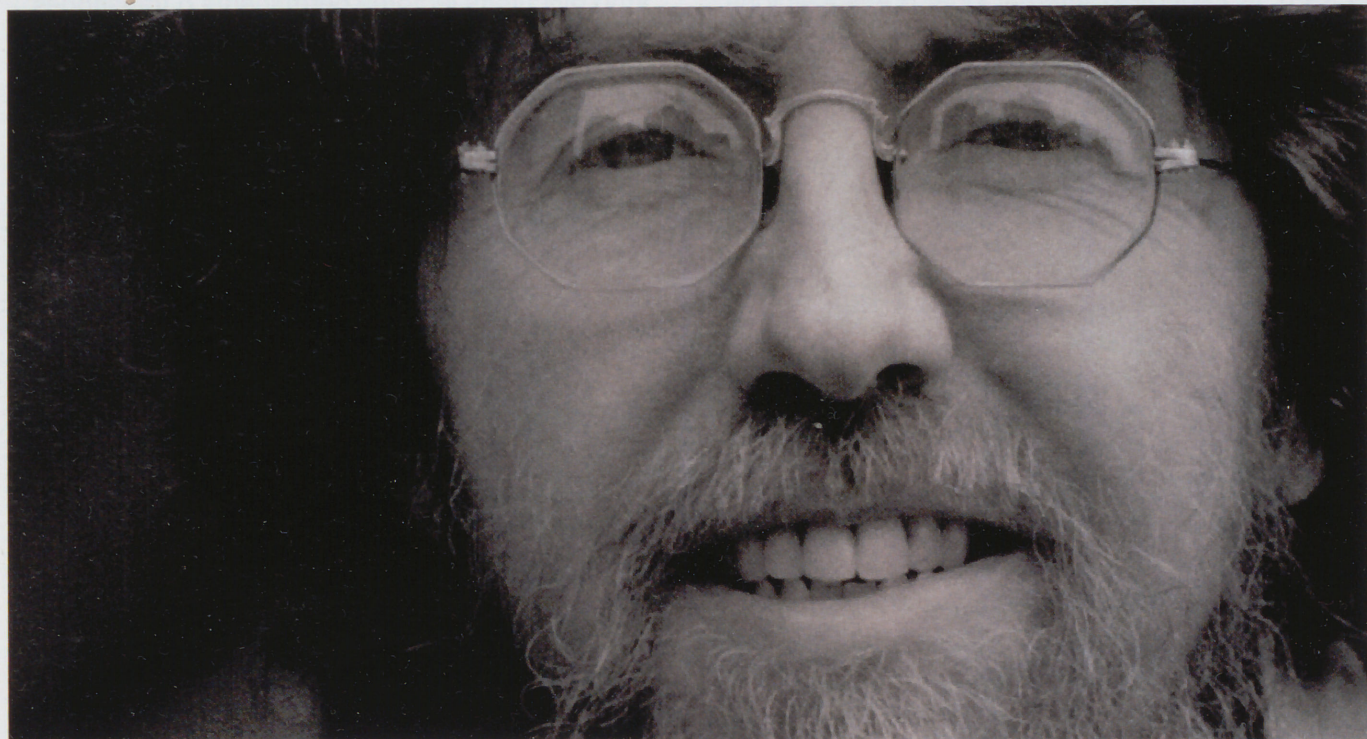
La primera adaptació feta per l'Associació Lectura Fàcil de les Illes Balears veurà la llum aquesta primavera, gràcies a la nova editorial: Illa edicions. Sembla que enguany Llull ha il·luminat el camí acabat d'iniciar de l'Associació LF en oferir-li l'oportunitat d'estendre la seva obra. L'any Llull ha de servir per fer conèixer una figura tan nostra i alhora tan universal. Lectura Fàcil vol col·laborar a divulgar l'obra d'aquest gran savi, posant-la a l'abast de tothom, i ho fa amb una obra d'una actualitat aclaparadora: *El llibre de les bèsties*.

* Associació Lectura Fàcil de les Illes Balears

NÉIXER PER MORIR I PER AJUDAR A VIURE

Pere Antoni Pons

William Kotzwinkle

UN DELS GRANS ENCERTS DE LA NOVEL·LA ÉS LA CAPACITAT DE L'AUTOR PER DESCRIURE L'ESTAT D'IRREALITAT, EXCITACIÓ I LUCIDESA

El nedador del mar secret, una novel·la molt breu de l'escriptor nord-americà William Kotzwinkle (Scranton, Pensilvània, 1943), és intensa i essencial com gairebé totes les coses importants de la vida. Realista però amb escorços poètics, conta la història del complicat –i tràgic– naixement d'una criatura. Res més, però també res menys, i amb això l'autor en té prou per construir un relat en què conviuen l'esperança més feliç, el neguit més punyent, la tristesa més profunda i la saviesa més conforme i consoladora. És un relat que retrata i expressa, amb complexa exactitud, l'experiència del part d'una dona vista i sentida –i, ocasionalment, reflexionada– a través del marit. Hi fa molt, en el fet que puguem apreciar les nombroses virtuts literàries de la novel·la, que la traducció de Yannick Garcia

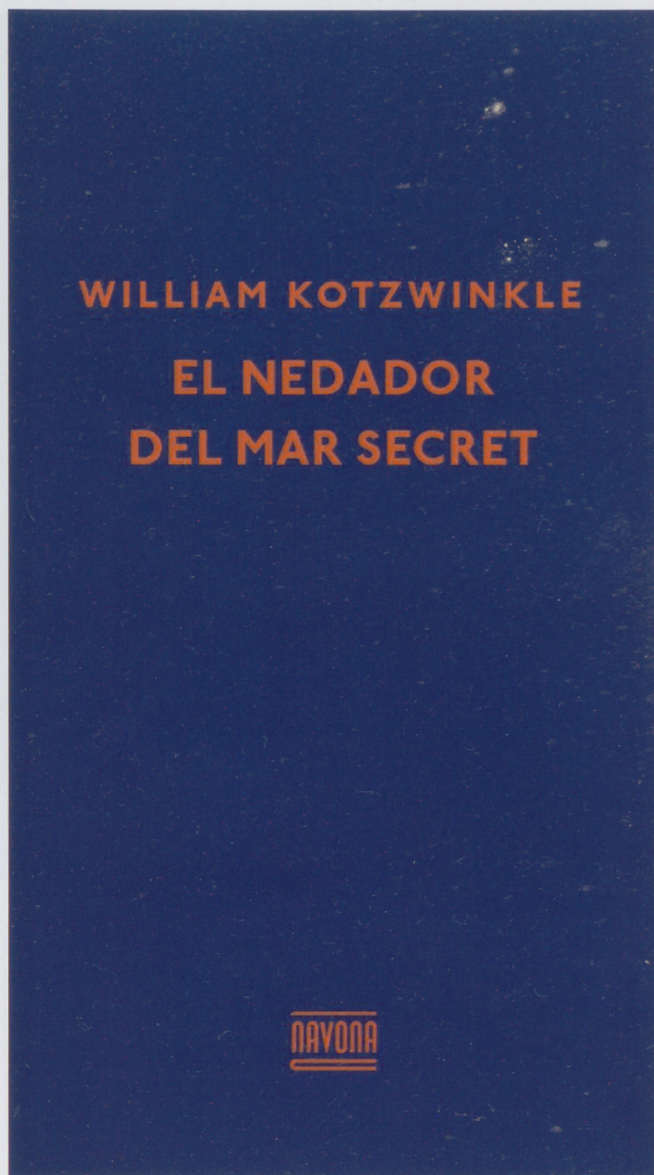
sigui excel·lent i que l'edició que n'ha preparat l'editorial Navona sigui delicada, netíssima, molt còmoda de llegir.

Tot comença quan, en plena nit, la Diane trenca aigües i comença a sentir que el seu interior és regularment remogut pel terratrèmol de les contraccions. Sortint d'un son profund, en Laski, el marit, es posa immediatament en marxa, perquè amb la dona viuen aïllats en una cabana enmig del bosc; a fora està tot cobert després d'una gran nevada i no poden badar si volen arribar a temps a l'hospital. La manera com Kotzwinkle descriu l'ambivalent sensació de nerviosisme apressat i de calma irrompible que s'apodera d'en Laski resultarà poderosament familiar a tothom qui tenguí present el part de la dona: «li tremolava la mà, el cor li martellejava, però tenia una altra part d'ell que conservava la calma, resistent com un arbre vell». Un dels grans encerts de la novel·la és la capacitat de l'autor per descriure l'estat d'irrealitat, excitació

i lucidesa magnànima que assalta en Laski mentre dura el part. Quan ja són a l'hospital, per exemple, coincideixen amb un jove que espera a ser atès a urgències i que va begut i està ferit, se suposa que com a conseqüència d'una brega de bar. El jove va amb aires de perdonavides, però les infermeres l'ignoren i en el fons a ell se'l nota desvalgut. Aleshores en Laski pensa: «però algun dia havia estat ell la criatura a punt de néixer i tothom n'havia estat pendent. Hi havia hagut un dia en què el gran moment havia estat seu». La lucidesa magnànima de qui és a punt de ser pare.

Construïda a còpia de capítols molt breus, i narrada en un estil indirecte lliure focalitzat en el personatge d'en Laski –un home senzill, noble, que estima molt la dona–, la novel·la descriu tots els moments masculins d'un part: l'espera quan el zelador s'emporta la dona, les ocasionals notificacions de les infermeres –una d'actitud glacial, una altra de simpàtica–, la indicació d'entrar al box prepart, l'espant de veure que la cara normalment preciosa i plàcida de la dona és transformada per l'escriuïda agonia de les contraccions, l'amor ple d'admiració que els esclats de sofriment genesiàc de la dona li susciten, la inquietant ordre de sortir del box... El ritme amb què Kotzwinkle fa avançar els esdeveniments és consistentment pausat: ni va massa aviat ni va massa a poc a poc. Tot el que conta és important, tot pesa en la memòria, tot deixarà un rastre en el cor.

Tot i que, en general, la novel·la és emocionalment continguda –Kotzwinkle sap que maneja uns materials inflamables des del punt de vista emotiu i, sàviament, no s'hi recrea ni n'abusa–, hi ha alguns passatges que són particularment commovedors. Com quan, ja a la sala de parts, i després d'haver qüestionat «la finalitat d'una raça que pretén perpetuar-se per mitjà de l'agonia», en Laski s'adona, segurament per primer cop, que la criatura, «el petit *nedador del mar secret* [...], també lluita, lluita per ser aquí amb nosaltres, lluita igual que nosaltres». I continua: «A en Laski el cor se li va tornar un mar d'amor quan el van inundar nou mesos de records i el nen, de sobte, tornava a ser real». I encara: «el nostre fill, el nostre amic petitó, ja neix!». I finalment: «l és per això, va pensar en Laski,

que hi posem el coll, perquè arribi l'amor al món».

La destresa narrativa i la intel·ligència sentimental de Kotzwinkle queden clares del tot, si és que no hi havien quedat ja abans, en l'episodi que tot es torça. El part, que ha presentat complicacions perquè la criatura està girada d'esquena i ha de sortir de cul –la qual cosa li infligeix una violència extra–, es resol amb l'extracció amb fórceps del nin, però de seguida entenem –el lector ho entén abans que en Laski– que no ha anat bé, que alguna cosa greu està passant. El doctor ha agafat el nin i li aplica un aspirador i manxa i també li practica el boca a boca, però no se sent cap plor. I aleshores, defugint qualsevol suplement de dramatisme, qualsevol histrionisme emotiu, Kotzwinkle escriu que el doctor «es va fer enrere, es va tornar a eixugar el front i, de sobte, en Laski va recordar

William Kotzwinkle

moments de la seva pròpia vida en què, havent de resoldre alguna situació, s'havia atabalat, no se n'havia sabut sortir i s'havia eixugat el front de la mateixa manera». No poua en la mar de sentiments del pare per fer-nos veure com s'adona que el fill ha nascut mort, i això confereix una expressivitat potentíssimament púdica a tota l'escena.

A partir d'aquest episodi, *El nedador del mar secret* emprèn la recta final. Ho fa sense abandonar ni un segon la digna contenció i la pena fonda però immaculadament digna d'en Laski i la Diane, que han de pair un dol sense records, construït sobre un futur buit, o només ple de somnis trencats. La conformitat desolada de la jove parella està expressada amb una intensitat sense escarafalls que trenca el cor.

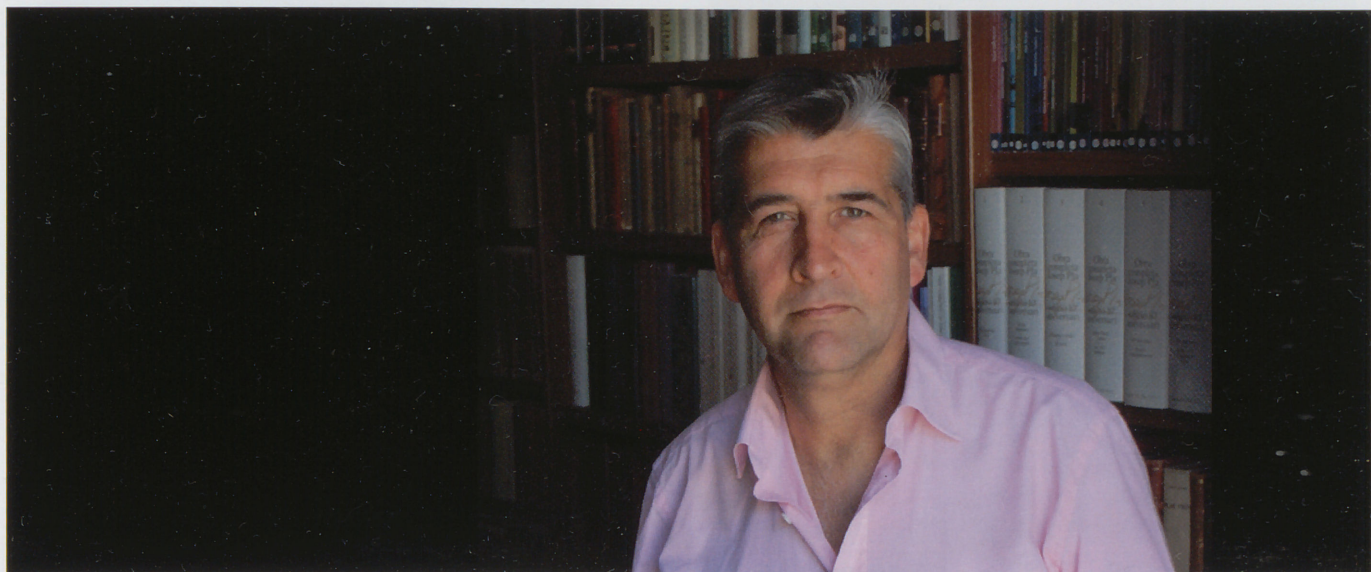
Tanmateix, el moment culminant d'aquesta conformitat dels personatges davant la injustíssima tragèdia de tenir un fill que neix mort —«ha lluitat tant per néixer...», diu la Diane, dolça i desconsolada— és quan, havent decidit que enterraran el cosset del fill al bosc que hi ha al voltant de la seva cabana, en Laski procedeix a construir amb les seves mans un petit taüt. Com passa amb la millor poesia, no hi ha una manera millor d'exemplificar la força i la grandesa del text que reproduint-ne alguns

passatges. Per exemple, aquell que diu que en Laski «es va posar a serrar pensant en èpoques passades, en què els homes construïen sempre els taüts dels seus éssers estimats, i va entendre que era una cosa bona de fer, que allò era un privilegi reservat a pocs homes ja avui dia». Un privilegi. Ha quedat clar? Un privilegi... I unes quantes línies més endavant diu: «Anava fent feina, escatant les vores de les peces perquè encaixessin bé, per muntar una caixa que no veuria mai ningú, però que calia que fos perfecta». Construir un taüt perfecte és l'únic acte d'amor que, com a pare, en Laski pot fer per al seu fill. Més endavant, també diu: «La caixeta va anar prenent forma, però ell es negava a sentir-se'n orgullós, perquè l'orgull sobrava».

Hi ha frases que, després de llegir-les per primera vegada, l'únic que pots fer és rellegir-les. I, després, posar-te a plorar. *El nedador del mar secret*, la novel·la breu que William Kotzwinkle va publicar el 1975, és plena d'aquesta mena de frases. També és plena d'aquella saviesa existencial empeltada de tristesa que, alhora que ens empeny a reconèixer i valorar la bellesa i les bondats de la vida, ens reconcilia amb els seus mals i les seves terribles incerteses, i contribueix perquè ens resultin, si no menys dolorosos, sí que una mica més suportables, i una mica més plens de sentit.

EL BOSC DE BIRNAM: QUAN EL TEATRE CONVIDA A SER REPRESENTAT I A SER LLEGIT

Antoni Vidal Ferrando

Miquel Àngel Vidal

Des de l'any 2001, en què va aparèixer la seva novel·la *El batec de la fosca* a Quaderns Crema, fins a l'actualitat, Miquel Àngel Vidal ha publicat quatre novel·les, quatre aplecs de contes, dos reculls d'articles, quatre peces de teatre i una biografia de *Llorenç Moyà*, autor que coneix a fons, no endebades el 2012 va obtenir el títol de doctor en filologia catalana amb una tesi titulada *Llorenç Moyà: vida i literatura (Poesia i prosa)*. Però davant una obra extensa com la que acab d'esmentar, no puc fer altra cosa que elogiar els seus mèrits literaris i recomanar-ne la lectura. Aleshores just parlaré d'*El bosc de Birnam* (Lleonard Muntaner, 2015), llibre amb què Miquel Àngel Vidal va aconseguir el premi de teatre Pare Colom.

cosa que reconèixer el seu talent. Ara mateix la veu de Miquel Àngel Vidal és una de les més brillants del nostre panorama teatral, una veu que no es cansa de clamar en el desert d'un dels gèneres literaris més maltractats i més imprescindibles, una veu que, des dels inicis, ha seguit una línia molt personal, que el mateix autor ha explicat d'aquesta manera: «A mi com a lector i espectador m'atreu el teatre que desenvolupa fets colpidors, inquietants, i que, alhora, em faci reflexionar sobre la condició humana. Per això totes les obres que he realitzat són drames socials amb una forta càrrega crítica. M'interessa el teatre de conflicte, que sacsegi l'espectador i el faci reflexionar. Un teatre d'argument, amb una arquitectura complexa i amb una inclinació més bé narrativa. Un teatre fet per ser representat, però que també pugui ser llegit».

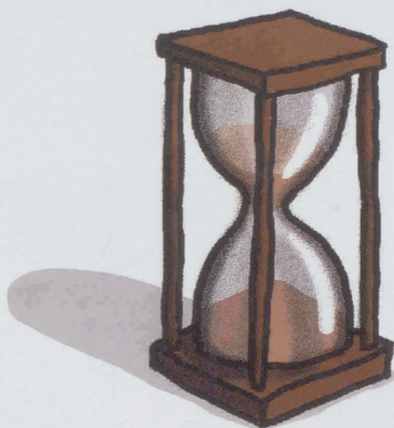
Tot plegat es compleix a *El bosc de Birnam* i ja es complia a les tres peces teatrals anteriors. D'alguna manera, totes les trames de Miquel Àngel Vidal coincideixen en una sèrie de trets. Entre els més visibles figuren l'assumpció del fracàs personal, la insatisfacció, la fragilitat de les relacions de parella (amb l'adulteri de fons), la vulnerabilitat de la

AMB AQUESTA OBRA MIQUEL ÀNGEL VIDAL OBTINGUÉ EL PREMI DE TEATRE PARE COLOM

No crec que sigui un simple fet anecdòtic que tota l'obra dramàtica d'aquest escriptor hagi estat premiada. Al meu parer, els premis no han fet altra

Miquel Àngel Vidal —
El batec de la fosca —

QUADERNS CREMA

El batec de la fosca

Ilei, la corrupció política i sobretot l'engany com a element recurrent per aconseguir els objectius que es proposen els personatges.

El bosc de Birnam és un text dramàtic que, tal com s'esmenta a la contraportada, reflecteix un dels temes més foscos que encara ocupen titulars en l'actualitat del país. Destaca l'economia de mitjans amb què està construït, a fi de facilitar-ne la representació: només tres personatges en un sol espai i un únic acte. El temps real i el temps escènic coincideixen. El conflicte neix del que sembla el deliri d'una mare (Elisenda) per recuperar la seva filla, que pensa que tenen en adopció Pere i Clàudia, un matrimoni aparentment ben avingut. A la primera meitat de la peça només apareixen Pere i Elisenda (que en realitat es diu Anna), després s'hi incorpora Clàudia, que ja serà present fins al final.

En síntesi, Pere és un arquitecte de trenta-dos anys que treballa per a una empresa de construcció i té negocis immobiliaris. És molt afeccionat a la caça. Alguns aspectes del seu natural recorden el de Macbeth («Tens, com Macbeth l'ànima negra», li diu Anna en un moment). Anna, a més d'una dona jove i atractiva, és infermera en un hospital. Al principi

EL CONYAC
DE VOLTAIRE

Miquel Àngel Vidal

El conyac de Voltaire

menteix per poder entrar al domicili de Pere i Clàudia, i ja no para de fer-ho per tal d'aconseguir els seus tèrbols propòsits. Clàudia fa de perruquera i té sis anys més que el seu home. Estima Júlia, la seva filla adoptiva, per damunt de tot, i està disposada a fer qualsevol cosa per no perdre-la. De fet, la mentida és l'element a partir del qual es construeix tot el drama. Anna menteix perquè Pere la deixi entrar a ca seva, després el segueix enganyant amb una falsa enquesta i quan li conta quina és la seva activitat professional. També menteix a Clàudia amb el recurs del xantatge. Pere, quan li convé, enganya tothom. Al final, Clàudia entra en el joc i, per por de perdre la filla, aconsegueix enredar Anna amb embulls.

El sexe i la violència, ja presents en les obres teatrals anteriors de Miquel Àngel Vidal, són elements fonamentals en *El bosc de Birnam*. El sexe apareix de manera implícita en les preguntes del qüestionari de l'enquesta que Anna fa a Pere, apareix quan ella l'utilitza per amenaçar-lo i en el moment anterior a l'entrada de Clàudia en escena. La violència, en totes les seves formes, no deixa de presidir aquest drama des del moment en què Pere descobreix la primera mentida d'Anna.

La nit de glòria d'AM

Una altra de les característiques d'*El bosc de Birnam* és la seva contemporaneïtat. Hi trobam temes com el masclisme, l'adulteri, la violació, les hipoteques, la corrupció política, els robatoris de nadons, els suborns i els xantatges, l'especulació urbanística, les proves d'ADN, la pederàstia... Maria Josep Frau i Aguiló, en el pròleg magnífic que va escriure per a *La nit de glòria d'AM*, ja parlava de la voluntat de Miquel Àngel Vidal «...de lligar l'obra al seu temps, de fer-la contemporània en primer lloc i, en segon lloc, d'encaixar-la en un model literari de traça realista definit per la voluntat de tractar problemes socials perfectament tangibles a la societat d'ara mateix».

També parlava de la literatura com a tema, fet que acaba de completar el quadre paisatgístic del teatre del nostre autor. Tant a *El conyac de Voltaire* (El Gall Editor, 2004), com a *Sang aliena* (Editorial Moll, 2010), com a *La nit de glòria d'AM* (Bromera, 2011), hi surten personatges que són escriptors, amb les seves dèries i els seus conflictes. Dos d'aquest títols són metaliteraris: el primer esmenta *Voltaire* i el segon ens recorda *Sang freda*, de Truman Capote. Ara la història es repeteix amb *El bosc de Birnam*, un títol extret de la tragèdia de Shakespeare *Macbeth*,

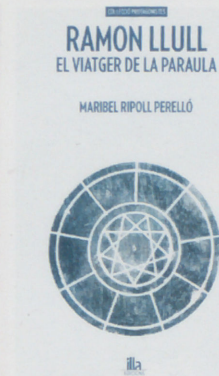

Miquel Àngel Vidal

que s'avé a la perfecció amb el paper que fa Pere a l'obra, la qual ja ha estat representada enguany a Gandia pel grup Prado Teatre, sota la direcció de Paco Sellens. D'alguna manera, el llenguatge senzill, col·loquial, d'intervencions breus i amb escassos efectes retòrics que utilitza l'autor, endemés de reforçar el caràcter realista d'*El bosc de Birnam*, facilita la seva posada en escena i garanteix una bona recepció per part dels espectadors.

LA MENTIDA ÉS L'ELEMENT A PARTIR DEL QUAL ES CONSTRUEIX TOT EL DRAMA

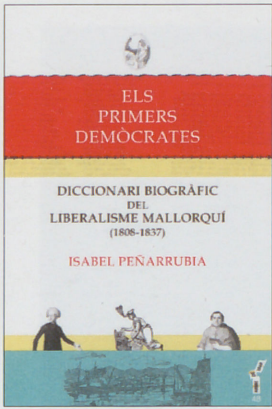
Miquel Àngel Vidal ha triat aquesta opció estilística i l'ha desenvolupada amb èxit. L'ha feta, doncs, per convicció, no per manca de recursos. Ho demostra en un moment en què Anna sembla entrar en trànsit i parla com si estigués en una mena de somni: «La mà tanca els ulls morts. Agafa les llavors del temps i les llança sobre la terra erma. La mà és un arbre, un bosc, una cruïlla de camins...». Ja ho he dit al principi: Sens dubte Miquel Àngel Vidal és un dels nostres millors autors dramàtics, una realitat que *El bosc de Birnam* torna a confirmar.

Maribel Ripoll
Ramon Llull.
El viatger de la paraula
Illa Edicions, Palma,
2015

Es tracta de la primera obra publicada per la nounada editorial mallorquina Illa Edicions, que s'estrena amb la biografia d'un dels personatges més universals de la història de Mallorca, Ramon Llull, i ho fa comptant amb la col·laboració de la investigadora Maribel Ripoll com a autora del text. Tot amb l'objectiu d'apropar Llull a tots els públics. Maribel Ripoll posa a l'abast de la ciutadania una obra senzilla i planera on hom pot conèixer un dels personatges més il·lustres d'aquesta terra. El llibre s'estructura en distints capítols i forma part de la col·lecció «Protagonistes». L'autora fa ús del seu vessant com a docent i, a més de narrar els trets biogràfics de Llull de manera fàcil, ens explica el funcionament del pensament lul·lià -l'Art-, el seu propòsit i el renom i influència de la seva obra arreu d'Europa. Per acabar de comprendre Ramon Llull, l'autora ens proposa una selecció de textos extrets de les obres més conegudes, com ara *Llibre de contemplació*, *Llibre d'Amic e Amat*, *Fèlix o Llibre de les meravelles*, *Arbre de ciència* o *Cant de Ramon*, entre d'altres. A més, hi trobarem una guia de recursos didàctics i llocs webs on trobar més informació sobre el geni mallorquí. Aleshores estam davant una obra molt útil per iniciar el primer contacte amb el pensador i escriptor de Ciutat de Mallorca.

Catalina Martorell Fullana

Isabel Peñarrubia
Els primers demòcrates.
Diccionari biogràfic del
liberalisme mallorquí
(1808-1837)
Documenta Balear,
Palma, 2014

Es tracta d'una nova aportació en el camp de la història contemporània que fa Isabel Peñarrubia, gran coneixedora del segle XIX i XX mallorquí. Aquesta vegada Peñarrubia indaga en anys prematurs com les Corts de Cadis (1812) o el *Trienni Liberal* (1820-1823) on s'atura a cercar les arrels del liberalisme progressista i democràtic. A mode de diccionari, l'autora ens narra com era aquell ambient liberal a Mallorca, sobretot incideix a reconstruir la història dels liberals exaltats, l'embrió d'una nova cultura política que molts cops s'ha tractat de minimitzar. A través dels seu estudi ens podem adonar que això no fou així i que, com ens mostra l'autora, hi hagué tot un col·lectiu prou important partidari del liberalisme progressista. Aquest fou un grup que comptà amb els seus propis mitjans de premsa, milità en societats secretes, formà part del cos de la milícia nacional de voluntaris, alguns es feren maçons, etc. Tots ells provenien de diferents sectors socials com l'església, la noblesa, la branca militar i la burgesia, però també del poble, és a dir, les classes populars que, tal com preconitzaven els liberals exaltats, eren una peça clau. Amb aquesta obra d'alguna manera es trenca amb el fort pes donat a l'absolutisme al llarg de la història i al menyspreu que han patit els corrents lligats al progrés i a la democràcia.

Catalina Martorell Fullana

A L'ESCOLANIA DE LLUC
COMBINARÀS ELS ESTUDIS
ESCOLARS AMB ELS
MUSICALS.

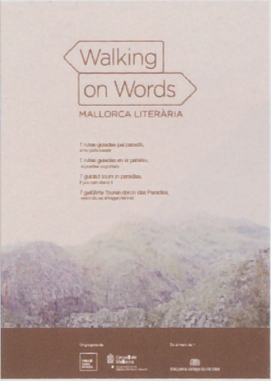
SI VOLS FORMAR PART
D'UNA DE LES ESCOLANIES
MÉS ANTIGUES D'EUROPA,
ESTUDIAR EN UN CENTRE
DE QUALITAT, TOCAR
UN INSTRUMENT,
DIVERTIR-TE, VIURE I
CONVIURE EN UN ENTORN
ÚNIC QUE ÉS PATRIMONI
DE LA HUMANITAT...

T'ESPERAM
A L'ESCOLANIA
DE LLUC

Informació i inscripcions per al
curs 2016-2017:
escolanialluc@escolanialluc.net
971 87 15 25
670 720 000

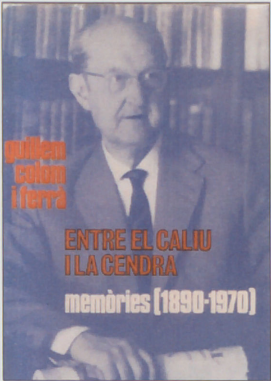
Fes-te amic nostre

Autors Diversos
Walking on Words.
Mallorca literària
 Fundació Casa-Museu,
 Mallorca, 2015

Aquesta obra és una proposta de la Fundació Casa-Museu, que durant aquest passat 2015 ha treballat intensament en la preparació de set rutes guiades pel «paradís», tal com ens descriuen. Aquestes set rutes proposades per la Fundació Casa-Museu tenen a veure amb el món de la literatura i Mallorca. Són rutes que ens duen a conèixer els escriptors illencs però també aquells escriptors d'altres països que feren alguna estada a la nostra illa. En aquestes podem apropar-nos a conèixer escriptors com Jules Verne, George Sand, Robert Graves, Albert Camus, Josep Pla, com també a conèixer els nostres escriptors locals com Ramon Llull, Miquel Costa i Llobera, Llorenç Villalonga, Baltasar Porcel... Tot organitzat en temàtiques i geografies diferents que van des de Palma, passant per pobles de les serres de Tramuntana i de Llevant, les terres del Pla de Mallorca (que ens recorden la importància de la cultura oral i ens refresquen el passat rural mallorquí), arribant al Migjorn, on podem reconèixer els poetes illencs d'aquestes contrades com ara Blai Bonet o Maria Antònia Salvà. Per difondre aquestes rutes han creat un llibre i també han impulsat una aplicació tecnològica que ens facilita les excursions amb els seus continguts i situació geogràfica. A més, cada ruta compta amb la seva pròpia senyalització.

Catalina Martorell Fullana

Colom i Ferrà, G.
Entre el caliu i la cendra.
Memòries (1890-1970)
 Mallorca: El Gall Editor
 («El Cabàs», 59),
 2015, 478 pàg.

Guillem Colom i Ferrà (Sóller 1890 - Palma 1979) publicà per primer cop aquest aplec de memòria personal a Barcelona, el 1972. Com pot imaginar el lector, es tracta bàsicament de la mirada de l'escriptor i poeta sobre allò que ha viscut, i particularment sobre allò que ha experimentat en el camp de la literatura i de la creació. Com molts personatges de la seva generació, es refugia en la poesia i acomoda el seu compromís cívic i social exclusivament en la literatura i el seu entorn cultural. Guillem Colom és un d'aquests personatges que expliquen la Mallorca de la primera meitat del segle XX però no ho expliquen tot, entre moltes altres coses perquè redueixen l'experiència de l'intel·lectual i de l'escriptor a la figura del notari que aixeca acta del que passa. Colom ha compartit una experiència llarga amb escriptors i ha viscut circumstàncies extraordinàries, i la seva visió conservadora i moderada potser ens ajudarà a observar aquests moments i a completar-ne el mapa conceptual. El llibre està escrit en el marc de la recuperació cultural catalana dels seixanta i setanta, però amb la mentalitat d'una figura distant i freda davant les convulsions socials i polítiques de la Transició. Potser per això el lector pot quedar sorprès o decebut pel que pot semblar una manca de compromís de l'autor, quan en realitat es tracta d'una manera personal. La reedició comptà amb un pròleg de Miquel Ferrà Martorell.

English

Camp

Lluc

6a EDICIÓ!

El millor campament de Mallorca

ECL

INFORMACIÓ

www.camplluc.com

www.lluc.net

englishcamplluc@lluc.net

SANTUARI DE LLUC

PRE-TEENS CAMP : 7 - 15 ANYS

Del 26/06 al 01/07 / del 03/07 al 08/07

del 10/07 al 15/07

TEENS CAMP: 14 - 18 ANYS

Del 17/07 al 22/07 / del 24/07 al 29/07

FAMILY CAMP: ADULTS + INFANTS

Del 31/07 al 05/08

AGENDA

Dijous 26 de maig 2016

Presentació a la Sala d'Actes del Col·legi Sant Francesc a les 19.30

Dissabte, 28 de maig de 2016

Jornada de Portes Obertes de l'Escolania

Punt de trobada en el pati de l'Escolania de 10:00 a 13:00

CADA SETMANA

de les 18 h del diumenge

a les 17 h del divendres

Enguany fins a 18 anys i per famílies!

Juan Pablo Calero
Anarquistas y marxistas en la Primera Internacional. Un debate entre Francisco Tomás y Pablo Iglesias
Calumnia, Mallorca, 2015

Arnau Company
La prensa a Mallorca en el siglo XX
Documenta Balear, Palma, 2015

L'editorial Calumnia ens rescata de l'oblit Francesc Tomàs Oliver, militant anarquista que tingué un paper molt important més enllà de Mallorca. Aquesta figura està relacionada amb la història del primer moviment obrer de l'illa però també de l'Estat espanyol. Aquest personatge el situem a mitjan segle XIX, en el moment en què aterren les idees de l'Associació Internacional de Treballadors (AIT). És ell qui s'encarregà a Palma d'organitzar, juntament altres companys, el primer Centre Federal de Societats Obreres i el primer diari obrerista anomenat *El Obrero* (1869-1870). Per les seves idees patí la presó i multes però també participà d'alguns èxits, el més important és haver sembrat la primera llavor de l'anarquisme balear. La seva tasca dins la Internacional es pot equiparar a figures tan emblemàtiques com Anselmo Lorenzo, ja que fou secretari general de l'organització anarquista d'àmbit espanyol. Després de la Primera República (1873) féu vida fora de Mallorca i passà per ciutats com Alcoi, València, Barcelona o Madrid, on hi morí l'any 1903. Aquesta obra que presenta Calumnia és un recull dels articles de Francesc Tomàs publicats a *Revista Social* (Madrid), on pretenia elaborar una història del moviment obrer espanyol titulada *Del nacimiento de las ideas anárquico-colectivistas en España* i que es publicaren entre 1883 i 1884. A més, l'edició de Calumnia integra els debats sorgits després de la publicació de Tomàs amb el líder del corrent marxista Pablo Iglesias. Uns debats entre dues tendències que ens explica i contextualitza a la introducció el doctor en història Juan Pablo Calero.

Catalina Martorell Fullana

L'historiador Arnau Company, juntament amb l'editorial Documenta Balear, ens presenta un llibre prou interessant sobre la història de la premsa a l'illa de Mallorca. El volum està estructurat en deu capítols que corresponen a deu articles que l'autor ja havia publicat prèviament a diferents revistes i llibres, i que ha volgut aplegar per tal de donar-los més rellevància i visibilitat. D'aquesta manera, el llibre, a través d'aquests deu capítols inconnexos, aconsegueix una unitat cronològica que abasta gairebé tot el segle XX. Tot i tractar temes concrets i no la premsa en el seu conjunt, l'autor aconsegueix que ens facem una idea de conjunt a través de publicacions concretes com *El Felanigense*, *Documenta* o *Cort*. Però el llibre no només és un estudi de la premsa en si, sinó que hi afegeix apartats dedicats a periodistes mallorquins que treballaren a Barcelona, a l'associacionisme periodístic, la ràdio, o alguns esdeveniments històrics rellevants vistos per la premsa... I no es pot deixar de banda l'ampli apèndix documental que hi afegeix i que reforça moltes de les idees exposades als capítols, ni l'extensa cronologia que, any rere any, inclou els fets més destacats sobre la premsa mallorquina.

Pere J. Garcia

*La teva impremta
a Mallorca*

IMPRESSIÓ OFFSET · DIGITAL · GRAN FORMAT

Gremi Forners, 18 · Tel. 971 919 000
Fax 971 919 001 · 07009 Palma · Mallorca
www.aimprenta.com · info@aimprenta.com

www.aimprenta.com

arabalears.cat

Subscriu-t'hi!

Tenim la millor oferta
de suplementos dels
àmbits de l'educació,
l'emprenedoria,
la cultura...

Play

AraCiència

AraTú

AraEmprenem

AraCriatures

AraLlegim